CASTIGATIONES EXEGETICÆ

QVIBVS VARIORVM DOGMATVM
veritas elucidatur.

AVCTORE STEPHANO RODERICO CASTRENSI LVSITANO

Sereniſſimi Magni Hetruriæ Ducis Medico,
& in Piſano Gymnaſio Medicinam
in ſupraordinario loco
docente.

*Poſt Auctoris obitum in lucem
edita.*

FLORENTIÆ,
Typis nouis Amatoris Maſſæ.& Laurentij de Landis,
M.DC.XXXX.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISS. VIRO

RAPHAELI

STACCOLO

INCLYTI MILITARIS ORDINIS S. STEPHANI,

ac Magni Hetruriæ Ducis intimo Auditori,

Franci[illegible] [illegible] Castro Stephani filius. S. P. D.

OBSERVANTIAM in te meam (vir Illustriss.) quam à Parente optimo hęreditario veluti iure acceptam religiosissimè semper colui, non aliter existimaui posse me testatiorem apud posteros relinquere, quam si postremum illius ingenij fœtum, hoc est Parentis (vt ipsemet affirmare solitus erat) amores, ac delicias tuæ fidei commendarem. Ad id præstandum acrioribus quasi stimulis currentem incitarunt, in immenso virtutum tuarum cumulo non postremæ, humanitas, & sapientia. Illa siquidem pollicetur fore, vt illius demortui prolem benignissimè amplectaris, quem in humanis agentem singulari semper complexus es beneuolentia: hęc vero spem facit futurum, vt nemo improbare audeat quæ ipse probaueris; nemo parui facere, quibus ipse auctoritate tua pretium feceris ac dignitatem. Tot igitur nominibus debitum tibi opus, immò vero tuum pluribus commendare tibi superuacaneum existimaui: satis enim habebit & apud bonos commendationis, & apud improbos securitatis, si tui nominis inscriptionem gestabit in fronte. Vale.

In

In laudem

EIVSDEM ILLVSTRISSIMI VIRI

RAPHAELIS STACCOLI

EPIGRAMMA.

Erculeos humeros Hellis fatis esse regendis
Obstrupuit tanto pondere fessus Atlas,
Tu grauiora regis Florentis pondera Regni,
HETRVSCO tantum Staccole ATLANTE minor,
Iudice te Pietas, te vindice regnat Honestas,
Atq; ad nostra redit sæcula prisca Fides.
Iam lætas iterum terras Astræa reuisit,
Virtutum & sanctos ducit ab axe choros.
Luxuries iacet, abiectis fraus exulat armis,
Et repetunt Stygios impia monstra lacus.
Quos latij proceres armis peperere triumphos
Musa sile: tu plus Staccole inermis agis.

CANDIDO ET AMICO LECTORI

Franciscus de Castro S.

Iraberis fortasse Lector, has modo me tibi castigationes importunè obtrudere, quæ nocentium pœna potius esse videntur, quam quæ amæniorum Musarum, aut seueriorum studiorum consortium addeceant. Edico Tibi: suspende tantisper iudicium. Censura hæc, haud eius notæ est, sed nobilioris Artis, scientiæq; galeata defensio, quæ vel eo nomine mirum in modum te oblectabit, quòd in veritatis Aduersarios iustissimum stringet flagellum. Si vlla mihi fides, nunquam te, Lector, poterit pœnitere, has ad virtutes ad decus elaboratas castigationes in tuum patrocinium suscepisse: quod vt facias, votis omnibus te volui exoratum. Dudum inexorabile fatum exerta falce vitam Authoris abrupit, quo minus iam mireris si alicubi hiulcum, elumbatumq; opus videatur incedere. Sat erit ad tuum patrocinium promerendum, si nobilissimi Parentis sui vestigijs omnibus, aliqualiq; similitudine non destituatur. Ob id siquidem posthumis partubus, bonorum mortalium patrocinium iure debetur, quia generis nobilitatem, quòd posthumi sint, non amittunt, omnium autem, quibus insit aliquis humanitatis sensus fauorem inueniunt, quòd orbati parentibus, lucem vel inuiti ad aliorum arbitrium cogantur aspicere. Vale, lege, & lætare.

CASTI-

CASTIGATIONES EXEGETICAE QVIBVS VARIORVM DOGMATVM Veritas Elucidatur.

AVTHORE *Stephano Roderico Castrensi Lusitano.*

CASTIGATIO I.

Quomodo Deus Opt. Max. cum naturali quolibet agente concurrat.

§. 1. *quid sentiat licetus.*

A Sublimioribus inchoare oportet. in his sicut quodcumq; erratum est maximum, ita castigatio acerbissima. Sat bene tibi consuleres, si meteôra ista intacta relinqueres: quippe tui similes *Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant*. Acquiesce sapienris consilio, & noli altum sapere, sed time. Errorem quem in libello tuo de ortu animæ commisisti, indigitabo tibi, eius si te pœniteat, mihi gratias ages; sin, amplius in tua persistes sententia absona.

lib. 1. c. 9. pa. 36.

Appono tua met verba: magni momenti est nihil addere, nihil detrahere, nihil mutare. *Hæc omnia*, ais tu, *diligentius contemplari voluimus, vt appareret ex Aristotele, alijsq́; antiquis philosophis, ac omninò duce natura, de efficientia Dei nos nihil aliud posse asseuerare, nisi quod ad omnes effectus peragendos concurrat vt causa prima, & vniuersalis, non proxima, & immediata.*

Sic tu. cæterum Deum esse causam primam, hoc est causarum causam, esse itidem causam vniuersalem, qui negauerit anathema esto. Itaque verissima est tua prima enunciatio affirmatiua, nempè. *Deus concurrit vt causa prima, & vniuersalis*. Altera vero negatiua, videlicet. *Deus non concurrit vt causa proxima, & immediata* tam falsa est, quam quod falsissimum.

Tu tamen tuam sententiam triplici testimonio stabilitam tradere profiteris, primo Aristotelis, deinde aliorum veterum philosophorum, tertio luminis naturæ. Aristotelem non adducis, sed vice illius, authorem libri de Mundo. Estò, hunc pro Aristotele recipio. Quid ergo inquit? nempè sic: *etenim cunctorum, quæ rerum natura complectitur cum seruator Deus, tum vero quæcumque in hoc Mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium genitor est.* Nunquid his verbis negat author, Deum esse causam proximam, & immediatam? huic quæsito respondes tu, id colligi posse ex alijs locis in eodem capite, ex quo multa transcribis, quæ longum esset hic referre, sed, vt summatim dicam, Deum constituit author in suprema mundi sede; quare maiorem eius vim recipiũt ea quæ superius sunt, minorẽ, quæ inferius, vt pote quæ magis ab eo distant. Hoc consentaneum esse ais cum eo quod Aristoteles ait, in lib. de Coelo, Videlicet conciliari a Deo rebus omnibus Mundanis esse, alijs clarius, alijs obscurius. Vtitur denique idem author exemplo Cambysis, Xerxis ac Darij: si enim Reges isti,

A fun-

functione propria non administrant omnia, longè minus Deo ita facere conuenit, sed eum in summo loco esse collocatum decet, vt inde numinis vim per vniuersum dispergat.

Quod attinet ad antiquiores Philosophos, vnum duntaxat Platonem mihi affers, quem tamen sugillas. Ait ille, *animatum à nemine quàm à Deo fieri posse*. tu autem ex tua penu elicis additionem, nempè fieri quidem, sed mediatè: *Deus enim*, ais tu, *dicitur omnium rerum causa efficiens, non quia omnia sigillatim ex eo immediatè procedant; sed quia ipse tribuit causis secundis & immediatis, vim, ac facultatem producendi suos effectus.*

Tertium testimonium, nempè natura, qua dicis cognosci Deum esse causam non proximam, & immediatam, omninò fuit à te omissum, magnum sane tuæ sobrietatis argumentum: quippè in re valde seria id quod præcipuum foret tanquam inutile, pertractare es oblitus. Hæc itaq; tua est sententia, cuius falsitatem detegere erit operæ pretium.

§ 2. *Concursum Dei esse immediatum, authoritatibus & rationibus stabilitur.*

TV qui Deum mediantibus causis secundis agere in hæc inferiora constanter tueris, Accede ad Angelicum Doctorem, qui vbi D. Io. c. 5. ait *pater meus vsq; modo operatur*. Hæc verba confundere, testatur, opinionem eorum, qui affirmant Deum mediantibus causis secundis, res producere. Vtiam hinc exsibilatus abire debeas. Vis ne confundi amplius? scito te vniuersam theologorum scholam tibi aduersantem habere. Audebis ne amplius tuam istam tueri opinionem? caue ne apud integerimos sacrosanctæ fidei censores malè audias. Quis te accusabit? nempe communis scholasticorum consensus, quippe ita de hac veritate sentiunt, vt de catholico dogmate. Patet ex D. Thoma cum suis thomistis, ex Alberto dicente tuam

D. Thom. 1. p. q. 105. ar.

illam opinionem iam cessisse ab aula, & à multis recentiorum, hæreticam reputari. Nec vero Scotus à D. Thoma dissentit, imò in eadem cum Angelico Doctore sententia est. Quid Gregorium, quid Bonauenturam, Herueumq; commemorem? sit mihi instar omniũ D. Augustinus, qui varijs in locis contra eos qui tuam opinionem sequũtur, secutiue sunt, alacriter disputat. Fateor te fautorem habere Durandum, & alios Durando antiquiores. cæterum iam hodie non sine prauæ obstinationis labe poterit hæc sententia sustineri; quandoquidem plurimos habet sacros authores reclamantes.

5. & 1. 2. q. 109. et 3. cont. gen. c. 70 Alber. 2 dist. 35. artic. 7. Sco. 2. de. 1. & 37.

Quia tamen tuum errorem duce natura cognosci posse asseuerasti, nec tamen rationem aliquam naturalem produxisti. Ego qui immediatum Dei concursum, naturali lumine cognosci posse, cum communiter sentientibus sentio, aliquam ex multis argumentationibus, quæ hanc veritatem stabilire queunt, tibi offeram. Et quoniam tu cum tuo authore libri de Mundo, quẽ in diuinis contemnere debueras, existimas ad regiam amplitudinem pertinere, vt non per se, verum subditorum ministerio gubernet, & similiter de Deo esse sentiendum; scire debes, Reges multa officia subditis demandare, non quia maior sit dignitas, ministris tamquam instrumentis vti, quam per se ipsum agere, sed ob impotentiam, neq; enim cunctis operibus sufficere, absq; aliorum ministerio possunt. Memineris socerum Moysis Iethro, consilium genero dedisse vt Centuriones, & alios Magistratus crearet, nõ alia de causa, nisi quia solus Moyses tantum laborem non poterat sustinere Aliqua sunt officia, fateor, nimis vilia, & abiecta, quę Regem per se ipsum præstare dedecet vt officium dispensatoris, aut coqui, & huiuscemodi: cæterum hinc ad Diuinitatem, argumentum transferri, nulla ratio tolerata neq; enim ab humanis ad diuina, in rebus saltem ad essentiam pertinentibus valet argumentatio: sicut ergo Solis

radij

radij, si loca vilissima illuminent, non propterea coinquinantur, sic diuina immensitas, quæ ipsa sola est omnia, non in rebus abiectis abijcitur, *apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*. Stultè ergo times ne diuinæ maiestati sit indecorum muscas, vermes, & scarabæos suo immediato concursu mouere ad opus: timor hic, vetulæ, aut rustico cuipiam conueniret.

Cum eodem authore libelli de Mundo, Deum in suprema sede collocas, & hinc infers, eum rebus inferioribus præsentem non esse, & ignoras Dei optimi Maximi in supremo cælo assistentiam non derogare eius immensitati, qua vbiq; est: si .n. ita esset illic, vt propterea ageret in Mundum inferiorem; duo sequerentur absurda: primum quia loco circumscriberetur (quod implicat cum Dei immensitate) alterum quod afferret secum negationem alterius loci, quod aduersatur eiusdem omnipotentiæ. Et tu ais Deum diffundere suam virtutem, cum tamen verum sit eum intimè esse in vnaquaq; re, conseruando illam?

Præterea turpiter Platonem explicas, qui ait *animatum à nemine quam à Deo fieri posse*. In primis enim admittis hanc enunciationem, si loquatur de prima viuentium creatione, quæ facta fuit in principio Mundi. At sic non erat cur dixisset *animatum*: nam tam animatum quam inanimatum in principio Mundi non nisi à Deo fieri potuit: quippe in Mundi exordio omnia per creationem, hoc est è nihilo productionem, facta fuerunt. Hoc autem adeo est Dei proprium, vt creaturæ non sit communicabile. Deinde sic Platonem explicas, vt cum dicit *animatum à nemine, quam à Deo fieri posse*, Idem sit, ac si diceret à nemine sine Deo fieri posse, *hoc autem* (ais tu) *non tollit quominus pater in generatione filij habeat rationē causæ effectricis proximè generantis formā sui effectus*. Itaq; cum dicas animatum à nemine sine Deo fieri posse, deberes cum D. Ioanne ampliorem efficere propositionem, hoc est *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Quid tu auarè de Deo sentis? sine Deo nec animatum, nec inanimatum fieri potest. Deinde stulta est interpretatio, *à nemine quam à Deo* hoc est *à nemine sine Deo*. Plato excludit omne agens præter Deum, tu includis omnia agentia, sed à Deo primo mouente mota. Deum facis causam remotam, quia sic non tollis alias causas esse proximas. At Theologi tibi dant causas creatas esse proximas, esse etiam Deum causam proximam.

Nouum tibi forsan videtur duas dari causas, quarum vtraq; proxima sit, nisi sint causæ partiales, quod Deo non videtur conuenire, cum partialis concursus impotentiam, ac subinde imperfectionem inuoluat. Desine tamen mirari: nam dupliciter tibi hanc nubem eripiam. In cuius rei gratiam suppono id quod D. Thomas adnotauit, nempè ex parte effectus hunc totum ab vna, totum ab alia causa fieri, ac propterea ex hac parte non dici causas partiales. Deinde accipio ex parte causarū. hæ cum sint diuersorum ordinum, non dicuntur partiales, & hæc sit prima responsio, quam libenter recipiunt Theologi. Altera quia ex eodem D. Thoma, non ex insufficientia virtutis, sed ex immensitate diuinæ bonitatis prouenit, vt non per se solam velit agere, sed simul cum alia causa: atq; ita licet Deus dicatur causa partialis, non denotat imperfectionem in Deo; quippe causarum partialium imperfectio prouenit ex eo, quod partialis concursus arguit impotentiam. 3. contr. gen.

Atq; ita manet tua illa expositio ad verba Platonis sopita: in qua tamen nequeo dissimulare, quod inquis, patrem esse causam effectricem proximè generantem formam sui effectus. Vbi quæso mentem habebas, quando dixisti patrem generare formam?

Sed reuertor ad locum vnde digressus sum, & tibi volo demonstrare, concursum Dei immediatum naturali

lumine cognosci. Manifestum est omnibus, res creatas conseruari à Deo immediatè. Si renuis, cogam te hoc modo: si id quod conseruatur pendet à causa conseruante creata, illa altera debet pendere ab alia, & sic datur processus in infinitum: si pendet ab increata, habeo intentum. Sed dices fortasse deueniendum esse ad aliquam causam creatam, quæ dependeat immediatè ab increata, & sic impediri processum in infinitum. Veruntamen aduertere debes, non esse maiorem rationem, cur hæc vltima pendeat ab increata, quam quod prima: si igitur prima non pendet ab increata, ergo nec vltima, cum omnes sint vnius, & eiusdem ordinis. Deinde conseruatur vnus ignis ab alio immediatè, à Deo vero mediatè, & postea extinguitur ignis: quid erit? nempe Deus concurret immediatè, ergo prius etiam immediatè concurrebat, ni velimus Dei potentiam limitare, vt nunc hoc, nunc illo modo concurrat, quod est absurdum. Iam ergo habes, res in suo conseruari pendere ab immediato influxu substantiæ increatæ, hoc est Deo opt. max. sed vt se res habet ad conseruari, ita etiam ad esse: sin minus, dic mihi cur Deus qui conseruat immediatè substantiam creatam, eandem immediatè producere non potest? Tandem vt se res habet ad esse, ita ad operari: habet se ad esse influxu immediato causæ primæ: igitur eodem operatur.

Deinde, inter causas eiusdem speciei nobilior causalitas est immediata, quam mediata: dixi eiusdem speciei, quia causa efficiens instrumentalis differt specie ab efficiente principali, & instrumentalis minus nobilis est, sed tamen immediata, efficiens verò nobilior, sed mediata. tunc sic. Deus concurrit in genere causæ efficientis, concurrit in eodem genere causa creata; si Deus concurrit mediatè, ergo causa creata, vt pote immediata, nobiliorem habet causandi modum: hoc quam absurdum sit, vnusquisq; videt. Quod autem causalitas immediata sit nobilior, patet, quia agere immediatè est agere absq; subsidio alterius; agere mediatè arguit impotentiam, siquidem requirit aliquid medium à quo adiuuetur. Nec mihi dicas, causam secundam ignobiliorem esse, quia agit dependenter: nam hinc te in contradictione deprehendam: nempè, est ignobilior, quia dependens, & est nobilior quoniam immediata. Et rursus est causa dependens, ergo est causa ignobilior; eius verò causalitas est immediata, ergo nobilior: hæc omnia in sese, dissonantiam non leuem habent. Extant apud sacros authores multa alia argumenta ad probandum, Deum immediatè concurrere ad actiones. verum pergamus ad alia.

§. 3. *quo genere immediationis concurrat Deus ad effectus producendos.*

NON vno duntaxat modo dicitur concursus immediatus, sed duplici: aut enim est immediatus immediatione virtutis, aut immediatione suppositi. Nomine suppositi hoc loco accipimus singulare per se subsistens. Itaq; immediatus immediatione virtutis est ille concursus, qui fit per virtutem non aliunde agenti communicatam: & quamuis hoc modo strictè loquendo, nullum agens creatum possit dici agere immediatione virtutis, quia virtutem habet sibi à Deo communicatam, est enim ens per participationem; nihilominus satis est ad immediationem virtutis, si virtus sit non ab alio ente creato communicata: sic Sol illuminat hæc inferiora immediatione virtutis, non autem Luna, quippè hæc lumen habet à Sole mutuatum. Immediatione suppositi agit id, quod nulla intermedia substantia agit.

Hic tamen duo occurrunt, quæ explicatione indigent: vnum est inuentum Ferrariensis, quem Thomistarum nonnulli sequuntur: videlicet, vt aliquid dicatur immediatum immediatione suppositi, non satis esse, vt inter

agens

agens & patiens nullum aliud ens per se subsistens sit medium, sed requiri etiam, vt concurrens sit solum absque societate alterius:& hoc modo, ait ille Deum non agere immediatè immediatione suppositi, quia non agit per se solum, sed agunt simul cum illo causæ secundę. Verum hæc doctrina nihil nouum nobis affert, nam si ita accipiatur immediatio suppositi, hoc est, vt concurrens sit solum, fatemur nos Deum non agere immediatè immediatione suppositi, quippe iuxta hanc doctrinã, necesse esset, vt ad concurrendum immediatione suppositi nullum aliud daretur agens, & sic incideremus in opinionem eorum, qui causalitatem rerũ creatarum auferebant, quam sententiam inuexisse videtur Plato, & sequuti sunt Platonici, sed explosa est à Peripateticis, & meritò:nam contraria sententia, nempe causas secundas esse verè causas consonat sacris litteris, vt con stat ex Genes. *germinet terra herbam virentem* & rursus *producat terra animam viuentem.* Et Matth. 4. *terra fructificat, &* Luc. 21. *Videte ficulneam & omnes arbores cum producunt iam ex se fructum.* Itaque tota res pendet ex modo dicendi. cum ergo communiter dicatur immediationem suppositi esse cum nullum datur suppositum mediũ, & hoc videantur verba ipsa importare; non est cur negemus immediationem suppositi in Deo, quamuis sit etiam aliud suppositum agens, nempe res creata.

Alterum est inuectum à Suares, qui duplex ait esse suppositum immediatum, vnum in agendo, alterum in existendo. In agendo, ex. g. si vera esset opinio Scoti, qui docet Solem per suam formam attingere generationem auri in visceribus terrę, tũc Sol esset immediatus immediatione suppositi in agendo, non tamen in existendo, quia non existit ibi Sol per se ipsum, sed per suam immediatam actionem. Cæterum quamuis verum sit, Deum agere immediatione in agendo, & immediatione in existendo, non tamen est verùm vtramque istam immediationem esse immediationem suppositi: nec rectè diuidit suppositum, in suppositum in agendo, & suppositum in existendo: nam sic non posset dici Deum agere immediatione virtutis, sed duntaxat immediatione suppositi vtroq; modo sumpta, & sic res deueniret ad quæstionem de nomine.

Quod autem immediatio in agendo, sit immediatio virtutis, patet: nam virtus qua Deus immediatè concurrit, vel est creata vel increata: Nõ est creata nã hæc est illa, quã Deus communicauit causis secundis, & iuxta quam dicitur Deus agere per causas secundas: si autem hanc creatam virtutem diceremus esse, per quam Deus ageret immediatè, hoc est virtute non aliunde communicata, incideremus in opinionem Durandi, quam superius reiecimus vno in tuo errore in cuius euersione immoramur. Si ergo non agit per virtutem creatam, agit per increatam, & sic agit immediatè immediatione virtutis increatæ. Hanc si Suares vocat immediationem suppositi in agendo, det mihi aliam virtutem, secundum quam Deus dicatur agere immediatè immediatione virtutis. Scio non daturum: crederem igitur manus daturũ si viueret. *§. 2. in princip.*

De immediatione suppositi non est qui dubitet, nisi qui de immensitate Dei dubitauerit: nam si immensus est nullo loco includitur, aut mensuratur. Ergo est vbiq; ergo agens dum agit, præsentem habet Deum: si præsens est operationi, cur non concurrit cum illa? non ob impotentiam; absit enim vt tale quid imaginatione concipiatur: nõ quia redundaret talis concursus, nam nulla datur redundantia vbi infinitum est quod requiritur: supposito igitur quod requiratur Dei concursus, requiritur quidpiam infinitum: infinitum infinito additum non efficit redundantiam.

§. 4. *requiri necessariò diuinum concursum ad actiones causarum secundariũ.*

HActenus demonstrauimus agentia creata ita agere, vt simul ad actionem concurrat immediatè Deus. An verò concursus iste sit necessarius, & aliter fieri nequeat, inquirendũ est. Necessarium dico concursum, non ex parte Dei:nam certissimum est, Deum nõ agere necessariò, sed liberè;quicqd in contrarium senserit Aristoteles, sed necessitatem considero ex parte agentium naturaliũ, hoc est, vt ablato Dei concursu eorum actio cesset. Hoc rursus quæsitum, duplicem sensum recipit;vnus est an sit necessarius cõcursus Dei quomodocũq;,hoc est p̃scindens ab immediato,aut mediato;alter an necesse sit vt concursus Dei sit immediatus. Nam licet iam sit demonstratum, concursum hunc esse immediatum, restat adhuc videre,an ita sit immediatus vt absque rerum creatarum deperditione possit esse mediatus.

Quod attinet ad primum, necessitas diuini concursus cum agentibus ad actiones omnes edendas, naturali lumine potest cognosci. Aduertendum tamen est, necessarium,vel dici simpliciter, vel ex Hypothesi. necessarium ex Hypothesi in præsenti est, vt supposito vniuersi ordine necessarius sit Dei concursus:& hoc quidem nemini dubium est: quippe ordo gubernationis postulat,vt causę secundæ à prima moueantur, & detur prima quæ moueat non mota; alioquin, duo sequerentur absurda, vnum quia daretur progressus in infinitum,cũ semper omne quod mouet, ab alio moueatur: est ergo deueniendum ad vnum primum motorem,qui moueat non motus. alterum absurdum est, quoniam peruerteretur ordo, & series rerum; siquidem darentur causæ secundæ absque causa prima. Necessarium simpliciter est, dum quęrimus vtrum implicet contradictionem, dari agens creatum, quod careat concursu Dei; & in hoc sensu pars negatiua sequenda est. tum quia illud agens creatum independens, extra Deum esset; ac proinde diuinę immensitati detraheretur:tum etiam quoniam cum agens agendo perficiatur, daretur aliqua perfectio quæ à Deo nõ foret, quod absurdum est dicere,& sacris litteris aduersatur, iuxta illud D. Iacobi, *omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est.* *in epist. n. 17.*

Quod attinet ad alterum quęsitum, an scilicet supposito diuino concursu, necesse sit vt talis concursus sit immediatus; responsionem recipit affirmatiuam: neque enim potest non esse immediatus concursus rei immediatè existentis,& immediatè agentis:sed Deus vbique adest per præsẽtiam,ergo vbique existit:cumque vbi existit ibi agat, vbique etiã agit:quare & existit,& agit immediatè pręsẽs reb⁹creatis nã *in ipso viuimus mouemur,& sumus*,ac proinde tã necessarium est Deũ immediatè cõcurrere, quam necessaria est immensitas ipsius Dei, *quem totus non capit orbis*.Probatur hęc veritas verbis sapientiæ,*omnibus mobilibus mobilior est sapientia,attingit autem vbiq,*& alibi *attingit à fine vsq;ad finẽ fortiter,& disponit omnia suauiter* D.Paulus similiter ait, *qui operatur omnia in omnibus.* Et Isaias,*omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.* Plura accumulant sacri Doctores,à quibus referẽdis supersedere libet. Atq; ita si sapis resipisces, & tuum illum libellum de ortu animæ, in quo rem theologicã Ethnicis commisisti, relictis sanctis patribus,& Theologis scholasticis, rescindes. *act. 17.* *Sap. c. 7.* *Sap. c. 8.* *Paul. 1. ad Corin. 18:* *Isa. 26.*

CA-

CASTIGATIO II

De Ecstasi.

EGimus de diuino concursu, qui si suspendatur, agens naturale manet ecstaticum, hoc est immune operationum, consequens ergo est, vt de ecstasi agamus, prius tamen aduertendum est Deum ita concurrere ad actiones omnes creatarum rerum, vt liberè ad quamlibet earum concurrat, ac proinde possit in qualibet actione concursum suum suspendere, cum alijs verò concurrere. Et hoc mente tenendum est ad ea quæ inferius sunt dicenda, ne cogamus ecstasim adeo omnes auferre functiones, vt nequeat aliqua remanere.

§. 1. *Deprehenditur licetus non semel in mendacio.*

VT veritas, quæ fuco non indiget, syncera appareat, extirpanda sunt aliqua tua mendacia, quæ eam obnubilant. In tuis igitur famosis disputationibus sic ais. *In ecstasi correptis animam ociari citra vllam diuini concursus suspensionem, proindeq; naturaliter, ac sine miraculo, nos olim tibi, multis rationibus ex rei natura deductis confirmauimus, quarum solutionem à te libenter audirem.* Tune mihi olim aliquid confirmasti? quid audio? num me olim noueras? num aliquis istas tuas confirmationes abs te missas mihi obtulit? somnias mi licete: somnia autem mentiuntur. Vbinam scripsisti tuas istas confirmationes, quarum solutiones scire desideras? nempe (vt ad marginem annotasti) in tuo illo magno chaos, hoc est, in opere de his, qui sine cibo &c. non semel sed ter. Videlicet lib. 2. c. 190. & eodem libro c. 200. & tandem libro 4. c. 65. His citationibus manu ductus, vt tuo desiderio satisfacerem, loca citata adire voluit. Legi, relegi; Volutaui, peruolutaui, & ne verbum quidem, quod ad rem hanc faciat inueni. itane ijs qui tua scripta lecturi accedunt fucum facis? sed hoc tibi sæpius exprobo, quia sæpius te in eo deprehendo.

Accedamus ad ecstasim, de qua (vt tu met fateris) multa scripsisti, *quæ à viris doctissimis non recipiantur* (fortan tuus Cantalicius recipiuntur voluit dicere) cæterum si ea quæ à te proposita fuerunt à viris doctissimis non recipiuntur, iam me quia à tuis propositis abhorreo, inter viros doctissimos cogeris reponere. Cæterum neq; à doctissimis, neq; à mediocriter instructis tua documenta recipi queunt. Non ne ibi ais, eorum qui ecstasi sunt correpti, animam rationalem occupari omnino in profunda cuiuspiam vehementis obiecti meditatione? *Procul dubio* (inquis tu) *quandoq; homines ecstasim pati, eamq; modo leniorem, modo profundiorem inficiari non posse putamus: id enim negantes Aristotelem reclamantem habebimus qui statuit homines in profunda meditatione occupatos non animaduertere singularia, quæ ob. oculos habent.* Vbi nam hoc scripsit Aristoteles? respondes tu lib. 1. poster. tex. 30. immo hinc deducis in tui libri indice Aristotelem cognouisse ecstasim. Precor ego vos omnes, quos non piget hęc legere, vt Aristotelis librum adire velitis, & quærere an ibi aliquid, quod ad rẽ de qua agimus faciat, contineatur; quod si reperietis, me, meaq; opera odio habete. Loqtur ibi Philosophus de mathematicis, de quibus hæc verba profert. *Hi namq; habent causarum demonstrationes, & plerumq; non sciunt ipsum quod: quemadmodum qui vniuersale speculantur multotíes nonnulla singularium nesciunt, quia non aduertunt.* sic ille. nunquid nõ aduertere est ecstasim pati? caue ergo tibi dum deambulas inter columnas, ne inaduertenter in aliquam naribus impingas, hoc si accidat, ecstasim te passum fuisse poteris exclamare. Sed quomodo tu nunc ad defectum aduertentiæ refers ecstasim, qui alibi Zimaram iuniorem, & alios arguis quod dixerint, vehementer contemplantes, ideircò sensibus vllis vti non posse, quoniam animæ essentia, licet diuer-

de his qui sine cibo lib. 4. c. 65.1

lib. 2. c. 190.

diuerſis naturis conſtituta, vna eſt tamen: vnum autem non poteſt diuerſis actionibus vehementius incumbere; ac propterea vbi vna animæ actio vehementior eſt, altera ceſſat; quod maior motus minorem obſcuret. Non ne hoc eſt animam diuertere, ac proinde non aduertere? hoc illic impugnas, hic recipis.

§ 2. *Variæ ecſtaſeos acceptiones.*

NOmen ecſtaſis analogum eſſe dixerim: aliud enim ſignificat apud medicos, aliud apud philoſophos ethicos, aliud apud phyſicos, aliud apud metaphyſicos, potius apud Theologos. In primis apud medicos ecſtaſis ægritudo eſt; quænam autem ea ſit, non conuenit inter ipſos. Sunt qui ecſtaſim cum
1. prorr. ſecti. 1. com. 14. & ſect. 2 co. 19. & ſect. 3. c. 6. catalepſi ſeu catocho confundunt, qui affectus etiam dici ſolet congelatio, ſyderatio, detentio, apprehenſio, morbus attonitus. Galenus alia via incedit: quippè ecſtaſim dicit eſſe mentis motionem, aberrationemq; vehementem & ferinam. Hæc ſi irrigante cerebrum atra bile oritur, melancholica ecſtaſis dicitur, habetq; vigilias comites, vnde contraria eſt comati; quippe in ecſtaſi hac, nulla datur quies, coma autem eſt delatio ad ſomnum. Verum ego tametſi ſum medicus, non ago in præſens de ecſtaſi medica, ſic etiã Fracaſtorius vt infra videbimus.

Cæterum tam philoſophi ethici, quam naturales, & metaphyſici, conueniunt in hoc, quod ecſtaſis ſit abſtractio mentis à corpore, vt eam vocat Areopagita. Attamen prout ad ethicam ſpectat, animi paſſionum conſectanea eſt, v. g. quæ ad ingentem iram, mœroremue conſequitur: quippè ex huiuſcemodi motionibus animæ, nonnulli cecidiſſe exanimes narrantur. qui dum, veluti ſyncopizantes iacent, ecſtatici dicendi ſunt: dixi veluti ſyncopizantes: quia in ſyncope, patientes iacent veluti leni quodam ſomno correpti. eos potius lipothymia quàm ſyncope affectos dixerim: quippè in ſyncope, vitalis laborat virtus, & mortis periculum adeſt; in lipothymia, ſola virtus animalis, hoc eſt ſenſus, & motus, non verò, vt in ſyncope, arteriarum pulſatio, adimitur. Deinde ex lipothymia nemo moritur, quemadmodum nec ex ecſtaſi, ex ſyncope verò mors ſæpiſſimè oritur. Hic obiter duo tua errata detegere oportet.

Primum quia ecſtaſim cum apoplexia vnum commune habere ais, quod ſcilicet *apoplexia vehemens citiſſimè viuentes de medio tollit, debilis verò cum agri vita, longius fædus habet.* Putas ne eleganter te eſſe loquutum quando tardiorem interemptionem longius fœdus cum vita appellas? Legiſti ne Hippocratem, qui ait *ſoluere apoplexiam fortem impoſſibile, debilem non facile.* Hinc ne elicis tardius hominem mori ex apoplexia debili, quam ex forti? At Hippocrates non loquitur de termino apoplexiæ præſcripto, ſed de eiuſdem curatione: ſoluere dixit, non ſolui. deinde non dixit longioris conſtitutionis eſſe debilem quam fortem; ſed vnam terminari ad mortem, alteram euadere quidem interitum, ſed difficulter. Præterea apoplexia quæ interimit, ſemper eſt vehemens. nam debilis vt interimat mutatur in vehementem; augeſcente quippe malo, reſpiratio fit difficilior, maior ſtertor; languor maximus: ſin minus dic mihi: quæ nam poteſt eſſe apoplexia vehementior, quam quæ interimit? igitur Hippocrates loquitur de apoplexiç ſolutione, tu de eiuſdẽ interemptione. duo magni viri eſtis, ſed Hippocrates aliquantulo maior.

Alterum. Rogo te vt mihi oſtendas, quomodo iſta affinitas inter ecſtaſim, & apoplexiam poſſit cõſiſtere? nempe (vt ſuſpicor) quia apoplexia debilis tardè ad intertium ducit; ſicut etiam ecſtaſis: At apoplexia debilis, quamquam tardius interimeret quam vehemens, non idcircò interimeret tardè: quippe apoplexia vtraq; eſt morbus exactè peracutus. niſi velis cum magno tuæ inſcitiæ incremento apoplexiam debilem ad morbos chronicos mittere, & ſic confunde-

fundere apoplexiam debilem cum paraplegia, paraplexiaue, aut paralysi, in quã ista apoplexia debilis terminari solet, quod si ita vis scitò te accipere diuersas ęgritudines tamquam vnam. deinde implicas in tuis dictis, quippe agens de apoplexia interimente, affers eam ex qua patiens mutato malo in aliud malum, euadit.

Pullulant errores tui, vt fungi. Promisi me duos tibi tuos errores ostensurũ Et ecce inter agendum emergit tertius. Ain tu in ecstasi homines mori? ita sane in libello de ortu animæ, ibi duplex genus mortis reperis, vnum est mors naturalis, quando propter extinctionem natiui caloris proximè corrũpitur animæ pars rationalis, cuius interitu mens, à corpore seiungitur, Alterum est mors fere supra naturam: de hoc secundo mox agemus, agamus prius de priore. Iam ego audiui mortem quandam dici naturalem, quia sequitur ad opera naturæ, qualis est illa quam decrepita inuehit ætas; alium præter naturam, quæ ad causas præter naturam consequitur, vt quæ accidit ex morbo, aut ex gladio, aut ex laqueo. cæterum omnem extinctionem caloris, mortem naturalem appellare, cui nam nisi tibi accidit vnquam? Prętereacaue tibi à tuo loquendi modo: ais enim propter extinctionem caloris corrũpi proximè animæ partem rationalẽ. hactenus putabant omnes animæ partẽ rationalem esse incorruptibilem, tu nũc doctrinam affers ex qua possumus elicere optimum pronunciatum, nempè anima quoad suam partem rationalem est corruptibilis. hoc autem si verum est, dic sodes iuxta quam partem est incorruptibilis? necesse est vt respondeas incorruptibilem esse iuxta partem irrationalem. Vide in quas deducaris ærumnas. Alterum igitur mortis genus esse ais *fere supra naturam, quando in ecstasi diuturna, & forti, propterea quod mens non regit, gubernatue corpus, nec animas inferiores, hę pereunt, à quibus ideo mens, & à corpore toto sequestratur.* Mortem supra naturam reperisti: præclarum inuentum. Sed quænam est isthæc nobilissimà mors quã supra naturæ limites extollis? nempè quæ accidit ex diuturna ecstasi; vt tu ais. sed non ne tu ecstasim fieri dicis *quia mens ad centrum secum rapit, non partem, vt in leui, ac tenui speculatione: sed totum sensum, totumq; spiritum, ac animalis calorem, quo mens ad contemplandum vtatur, tamquam instrumento.* Interrogo nunc: ista ecstasis est ne miraculosa, an naturæ motu eueniens? si est supra naturam, (vt tu sentire videris, qui mortẽ ex illa ortam supra naturam esse ais) scito neminem vnquã in ecstasi quæ supra naturam accidit, fuisse mortuum, vt tibi inferius monstrabo: si autem ecstasis est intra naturę limites, profectò raptus iste caloris ad interna vt interimat, non expectabit donec ecstasis fit diuturna, quod tu vis; sed momento temporis occidet, quemadmodum occidit mæror, lætitia, metus, quę sunt ecstases, seu raptus promptè interimentes. Tandem pluralitatem animarum in nobis constituis, de qua nunc nõ est agendum, sed tibi obsecundandum. Te igitur authore in ecstasi suspẽsio omnium animarum accidit, *quia cum in anima humana mens ad sensualem animam, & hæc ad vegetalem se habeat, tamquam forma ad materiam, eumq; materiei vbiq; proprium sit pati, ita vt ipsa quicquam efficere nequeat, nisi in virtute formæ sibi adnexa; propterea fit vt anima sensitrix in hominẽ nihil agat, nisi adiuta ab intellectu; sic & vegetalis in nobis non operetur, nisi gubernata ab anima sentiente, eo modo, quo actus materiam gubernat, ac regit ad agendum. Vbi ergo contingat intellectum totum occupari in alicuius obiecti contemplatione; huius auxilio destituti sensus omnes, propria obiecta sentire atq; animaduertere nequeunt,* & quæ sequuntur: in quibus vteris exemplo apoplexiæ, in qua sentiens anima destituta spiritibus animalibus, & calore, quę sunt eius instrumẽta, feriatur, & secũ ad ferias trahit animam vegetalem, quæ & ipsa nullam actionem edit. In his quę à te dicta sunt, transeo myriades errorum: si enim singulis vellem obsistere, nimius quidem forem. Hoc solum quero.

De ortu animæ l. 3. c. 12.

pag. 342. & alibi pluries.

nonne causam cur in diuturna ecstasi mors accidat, hanc esse ais, nempe quia animæ inferiores, à superiore destitutæ feriantur? ita sanè. non ne ecstasim fieri inquis calore sese ad interna recipiente? maximè. Iam ergo vegetabili animæ quoniam feriatur in ecstasi attribuitur quod sine nutrimento homo permaneat: hoc non negabis, imò hæc tua mens est. Sed tu etiam ais ecstasim diuturnam occidere. ergo interimit defectu nutrimenti. Vide in quas tricas dilabaris; nempe, propter ecstasim animæ vegetabilis, seu altricis, homo sine nutrimento viuit, & propter eandem ecstasim ho mo sine nutrimento moritur.

Itaq; præter ecstasim, quæ spectat ad medicos, estq; ægritudo quædam; præter aliam quæ pertinet ad ethicos, fitq; ab animæ passionibus, qualis est illa quā

Dialog 3. Leo Hebręus amatoriam vocat, de qua nos alibi: præter istas duas, inquam, datur ea quæ ad physicum spectat, & à na-

de ciuit. Dei c.... & 2. de intell. in Turrio. turalibus fit, causis vt à proprietate indiuiduali; sicut præsbytero Restituto accidere solebat, cuius meminit D. Augustinus, & alij, de quibus infra agendum est, aut à prædominio humoris melancholici, cui humori Fracastorius ecstasim adscribit, de quo etiam inferius; datur etiam quarta, quam metaphisicā, vel potius theologicam libet appellare, quę est abstractio proueniens à Deo ad contemplanda cælestia arcana; atq; hæc summatim dicta, seorsim sunt explicanda.

§. 3. *De Ecstasi morali.*

AD morales philosophos spectat ea ecstasis, quæ ad animi motiones consequitur, inter quas optimum locum obtinet ea, quam dixi amatoriā appellari, in qua (vt Leo Hebræus ait) *sensus, motusq; simul non naturalis, sed violenta quadam consequitur priuatio, quæ nec sensibus iucundam affert quietē, nec corporis defessas reficit vires, quinimmò, & digestionem impedire, & vniuersum corpus dissoluere, consumereq; videtur.* Sic ille. cæterum. amatoriam hanc ecstasim cum mentis commotione esse, tarda respiratio declarat. Respirant per longa interualla amantes, & valde magnam efficiunt respirationem, quæ non nisi suspirio educto compleri valet: hinc ortum habent suspiria amantum. tardā autem, & raram respirationem, commotæ mentis signum esse norunt medici ab Hippocrate edocti: quippe hæc, phrenitidem præire solet.

Hæc ecstasis, commotio, seu resolutio amatoria, satis in sacris litteris liquefactionis vocabulo significatur, vt in canticis *anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est.* Hac eadem phrasi in profanis vtitur Virgilius eclog.

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit.
Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.

Ab alijs etiam animæ passionibus eadem resolutio contingit, quæ tamen potius syncope, quam ecstasis debet appellari, vt à timore Saul Rex Israëlitarum, vbi à Samuelis spectro imminens exitium sibi & exercitui cognouit, exanimis cecidit, nec nisi multa Pythonissæ cura, animum recepit. Esther Regina cū duabus pedissequis ad Artaxerxem Regem profecta, maiestate territa, animo destituta concidit. Achior Ammonitarum Dux, conspecto Olofernis capite, quod Iuditha retulerat, Bethuliam, animo deficiens, præ stupore in media concione cecidit. Extant etiam multa exempla apud profanos authores, à quibus referendis libens supersedeo.

§. 4. *De Ecstasi physica.*

APpello ecstasim physicam, eam quæ nec à causis moralibus, vt sunt animi passiones; nec à supernaturalibus, vt sunt reuelationes, & inspirationes diuinæ, sed ab ijs quæ ex vnius cuiusq; natura procedunt, ortum habet. Offert se in prima acie Præsbyter Ecclesiæ Calamensis, nomine Restitutus, cuius meminit D. Augustinus. Sed non magis ratio reddi potest, cur iste quando volebat, ad imitatas lamentantis hominis

minis voces, ſe abſtrahebat à ſenſibus, &c. iacebat ſimilis mortuo, quam cur alij, quos ibidem commemorat multa mirabilia agebant vt qui Cæſariem agitabat ad libitum, & qui vel alteram, vel vtrãq; aurem ſponte mouebat. Hæc omnia ad indiuiduales quaſdam referenda ſunt qualitates, nobis quidem non niſi euentu cognitas: quod ſi hoc ignorantiæ aſylum eſt, præſtat (vt iam alias tibi dixi) propriam ignorantiam fateri, quam eãdem ineptiendo detegere. tu verò, quod ſic dixerim, me ignorantiæ patronum defenſoremq; vocas. ego vt hanc effugiam notam, aſſentior tibi & nolo meã in hac parte ignorantiam detegere, ſed quid tu dicas audire. quid ergo ais? nempe ineptias, at ſic ad meam priſtinam ſententiam redeo, & malo ignorantiam mecum fateri, quam tecum ineptire, Negas te ineptire, expecta parum, tuas tibi ineptias conſpicuas efficiam.

Similis Reſtituto fuit Clazomenius, quem Hermodorum appellat Plutarchus; Hermotimũ Plinius eiuſque animam ait, relicto corpore errare ſolitam fuiſſe, donec aliquando corpus relictum inimici eius, qui Cãtharidæ dicebantur, cremarunt, vt quaſi venienti vaginam adimerent. addit Plinius animam huius vagam, è longinquo multa annuntiaſſe, quæ non niſi à præſenti ſciri poterant, corpore interim ſemianimi. Vtriuſq; ideſt tam Reſtituti, quam Clazomenij, tu hiſtorias recipis, & cauſam cur id eis acciderit, reddere conaris: ego ex aliorum teſtimonio tamquam fabuloſas reijcio. Videamus nunc quis meliùs ſe gerat: ego ne quid veritatem huius rei nõ recipiens, eam prorſus ignorare me profiteor, an tu qui hiſtoriam recipiens, cauſamq; inquirens, non ceſſas ineptire? Suſpicaris Reſtitutum fortaſſe tenuiore, paucoq; ſanguine fuiſſe præditum, eaq; corporis conſtitutione, vt facilè conſternaretur animo. ita eſtò: accipe igitur è ſæculo illo in quo vixit Reſtitutus vſq; ad hoc noſtrum, quotquot fuerunt, ſeu viros, ſeu mauis fęminas, (nam hæ paucioris ſunt ſanguinis & timidiores) audiſti ne fuiſſe Reſtituto, vnum vel alterum ſimilem? tu, ſimiles das quam plurimos, ſiquidem ais Reſtitutum tale quid fuiſſe paſſum, *quale perpeti ſolent, qui nimio timore, contractis ad cor ſpiritibus, & ſanguine omni, velut exanimantur: nam & hi ſic animo defecti, nec puncti nec vſti ſentiunt*. Rem miram narras, fidem faciant precor omnes, quicunq; ad legendam hanc tuam fabulam accedunt, an viderint vnquam aliquem qui præ timore, nec pungi ſe, nec vri ſentiat, fortaſſis dabunt mulieres hyſterico ſymptomate detentas. At hanc ſyncopem timor non immediatè ſed mediatè efficit, hoc eſt mediantè vterino affectu. Tu ergo erras, qui cauſæ frequentiſſimæ, nempe timori tribuis effectum rariſſimum, hoc eſt ecſtaſim. In hac ecſtaſi Reſtitutus tamquam mortuus quoad ſenſum tactus, nihilominus voces clamantium quaſi è longinquo audiebat, huius rei etiam cauſam te poſſe reddere, exiſtimas, aiſq; hoc accidiſſe *quia tangendi functio fit in extima corporis ſuperficie, vt ait Ariſtoteles, auditus vero functio celebratur in intimis capitis receſſibus ad abditam cerebri ſubſtantiam.* p. 235. 2. de anima tex. 109. Sed quod in extima ſuperficie fiat tactus, non tollit quod fiat etiam in intima, alioquin viſcera inſenſibilia forent, & ſic nec dolores colici, nec nephritici, nec iecoris, nec pulmonis hominem vexarẽt. Quod auditus fiat in intimis capitis receſſibus ad abditam cerebri ſubſtãtiam, videtur ſomniantis loquutio, non ne auditus inſtrumentum quatuor cauitatibus aurium; multiſq; particulis, quas veteres agnouerunt, cõſtat? Tertius error eſt, quod faciliùs deperdi poſſe tactum quam auditum cenſes, cum tamen quamuis ante mortem non videant, non audiant moribundi (quod ſignum ab Hippocrate affertur) nihilominus tactu non niſi in ipſo mortis termino deſtituuntur. non ne tactus præſtat neceſſitate ſui alijs ſenſibus, ſicut nobilitate viſus? quid ergo vis id quod magis neceſſarium eſt, magis deperditioni eſſe obnoxium? Tandem ſi ſenſus qui magis intima habent organa, eo difficiliùs amitterentur, benè conſultum

foret cum odoratu, sensu minime necessario, cuius instrumentum est cerebro contiguum, videlicet mamillares processus, & tamen nullus est sensus, qui faciliùs deperdatur, quam olfactus.

Ad Clazomenium accedo, de quo Plutarchus proponens opinionem eorum qui putabant animam eius è corpore solitam esse egredi, inquit. *Hoc quidem verum non est: non enim egressa est è corpore anima; sed identidem concedens, ac laxans genio compagem, circum cursitationem admisit; vt is multa foris audita, visa intro annunciarit*. Tu vero hæc Plutarchi verba exponens ais. *Hermodorum dormiuisse, ac genium illius, seu is fuerit malus dæmon, seu bonus Angelus, eo dormiente longiùs euagatum* &c. Itaq; Plutarchum differentiam inter cacodæmones, & bonos Angelos cognouisse reris, perinde ac ille Dionysium Areopagitam, aut Diuum Thomam, qui posteriores multo fuerunt, legisset; nec mirum: nam tu aliquando, sententiam quamdam Aristotelem à Galeno accepisse ais, cum Galenus multis post Aristotelem annis vixerit.

§. 5. *Cur impossibilis sit naturaliter, regressus animæ ad corpus.*

Deducit me Hermodorus Clazomenius in necessitatem inquirendi, supposito quod impossibilis sit naturaliter regressus animæ ad corpus, vndenam hæc impossibilitas ortū habeat. Accedis tu in hoc certamen, exemplis onustus, sed nec illa tibi fauent, nec tu illis: non illa tibi, quoniam cum sint historiæ multorum, qui specimen exhibebant separationis animæ, quid nam tibi conferunt nolenti animam à corpore se parari? non tu illis, quoniam cur acciderit illa apparens separatio rationem nullam reddis, sed ad præstigia confugis, tanquam ad ignorantiæ asylum, & tamen aliquando me, quod confugiam ad miracula increpas.

Cęterum si Pythagoram, qui eadem die, ac eadem hora simul fuit visus in Metaponto, & in Crotone, inter præstigiatores recenseri vis, quamuis nec Aristoteles, nec Ælianus, nec Apollonius, nec Patricius, quos tu refers, talem fuisse censeant, hoc tibi permitto. Si Pamphilum relatum à Platone, qui cum inter cadauera per dies decem iacuisset vita functus, domum tandem reductus, postridie rogo iam iam imponendus reuixit; & multa, quæ vidit apud inferos narrauit; si, inquam, hunc etiam præstigiatorem esse contendis, estò. Si septētrionales quorum meminit Olaus Magnus, meminit, & Martinus del Rio, pręstigiarum sunt molitores, per me quidem tales censeantur. Verùm consulto A. Gellium, dabit tibi Cornelium Sacerdotem nobili loco natum, & castitate, reliquisq; virtutibus venerandum, qui cum commoraretur Patauij, repente mota mente, conspicere se procul dixit pugnam acerrimam pugnari, ac deinde alios cedere, alios vrgere, & subito exclamauit Cæsarem vicisse, quod eodem accidit die, quo Cæsar, & Pompeius inter se præliabantur. Hunc præstigiatorem fuisse non admittet Gellius, qui eū præhabito commemorat encomio. Aristeus Proconesius ab Herodoto, & a Pyrio Platonico absq; vlla infamię labe nominatur. Itaq; tu, clausis, vt aiunt, oculis præstigia recipis, quæ tametsi non credere omnino barbara incredulitas foret; ea sola amplecti, & alia sublimiora non quærere, rusticitatis suspicione non caret.

lib. 15. noct. atticæ. c. 18.

Sed quando verissimum est, animam nō posse naturaliter ad corpus regredi; videamus, quotu, ad id probandum argumento vteris? nempe vno, vel altero debili, è triuio, vbi plura exquisita posses reperire. Ante omnia tamen te moneo, vt caueasne falsis cauillationibus alios irretire velis, nam te ipsum irreties. Insurgis in me, quasi ego, ex mea sententia affirmem, Clazomenij animam è corpore egressam errare solitam, vagamq; è longinquo multa annunciare quæ nisi præsenti nosci non possent, ego ne hoc affirmaui? qui dixi *Clazomenij anima fertur relicto corpore* &c. non ne illud fertur te docuit, me alienam potius senten-

sententiam referre quam proferre propriam? Cæterum vtcumq; sit, conueniamus falsum esse animam posse extra corpus peruagari; hoc tamen tu impugnare cum velis, omnino quomodo inpugnandum sit ignoras, & in ipsa impugnatione arma hosti satis fortia præbes. Inquis igitur sic. *realis exitus, & separatio animæ à corpore ad locum ab eo distantem est mors animati*, dic quæso si hanc mortis definitionem recipis, cur negas vitam esse nexum animę cum corpore? non ne contrariorum eadem est ratio?

Deinde quænam tua mens est? separatio, inquis, ipsa est mors, à morte non datur regressus, ergo nec à separatione. At non discernis hic circulum, & principij petitionem. si separatio animæ à corpore est mors, quicumq; tibi negat à sæparatione dari regressum, negat etiam à morte: quare assumptum, & consequens apud te vna & eadem res sunt. Et conclusio tibi est etiam medius terminus. Altero argumento vteris, quod, si recte conspicias, coincidit cum priore: ais namq; animam non coniungi corpori, nisi ad eam disposito; & non separari naturaliter, nisi destructis illis dispositionibus, quę corpori nectebant animam eandem: addisq; dispositiones semel corruptas non posse viribus naturæ restitui: quippe natura non admittit regressum à priuatione ad habitum. Ita esto, sed non ne prior argumentatio ideo supponit non dari regressum à morte ad vitam, quia mors est priuatio? quid ergo superaddidisti? certè nihil: Quod vero attinet ad argumentationis fundamentum, hoc est, non dari regressum à priuatione ad habitum, axiôma est verum, sed quod ad rem non valde facit: quippe Albertus Magnus apud quem à priuatione in qua est inchoatio habitus, regressus admittitur, posset tibi respondere absentiam animæ factam ui abstractionis, & raptus adhuc in se retinere aliquod rudimentum dispositionum, quibus anima priùs corpori alligabatur. Tu autem vt in omnibus viam deseras veritatis, separationem istam factam vi raptus maiorem esse putas, quam quæ fit vi morbi: nec consideras in raptu perseuerare calorem, & putredinis non adesse signa. præterea non ne tu fateris ex ecstasi posse sequi mortem? ergo mors est maius malum: nisi velis dicere ecstaticũ, si moriatur meliùs se habere quã si in ecstasi perseueret, & sic ęrumnam maximam accidisse dicemus Præsbytero Restituto, & Clazomenio quoties ab ecstasi fuerunt librati.

Tu vero ad philosophiam docẽdam mercede conductus, in re seria non seriò loqui mihi videris, qui multa solida argumenta non quæsijsti, cum tamen ea reperire non difficile negocium foret. Poteras in primis reuocare in mentem, materiam, secedente vnius indiuidui forma, non remanere omni forma separatam: ideo enim corruptio vnius dicitur alterius generatio, quia materia nec minimo temporis spacio vidua remanet. Si ergo forma, quæ semel abijt iterum reuertatur, occupatum inueniet domicilium, ac proinde oportebit vt occupantem foras eijciat; ad hoc præstandum deest ei potestas; quippe forma non habet ius in subiectum, quod non informat, ni velimus incidere in Auicennę errorem, existimantis animam vi cogitationis posse in alienum corpus aliquid operari.

Poteras etiam respicere ad causam indiuiduationis: cumq; anima reuersura, debeat esse ea ipsa quæ recessit, & efficere simul cum materia suppositum, quod sit idem numero cum eo quod perijt; necessę est vt regeneratum easdem habeat causas, quas habuit prius genitũ; nempe habeat eosdem parentes, quorum forsan alter, aut vterq; non ampliùs existit; eundem locum, & idem tempus, ad quæ omnia naturaliter regressus non datur. Præterea cum materia sit indifferens ad omnem formam, forma quoq; indifferens ad omnem dispositam materiam, quis determinabit ea, quæ ex se sunt indeterminata? profectò solus Deus peculiari suo concursu: at concursus hic supra naturam est. Tandem poteras acquiescęre verbis sapientissimi Iobi. *Homo vero cum mortuus fuerit, & nuda-*

& nudatur, atq; consumptus, vbi quæso est? quomodo si recedant aqua de mari, & flumius vacuefactus arescat, sic homo cū dormierit, non resurget, donec atteratur cælum, non euigilabit, nec consurget de somno suo si hac authoritate poteras vti, cur eam reliquisti, & inanes quæsijsti nęnias? Itaq; dum proprietates occultas odio habes, te manifesto dignum odio ob extremam impudentiam censent omnes.

§. 6. *Alia causa ecstaseos physica.*

SIT etiam assuetudo, quæ ad facilem ducit ecstasim: quippe facilitas ista multiplicatis actibus acquiritur, vt facilitas scribendi, pingendi, memoriæ commendandi, recitandi, &c. quemadmodum ergo priores guttæ lapidem non excauant, sic nec priores actus facilitatem inducunt. Viri sanctitate præstantes, in solitudine animam à solicitudinibus abdicantes, vni duntaxat obiecto incumbentes, faciles se ad abstractionem ecstaticam reddebant; primò quidem parùm, deinde magis, ac magis abstrahebantur. Sic ad eum perfectionis gradum ascendebant, vt quoties vellent, corporeorum sensuum penitus obliuiscerentur. Quid tu ad hæc? putas ne exiguitate sanguinis, aut innata timiditate accidisse, vt ad libitum raperentur? At ne somnum quidem potest homo ad libitum capere, quanto magis ecstasim?

Potro ecstasis sanctorum hominum, non erat, vt tu ineptè putas, in vita: nam sese adaptabant ad mentis eleuationem: adaptatis autem necessariò superueniebat ecstasis, non quidem quia etiam si nollent abstraherentur, sed quia dispositio spontanea: consectaneam necessariò habebat ecstasim: si enim quispiā ex his nollet rapi, facile id obtineret, nempe si contemplationis vim reprimeret: si tamen obstinatè inuitam ecstasim hanc appellas, estò, sed appella etiam inuitam sponsæ verecundiam, quæ se vltrò sponso videndam obtulit, potuit namq; non aduenire, sed post aduentum non potuit non erubescere.

Obiter hic contradictionem diluere oportet, quam tu in me non reperis, sed fingis. Dixi, posse quempiam à corpore se abstrahere, vel propter proprietatem indiuidualem; vel propter assuefactionem (assuefactionis vocabulum irrides, quod tamen posses non irridere) Attuli exemplum à viris sanctimonia præstantibus acceptum, addidiq; hæc verba. *Et multò magis diuino amore inflammati, crescente affectu, & comparata ob assuetudinem facilitate, addita etiam à corporis illecebris ob vita sanctimoniam recessu.* Insurgis tu oculatissimus contradictionum repertor, & me damnas, quod initio abstractionem attuli ortam ab assuetudine sola, & mox non ab ea sola fieri affirmo, sed ab amore, & recessu à corporis illecebris cooperante hoc vtroq; assuetudini. Ego ne solam, aut non solam dixi? næ tu mendax es atraphaxis. Dixi fieri ecstasim, vel propter proprietatem indiuidualem, vel propter assuetudinem: hanc nec solam, nec non solā proposui, quod si proposuissem, non adhuc mihi contradixissem: quę nam contradictio quęso est, si supponam ecstasim aliquando assuefactione sola induci, aliquando *multo magis* (sunt mea verba) addito à corporeis illecebris recessu. Itaq; non est contradictio, vt vides, neq; ego bilinguis sum, sed tu malè audis. Potest igitur consuetudo interdum esse abstractionis causa, interdum concausa.

Relicta tua inani cauillatione: inter hos qui facile ob assuetudinem, & ob vim maximam cogitatricis abstrahebantur, reponendi sunt aliqui viri celebres, & in primis Socrates, qui (vt in conuiuio in oratione Alcibiadis narrat Plato) à Solis ortu vsq; ad Solem alterum Orientem, inconniuens, immobilis ijsdem vestigijs, & ore, atq; oculis in eundem locum directis, cogitabundus, & abstractus à corpore, stabat. Occurrit etiam Archimedes, qui in Syracusarum direptione, mente, & oculis in terrā defixis figuras geometricas, nihil de militum incursione cogitans describebat, & à milite, quem non animaduertit,

fuit

fuit occisus. Præter hos duos fertur Plato contemplationis intentione longè à corpore secessisse, tandemq; in ea ipsa abstractione, à corporis vinculis omnino decessisse. Xenocrates eius discipulus singulis diebus per horam à corpore abstrahebatur, vultum mutabat, & mira quædam inuenta, postea narrabat Plotinus sæpe à corpore soluebatur, quem Porphyrius eius discipulus quater solutum vidit: ipse etiam Porphyrius cum octauum supra sexagesimum annũ ageret semel inter contemplandum, semel à numine fuit correptus, vt ipse met narrat: quid alios plures commemorem, qui vt contemplationi se darent à corpore ad animi arcem confugerunt? Hinc Plato in Phædro auctor est philosophorum, mentes præcipuè, alas quibus ad diuina volatur recuperare, quia semper diuinis incumbunt.

Potest igitur anima istorum, qui facilè abstrahuntur, non quidem è corpore euolare, nam sic ecstasis & mors idem essent, & ab hac non daretur regressus: adiunge etiam neminem eam efficaciam in abstractione habere posse, vt se ipsum interimat, hoc tamen tibi mox inferiùs ex professo monstrabo, sufficiat nunc dicere cum Ficino, læsionem animi, quæ à se ipso infertur, controuersiam potiùs esse quàm perniciem, itaq; citra interitum posse animam à corpore aliquantulùm segregari: aliquantulùm, inquam, hoc est quoad actiones transeuntes, non quoad immanentes, nec multò magis quoad actum informandi. Hec aliquantula segregatio parua motu primo, per inclinationem naturæ, magis, ac magis augetur (exemplo vtar D. Thomæ) lapis suapte natura descendit, & sic deorsum velociter fertur: Sed non ne potest motus iste deorsum aliquo impulsu fieri velocior? maxime: sic animus, qui iam, siue aspectu cælesti, siue ex qualibet alia causa, abstrahitur, cum potentia abstrahendi se reducit ad actum, per hanc actualem abstractionem tamquam per impulsum, magis, hoc est fortiùs abstrahitur, & sic fortiter abstractus, parum comercij cum corpore habet multum cum se ipso. Proinde non secus, ac lumen in lucerna (est comparatio Cornelij Agrippæ Auctoris Damnati) inclusum, qua aperta vsquequaq; diffunditur, neq; deficit, nam vbiq; est semper: sic anima, quæ lumen quoddam est (iuxta Ægyptiorum doctrinam) quatenus à corpore est soluta, eatenus omnem locum, omne tempus comprehendit.

Sed, ob ea, quæ dicta sunt, inquirere oportet, an ecstasis interimat, ad quod tu sine distinctione respondes, existimans ad omnem ecstasim posse interitum sequi. Verùm longè aliter res habet: nam si vera ecstasis foret illa, quam moralem esse diximus: nempe, quæ fit à passionibus animi, quam potius syncope, quàm ecstasim appellare debemus, hæc quidem mortem secũ affert. Multa sunt exempla hominum qui ex timore, mœrore, gaudio, immò etiã ex ira, licet renuente Galeno, perierunt, quin hæc syncope ipsa aliquando est mors: etenim repentinus interitus nihil aliud est quàm, syncope, ex qua patiens non reuertitur. Si autem consideremus syncopem diuinitus immissam, hæc non interimit: nã aliud est rapi per interitum, & hoc fit in instante; aliud per ecstasim, & hanc non immittit Deus, vt hominem è vita dissoluat; Testis est D. Paulus cui concessum fuit in ecstasim rapi, nec tamen perijt, quamuis hoc vehementer desideraret, quod significauit inquiens *cupio dissolui, & esse cum Christo*. Ecstasis igitur, à summo Deo concessa, beneficium est maximum, per quod datur frui in hac vita gaudio ad solum animum spectante. si vero mors inde aduentura foret, quorsum id fieret per mediam ecstasim? Tandem si agamus de ecstasi, quam assuetudo, aut proprietas occulta affert, hoc est de facilitate abstrahendi se à corpore, hæc ecstasis, interimere nequit, cuius rei potissima est ratio, quia anima, quę est forma corporis, per se ipsam inclinat ad coniunctionem cum corpore, à quo per se ipsam separari nequit: quippe separatio isthæc, violentia quædam est; nihil autem potest violentiam sibi naturaliter infer-

inferre. Separatio igitur animæ vt forma est, cum sit violenta, est mors: eam, sibi forma, hoc est anima, inferre nequit, potest tamen sibi inferre separationem ab operationibus, quippe hanc ferias, non inferias appellare possumus. An vero hinc sequatur animam esse in corpore vt in vase, alibi disquiremus.

Interim de ecstasi quam infert succus melancholicus aliquid dicere est operæ pretium: nam hæc quoq; physicam habet causam, humorem nempe ipsum atrum, per quem in qualibet arte excellentes homines extitisse affirmat Aristoteles. Huius rei potest esse ratio quoniam niger humor suapte natura, terræ sequitur conditionem: quemadmodum ergo terræ proprium est contrahi in se ipsam, non dilatari vt cætera elementa; sic melancholicus humor contrahens se, animam inuitat & iuuat, vt se in se ipsam colligat; Atq; hinc est, quod humor melancholicus animam cogit, vt in se ipsam collecta, à corporeis abstrahatur functionibus. Ex altera parte anima frequentibus agitata cogitationibus, spirituum resolutionem molitur, remanetq; corporis complexio multo magis terrea quàm priùs: Et sic sibi mutuas rependunt vices anima & corpus: ita vt illa melancholici humoris motum sequens, se colligat; hoc animæ agitatione spirituosam partem deperdens, euadat terreum. Quare dum anima in corporis ergastulo includitur, corpori ancillatur; nihilominus tamen suæ nobilitatis quodammodo memor, in corpus imperium conseruat.

7. apho 4. Occasionem mihi præstat inquirendi hanc ecstasim melancholicam sententia Hippocratica, *si lingua repente incontinens fiat, aut aliqua pars corporis stupore elanguit, tale est melancholicum*. Galenus cur de repente facta linguæ impotentia ad proferendum, aut alicuius membri resolutio, sint melancholicæ ignorare se fatetur. Cæterum quamuis linguæ impotentia, partisq; resolutio, à pituita non minus, quam à melancholico humore possit fieri; nihilominus defectu aduertentiæ magis de repente hæc omnia accidunt: aduertentiam, autem aufert profunda occupatio circa aliud; profundam autem mentis occupationem ad prædominium melancholiæ referendam esse nemo est qui ignoret; quippe siccitas facit ad aciem cogitationis, frigiditas ad firmitatem: quare flaua bilis, tametsi siccitatis est particeps; ob caliditatem tamen est mobilis: atra autem frigida & sicca, permanet in speculatione. Vnde Democritus dixisse fertur *splendor siccus mens prudentissima*. Nec verò nigredo atræ bilis impedit splendorem: nam quæ à sanguine fieri incipit, adustione splendescit: sapienter tamen animaduertit Fracastorius, non omnes melancholicos, eam melancholiæ naturam habere, quæ solet homines facere excellentes: si quidem humor hic, & calidissimus, & frigidissimus potest accidere, potest & temperatior: Refert etiam non parum, multus ne an paucus excesserit, & magis ac minus crassus, & reliqua, quæ præstat videre apud eum. de intellectione dialog. 2.

§. 7. *De ecstasi theologica, hoc est diuinitus data.*

FIt ecstasis supernaturaliter, suspendente scilicet Deo suum concursum, quem in superiore castigatione dixi esse omninò necessarium. In hac ecstasi duntaxat nutriendi actionem cessare posse dixi: tu me increpas quasi confugientem ad miracula, quæ tu, nescio cur, odio habes, ego vero rem naturali via impossibile, supernaturali possibile esse statuo, & non aliter; semper ne ego ad miracula confugio? si semper, aut saltem pluries; indigita mihi vnum vel alterum, in quo me deprehendas; sin minus deprehendam te in mendacio. Cæterum, vt meam certas positionem fingis duplicem relationem. Vide quàm inaniter animam dum ecstasim patitur, duas pati vis relationes, (pati dixi quia eas miseræ animæ velut sarcinam ingeris) vna relatio est ad sui existentiam in corpore: altera ad suam operationem

pariter

pariter in corpore. Videris mihi plures parturire relationes, quam fungos tonitrua. Anima dum ecstasim patitur, si adhuc in corpore commoratur, tam in ecstasi quam extra ecstasim relationes istas habet, nempe ad existere, & ad operari: si verò extra corpus peregrinatur; relationem habet ad corpus velut anima separata, & sic tuum istud inuentum abit in uentum. Adiungis ad vtramq; relationem necessarium esse animæ, Dei concursum: *quia nisi Deus concurrat vt causa gubernans animam operantem, ea nihil operabitur, si verò non concurrat vt causa conseruans, eadem anima non poteſt existere*. Porrò diuinum cõcursum bimẽbri partitione diuidis; scilicet in concursum Dei gubernantis ad operationem, & concursum Dei conseruantis ad existentiam. Hæc tua diuisio, non solum inutilis est, sed etiam vitiosa.

Inutilis est: nam quorsum duplicem inuehis concursum, si sufficit vnus? Deus enim vno, & eodem nutu conseruat & gubernat; ergo vno, & eodem concursu ad existentiam, & ad operationem se gerit: sed dices posse Deum suspendere concursum ad operationem, remanente concursu ad existentiam, sicut ignis in fornace trium puerorum, suspendente Deo concursum ad operationem, non vrebat, & tamen existebat. At ego eodem iure tibi ostendo vtrumq; esse vnũ: quippe non poteſt suspendi concursus ad existentiam, quin suspendatur ad operationem. Deinde existentia est ratio agendi, quare concursus ad rationem agendi, idem est cum concursu ad actionem: neq; differentia inter hos duos concursus reperitur nisi modalis, aut si mauis rationis ratiocinantis. Ad exemplum autem sumptum ab igne, à quo aufertur concursus ad agendum, remaner ad existendum, respondeo hoc non cogere vt duos concursus constituamus, sed duos modos vnius: quemadmodum enim vnus duntaxat est concursus ad operandum, poteſtq; suspendi quo ad vnam actionem, non tamen quoad aliã; v.g. si suspendatur quo ad calefactionem non autem quoad combustionem, sic vnus & idem concursus ad operandum & ad existendum poteſt vno modo suspendi quoad operandum, alio modo adesse ad existendum. Non ne Deus per eundem concursum, per quem creauit, conseruat? ita sanè: nam prima productio, & conseruatio, vna & eadem est actio; solaq; est differẽtia in connotatione, seu habitudine quadam, quia scilicet prima productio connotat rem, non antea existentem, quæ quidem connotatio, differentiam duntaxat modalem inuehit. Igitur & conseruantis concursus, poteſt esse, sine concursu creantis, & tamen sunt vnus tantum concursus, & concursus quoad existentiam poteſt esse sine concursu quoad operationem, tametsi nec realiter, nec formaliter differant.

Non solum inutilem, sed vitiosam simul diuisionem esse dixi: inutilem esse ostendi, vitiosam ostendam. Nonne vitiosa diuisio est in qua vnum membrũ diuidens sub alio continetur? Vnde Albertus *diuisio vera*, inquit, *nunquam hoc efficit, vt vnum diuidentium cadat sub altero*, hæc autem tua diuisio concursum diuidit, in eum qui est ad existentiam, & in alterum qui ad operationem, cæterum in concursu ad existentiam includi concursum ad operationem iam diximus. Sed tu negabis quippe existimas dari posse existentiam sine omni prorsus operatione; vnde statuis animam in corpore existere vt in vase, nihil corpori conferentem: iam superiùs promisi & nunc iterum repromitto ostensurum me quam inanis sit isthac positio, expecta parum: neq; enim diu morabor.

Sed esto, tuam istam bimembrem diuisionẽ, quasi precariò admitto. Quid inde? nempe quia ego inquio animam nutritiuam feriari, suspendente Deo suum concursum, tu interrogas de quo concursu loquar? & supponis in primis me loqui de concursu ad operandum, & considerare Deum vt causam gubernantem: hinc infers iam citra miraculum, ac naturæ viribus, quantum sit ratione ani-

niæ, quoad eius existentiam in corpore nihil ei opus esse nutricatione. cur ita? *quoniam illa suspensio causæ gubernãtis* (ais tu) *est mera priuatio diuini concursus, nec habet aliquid positiui supernaturalis, quo si anima de se sine nutricatu degere queat in corpore, miraculosè in eo sine nutricatione detineatur, ac sustineatur*. Vide quam bellè sis argumentatus: sanè alba amussi: siquidem totam tibi admitto argumentationem, & tamen nihil proficis. Inquis igitur *suspensionem diuini concursus, esse meram priuationem*; esto; quid vltra? *priuatio*, inquis, *nihil positiui supernaturalis potest conferre animæ, quo anima in corpore miraculosè sustineatur si anima de se sine nutricatu degere queat*. Hoc totum ita sub conditione dictum, hoc est, *si anima de se sine nutricatu degere queat* admitto; verum anima de se sine nutricatu degere nequit. en quam facile tuus iste Achilles perijt. Ampliùs quamuis priuatio de se nihil positiuum possit producere, hoc non tollit quominus possit post priuationem, non tamen ab illa aliquid positiuum resultare. Tuo te conuincam exẽplo. Abstulit Deus ab igne vim comburendi suspensione diuini concursus: hac priuatione nihil aliud potuit euenire, nisi vt pueri combustionem non paterentur, vnde nam ergo accidit vt sentirent *quasi ventum roris flantem*? certe hoc positiuum aliquid est, quod ablata vi vrendi resultauit: nempè (vt ait Theodoretus) aura frigida, & humida, quæ Sanctis multam afferret voluptatem. hanc quidem auram non producit priuatio, vt pote quæ nihil positiuum producere potest: nihilominus certissimum est ex priuatione rei cruciantis per quãdam resultantiam emersisse auram oblectantem: eodem modo (vt ad rem nostrã accedamus) si Deus, suspensione sui cõcursus tollit operationem nutritiuæ animæ; nil prohibet existentiã, quę sine nutritione euanesceret, detineri posse, & sustentari, longè melius, quam antea per aliquid positiuum supernaturale resultans. Et sic dupliciter supernaturalis est isthæc sustentatio, non autem naturalis, vt tu ineptè dicis: primo quia fit ad supplendum id quod supra naturam est, nẽpe ablationem diuini concursus: deinde quia requirit præter priuationem, aliquid positiuum resultans.

Sed quoniam existimo te ignorare, quid sit istud resultare, seu ista resultantia, paucis te hanc subtilem metaphysicam à viris doctissimis receptam docebo. Cum omnis effectus per actionem suæ causæ effectricis producatur, si aliquid citra actionem producatur, iam non erit effectus causæ effectricis, sed quædam simplex emanatio, resultantiaue, neq; hic datur causa efficiens, sed necessitas cogens emergere; e. g. producat causa efficiens aliquid per suam causalitatem, actionemue, ecce tibi causa & effectus, quæ duo sunt correlatiua, necessariò igitur debet hic adesse relatio; hæc non fit per causalitatem aliquam: non enim datur actio causæ, quæ relationem attingat, emergit ergo per simplicem resultantiam, quia necesse est esse. Si hoc non percipis crassiore minerua tecum loquar, & aliud exemplum magis euidens tibi proponam. Percute membrum, soluetur continuum; causa igitur efficiens est percussio, solutio continui effectus: sed solutio continui, cum sit quid priuatiuum, non potest positiuum aliquid producere; at dolor adest, nunquid est effectus percussionis? non quidem immediatus, sed mediante solutione continui; nunquid est effectus solutionis? minimè, nam solutio est priuatio; ergo est quid ad priuationem necessariò resultans; & quamuis communiter dici soleat, solutionem continui esse causam doloris, scias medicos ad sensum magis quam ad metaphysicas rationes respicere: vera autem philosophia docet, solutionem cõtinui esse priuationem continuitatis, integritatisue, & causã doloris dici impropriè seu materialiter, aut per accidens, per se autem, seu formaliter non habere realem causalitatem.

Interrogabis forsan, si id quod resultat, necessariò resultat, vnde nam accidit in casu trium puerorum necessitas

auræ

auræ oblectantis? nonne satis fuit vt ignis non combureret, & sic pueri nullam paterentur molestiam? si considerars pueros iniustè vexatos, satis quidem foret, vt suspensione diuini concursus, supplicij immunes conseruarentur: si verò eosdem contemplaris constantes, & fortiter sese supplicio offerentes, omnemq; dolorem præ charitate contemnentes, eis merces debebatur: talis autem fuit oblectatio in medio igne. Tu verò, hanc forsan doctrinam irridis: scito tamen omnia illic miraculosa fuisse, adeò vt sacri authores, in illa historia octo reperiant miracula. primum, quia ignis micabat, & non vrebat, de quo dici potest: vox Domini intercidentis flammam ignis. Alterum, quoniam ignis non combussit eos, qui intra fornacem commorabantur, alios vero qui extra, & procul erant cremauit. Tertium, combussit vincula, quibus erant alligati, corpora autem non tetigit, ac ne vestimenta quidem. Quartum, in igne poterant respirare, & subinde loqui, & Dei laudes cantare. Quintum, descendit Angelus è cælo, qui cum ijs in fornace deambulabat, & flammas ab illis depellebat. Sextũ, in illa fornace omnes tres pueri vnanimiter carmen, seu poëma elegans, doctum, & sublime composuerunt, & concentu cælesti cecinerunt. Septimum, ventus roscidus fuit immissus non solum refrigerans, sed etiam incredibili voluptate, suauitateq; perfundens. Octauũ, solus Rex Nabuchodonosor vidit Angelum in fornace sub specie quidem hominis, sed habitu, & vultu splendidissimo, & cęlesti magis, quàm humano, quem tamen alij, qui iuxta Regem erãt non viderunt, vt scilicet maiore admiratione captus Rex, magis furorem suum in terrorem conuerteret. Meritò igitur quidam ait, in his pueris promissionem fuisse impletam, quam Deus ore Esaiæ
c. 43. fecit: *cum transieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne non combureris, & flamma non ardebit te.*

Alterum tibi exemplum præstat Moses, cuius animam, inquis tu potuisse citra miraculum, ac physicè, licet feriatam ab actu nutritionis, quadraginta dies in corpore permanere. ieiunasse illum miraculosè admittis, negas tamen animam ieiunantis tandiù, non physicè, hoc est, miraculosè, in corpore mansisse. Itaq; ieiunium illud, apud te, miraculosum fuit, mansio animæ in corpore physica, Cur ita? nempè quia cum ecstaticus esset Moses, ecstasis verò fieret suspensione diuini concursus, suspensio est quid priuatiuum, ac subinde nihil positiuum potuit conferre ad permansionẽ animæ in corpore. Audi nunc, nutricatio fit agente calore in humidum dupliciter, primò, humidum radicale absumente, vnde oritur alimenti necessitas; deinde humidum alimentale perficiente, in quo consistit nutricationis ratio. Dic ergo quam operationem cessasse vis? priorem accipies, videlicet operationem caloris absumentis humidum radicale, vt possimus dicere Mosem (vt Galeni vocabulo vtar) adamantinum euasisse, sine vlla cibi necessitate. Hoc tu miraculosè factum agnoscis, quippe miraculosè ieiunasse ais. Ieiunauit miraculosè, ergo sine cibo miraculosè vixit: quippe physicè, tandiu viuimus, quandiu nutrimur: quid ergo garrire non cessas inquiens ieiunium miraculosum, permansionem animæ in corpore nõ miraculosam habuisse. Tua argumentatio deberet in hunc modum procedere. Moses quadraginta dies sine cibo miraculosè; transegit; sed sine cibo nemo potest nisi miraculosè viuere, ergo miraculosè quadraginta dies vixit. Instas tu inquiens, suspensio diuini concursus est priuatio, quæ nihil positiuum producit, ergo nihil supernaturale positiuum ex hac suspensione fuit productum, per quod vita sustentaretur, ergo sustentatio illa non fuit supernaturalis, si non supernaturalis, ergo fuit physica. Vel tu sophismatibus inuolutus, te ipsum decipis, vel ijsdem vis lectori fucum facere. sed nequicquam. Etenim præter quam quod iam tibi dixi, à priuatiuo tametsi nihil possit per realẽ productionem effici, posse per resultantiam

emergere. Nunc addo, suspensione diuini concursus Mosen abstinuisse supernaturaliter à cibo, & supernaturaliter etiam seu miraculosè vixisse sine cibo, non solum quia miraculosè sustentatio resultauit, sed etiam quia cum naturaliter sequutura foret ad lōgum ieiunium mors, ecstasis supernaturaliter immissa, eum à morte præseruauit: quippe in ecstasi, quemadmodum suspenditur actio caloris in humidum, & remanet, vti dixi, ecstaticus adamantinus, ita & eius extinctio, quæ sequi deberet ad actionem, si actio daretur. Si verò interroges, quis nam est status ecstatici, neq; enim viuit siquidem cessat actio caloris, nec moritur quandoquidem non extinguitur calor? respondebo, ecstaticum non simpliciter dici viuum, sed aliquo auxilio supernaturali adiuuante, mortuum. Datur ne medium, inquies tu, inter vitam, & mortem? datur sanè, nimirum ecstasis, quæ quodammodo mors est, loquor ore D. Augustinis, qui agens de visione D. Pauli, sic ait. *Nisi ab hac vita quisq; quodammodo moriatur, siue omninò exiēs à corpore; siue auersus & alienatus à corporis sensibus, in illam non inuehitur visionem.* Sic Augustinus, cui adhæret D. Thomas. Nonne somnus mortis imago appellatur? quanto ergo magis ita appellabitur ecstasis, quæ somnum valde efficacitate superat. Absit vt ego ecstasim mortem esse dicam: possum tamen D. Augustini, & D. Thomæ authoritatibus fretus, quodammodo mortem eā appellare. Atq; hæc sufficiant ad priorem partem tuæ argumentationis: nempe si dixissem suspensionem diuini concursus ad operandū esse eam, quæ requiritur vt homo sine nutricatione viuat.

de gen. ad lit.

2. 2. qu. 175. art. 4 sed cōtra &c.

Accedo ad alteram partem, in qua sic me increpas. *Si autem agere te dicas de suspensione concursus Dei, vt causæ conseruantis, iam tunc in omnis ecstatici corpore non erit anima, quod est absurdum asserere.* Siste parumper, & dic mihi, num Deus conseruet existentiam animæ, tam in actu primo, quam in actu secundo? si alterum istorum negas, multū detrahis de diuina potestate; si vtrūq; concedis, fac vt suspendat suum cōcursū quo ad existētiā in actu secundo, & remanebit anima in corpore existens in actu primo, & iam effugies tuū absurdū. Sed tu dices, suspendere concursum quoad existentiam in actu secundo pertinet ad Deum gubernantem, non ad Deum cōseruantem. At ego iam tibi dixi tuam illam distinctionem vanam esse; quippe Deus gubernat conseruans, & conseruat gubernans.

Sed quando per illud tempus in quo magna ecstasis durat, corpus, remaneret sine anima, quod nam absurdum foret? non ne miraculosè anima separaretur & miraculosè corpus à putredine præseruaretur? putas ne sic multiplicari miracula, at miracula multiplicare vbi necessaria sunt, nullum absurdum est: solum non sunt multiplicanda sine necessitate. Adiungo sic non dari multiplicationem miraculorum; nam suspensio diuini concursus quoad existentiam supernaturalis cum sit, non inuehit corpori naturalem putredinem; neq; enim (vt vsus es tua argumentatione) suspensio diuini concursus, positiuam putredinis causam efficit. Sed quid moror in re, quæ facili negocio absoluitur? Quis tibi reuelauit velle me, vt in ecstasi suspēdatur concursus Dei conseruantis quoad existentiam dumtaxat? profectò ex meis verbis nihil tale potuisti colligere, nam si Deus vt conseruans est, suspendit suum concursum quoad existentiam, iam non erit ecstasis, ergo mors, & ecstaticus non conseruabitur, ergo putrescet; est igitur absona tua hęc diuisio.

§. 8. *Ecstasis diuinitus admissa, in quo consistat.*

POteris, ex dictis addiscere, animam in ecstasi nobiliorem statum obtinere, quam extra ecstasim, vel in corpore, vel extra corpus. considera animam extra ecstasim in statu separationis à corpore, non ne imperfectionem subit? vtpote quæ forma corporis cum sit, non informat: considera rursus eandem extra ecstasim, in corpore, nonne im-

imperfectum quippiam in ea est nō posse intelligere nisi per conuersionem ad phantasmata? At in ecstasi perfecta est ex ea parte ex qua est forma, siquidem tunc non desinit informare; perfecta itidem est ex alia parte ex qua est intellectiua, si quidem intelligit per species acquisitas, & infusas, nec necesse est vt ad phantasmata conuertatur, nec tamen sic perit status physicus, sed *manente hoc statu* (inquit D. Thomas) *aufertur ab anima actualis conuersio ad phantasmata, & sensibilia, nec impeditur eius eleuatio in id quod excedit omnia phantasmata.* Quod si dicas animam ecstatici cessare ab operationibus compluribus, quod imperfectio quædam est, respondebo plus nobilitatis acquirere ex modo intelligendi absq; phantasmatibus, quam sit illa quę deperditur ocio aliquarum operationum corpori animæque communium. Porrò ecstaseos perfectio in hoc consistit, vt scilicet intelligat veluti separata, informet velut coniuncta corpori.

2.2. quæ. 175. art. 5. in corpore.

Proprius characterismus, quo ecstasis cognoscitur, est quædam separationis similitudo, orta ex abstractione animæ à corpore, in qua abstractione, propriè consistit ecstasis; vnde Dionysius; *ecstasis*, inquit, *est abstractio mentis à corpore ad contemplanda cælestia*, & D. Thomas ecstasim importare ait simpliciter excessum à se ipso, secundum quem scilicet aliquis extra suam ordinationem ponitur.

2.2. quæ. 175. art. 2. ad 1.

Tu autem, discedendo à laudatissimis authoribus, definis non per abstractionem mentis, sed per vnionem cū vno solo obiecto: quippe inquis & interrogas sic. *Quid aliud est maxima ecstasis, quam vnio totius animæ rationalis cum vno solo obiecto, vel valde intelligibili per contemplationem, qua functio est intellectus, vel valde amabili per desiderium, & amorem, qui est actus voluntatis.* Itaq; distinctiuè loqueris duasq; propterea statuis vniones, scilicet vel per intellectum, vel per voluntatem. hæc distinctiua loquutio efficit vt apud te, possit esse ecstaticus quispiam secundū intellectum Deo vnitus, secundum voluntatem seiunctus: rursus alius per actum voluntatis, hoc est per amorem summo illi bono vnitus, per actum vero intellectus ita segregatus, vt nihil interim de Deo cogitet: & sanè fateris dari idiotas sanctos, & sapientes prauos, in quo mihi videris somniare, siquidem statum ecstatici cum eo qui extra ecstasim est, confundis, neq; ea quæ à D. Thoma circa hoc scripta sunt degustasti. Iubet ille contemplari quid homini sit secundum naturam; quid diuina virtute ei sit supra naturam. statum igitur naturalem contemplator, qualis est quē anima habet in corpore naturaliter se habente, & inuenies animā corpori vnitam physicè, hoc est, vt formam, & tunc ei conuenier naturalis habitudo, hoc est vt per phantasmata intelligat. sed ne persistas hic: perge vlterius ad statum ecstaticum. in hoc statu deperdetur ne status physicus? minimè: iam tibi retuli verba ipsius, quæ nunc repetam, *manente hoc statu* (hoc est, statu physico) *aufertur ab anima actualis conuersio ad phantasmata.* En tibi ecstasim descriptā per abstractionem mentis à corpore, non per vnionem eiusdem cum vno solo obiecto. Sed tu respondebis in anima vtrumq; dari, nempe abstractionem à subiecto (vt ita dicam) & vnionem cum obiecto. At hoc non tolerant tua verba. memineris te dixisse, *quid aliud est maxima ecstasis quam vnio totius animæ rationalis cum vno solo obiecto?* Si nihil aliud est ecstasis quam vnio, iam tibi interclusum est iter, nec potes dicere esse duo, abstractionem, & vnionem.

Cęterum adhuc est quod dicere possis, nempe ecstasim definiri per vnionem in sensu causali; quemadmodum enim ita definitur, feruor sanguinis circa cor, quia vnum est causa alterius, ita ecstasis per vnionem. At in sensu causali, definitio non declarat essentiam rei: quare stultum est dicere definitū nihil aliud esse quam id quod in sensu causali esse dicitur. Deleto igitur tuam illam ecstaseos definitionem, factam per vnionem, & recipe eam, quam tibi porrigit Angelicus

licus Doctor, acceptam à Dionysio, scilicet per abstractionem.

Sed quæres fortasse, quod nam absurdum sequetur, si per vnionem cum Deo ecstasim definiamus? profectò quá maximum: nam præter quam quod vti dixi, definitio ita tradita, non explicat essentiam rei, est aliud deterius; nempè quia per vnionem animæ cum vno solo obiecto, non habet locum tua illa distinctio inter vnionem cum obiecto intelligibili, & aliam cum obiecto amabili. Hoc te docet Caietanus: quippe differentiam constituens inter raptum, hoc est abstractionem, & vnionem; raptum ait significare solam vim eleuantis, nulla ad hoc concurrente inclinatione naturæ; tua vero vnio, necessariò importat relationem vniti ad vnientem; quare potest ecstaticus rapi secundum vnam facultatem, non secundum aliam; vniri verò non potest nisi secundum omnes: quippè inclinatio à qua fit vnio, ab vna facultate ad aliam adiuuatur: hoc est per inclinationem ad amorem eleuatur cognitio, per inclinationem ad cognitionem augetur amor. non sic in raptu, in quo hæc facultas sine consortio illius potest violentiam pati; quare rectè D. Thomas nos docet, extra se poni animam, & secundum vim apprehensiuam, & secundum vim appetitiuam, quod diffusè tractatum reperies apud eum.

in epist. poster. ad Corinth. c. 12.

1. 2. qu. 28. art. 3

Itaq; aliud est vniri (quæ est tua loquutio) aliud est rapi (quæ est loquutio Sancti Thomæ) Rapiebantur Prophetæ etiam prophani ad prophetandum de Deo, qui tamen Deo non vniebantur: non ne Caiphas prophetauit nesciens quid diceret? At si vnitus foret sciret profectò. ex altera parte vniebatur Moses, & tamen non rapiebatur; vniebatur quidem: neq; enim aliter posset sublimium rerum acquirere cognitionem; non rapiebatur quod constat ex sacra pagina, loquebatur namq; cum eo Deus, vt amicus cum amico, sed de hoc inferius dicemus. In voluntarijs autem effectibus, facilè tibi ostendam posse dari raptum sine vnione, & vnionem sine raptu, si attentè legas ea quę D. Thomas scripsit. cum enim duas statuat species vnionis, nempè vnam, quæ realis est, v. g. cum amans est præsens amato; alteram quæ est secundum affectum; tametsi autem ista posterior sit formaliter amor, nihilominus prior, quæ realis est affectus amoris cēsetur. Potest ergo homo rapi ad amandū, neq; adhuc habere vnionem realē, atq; ita diceretur raptus sine vnione. Rursus potest voluntas vnita esse sine raptu: quippe raptus violentiam inducit, amor vero multoties fit ex similitudine, quod reperies apud eūdem Angelicum Doctorem. Hæc doctrina stat quidem inconcussa, neq; est cur quispiam dubitet, posse animam abstrahi quoad vnam facultatem, non abstracta quoad aliam. Nihilominus iudicio multorum, Gerson optimè per abstractionem quoad omnes functiones ecstasim definiuisse censetur: inquit n. *ecstasis est raptus mentis cum cessatione omnium operationum in potentijs inferioribus*. Sic functiones iam apprehensiuę, quam appetitiuæ animæ complectitur.

1. 2. qu. 28.

1. 2. qu. 27. art. 3

§. 9. *Vtrum anima possit esse in corpore, nihil eidem conferens.*

FOrma, & anima apud te complures producit surculos, quos omnes ex professo resecare, foret valde tædiosum, obiter tamen aliquid accipies, quod tibi aurem potest vellere, & admonere ne posthac in philosophiæ adytum pedem inferas. In primis *formas*, ais, *in materia bifariam existere posse, & vt actus in subiecto, & vt res locata in vase*. Hic grammaticam tuam rectiorem desidero: quippe solœcus est in hac loquutione. formam existere vt actum, & vt rem locatam debueras dicere. Verum grammaticos errores apud te non quæro, quippe his totus scates, venio ad binam existentiam. Forma inquis, vel est vt actus, vel est vt res locata. formam esse vt actum, nemo negat imo explodendum est illud (vt) nam forma non est vt actus, sed est ipse actus, atq; ideo cum addis formam esse vt rem locatam

iam

iam eam eximis à ratione formæ:nam si non est actus, non est forma, neq; dici potest forma, id quod non informat.

Diuidis in primis formas, in substantiales, & accidentales. Et formas quidem accidentales, ais posse esse in subiecto, vt in vase, nihil illi subiecto conciliantes: exemplis tuam istam defendis positionē, si exempla euertantur, positio ruet. Inquis igitur formam accidentalem esse vt scientiam, quæ forma est intellectricis animæ apud Aristotelem. cæterum si saperes dissimulares hāc Aristotelis authoritatem, vtpote quæ contra te facit. scientiam namq; & sanitatem ait esse speciem quandam & formam, & vt actum susceptiuorum; scientiam scientifici, sanitatem vero sani. Si ergo scientia est forma, & vt actus scientifici, iam non est in scientifico vt in vase, sed vt actuans in actuato.

2. de anima tex. 24.

Alterum exemplum sumis *ex formis sensibilibus ab obiectis coloratis in medio productis: species enim ista in medio perspicuo reperiuntur purè in loco, nihil ad essentiam illius diaphani pertinentes.* Sed tu hic dupliciter deciperis: in primis enim hæres in æquiuoco: quippe, formę nomine, vel significatur species, seu figura, seu imago, & in hoc significatu licet visibilis forma sit in aëre vt in loco, nihil ad rem, de qua agis, facit; vel significatur id per quod materia reducitur de potentia ad actum; & in hoc sensu species visibilis non est forma, neq; est cur quæras num sit tamquam informās, an tamquam existens in vase: sed locum occupet disputatio, sit species visibilis forma actuans. Quando ergo est in aëre, ne consideres aërem vt elementum calidum, aut frigidum, neq; vt materiam respirationis, sed duntaxat vt medium visionis, & tunc non ne perfectiùs se habet speciebus visibilibus informatum quam prorsus omni imagine obiecti expers? certe sine huiusmodi idōlis est in potentia medium, cum illis iam est medium in actu primo, cum verò ea ad videntis oculum transmittuntur, est in actu secundo. quid ergo tu ad hæc? *actus*, inquis tu, *diaphani est lumen apud Aristotelem, non autem coloris imago in illuminato existens.* Vide quid dicas: nam sicut verum est quod ais, apud Aristotelem lumen esse actum perspicui, ita falsum quod adiungis ipsum negasse coloris imaginem in illuminato existentem, esse simul quæ actuat medium. *Lumen*, inquit ille, *est actus perspicui*, adiungit tamen, *vt perspicuum est*. At vt perspicuum medij officio fungi actu possit, necesse est vt suum ei motiuum iungatur: motiuum autem diaphani, apud ipsum est color. quare licet diaphanum in esse diaphani actu sit per lumen, in esse tamen medij actu perficitur per imagines coloris. Tandem quid est color nisi luminis participatio? Philosophus ergo qui dixit lumen esse actū diaphani, non negauit colorem simul qui luminis participatio quædā est. immò (vt optimè notāt Conimbricenses) lumen, & color sunt causę partiales: verum tu in authoritatibus quas citas, potius es tui ipsius accusator, quam defensor. existit ergo imago hæc in aëre illustrato, nō (vt tu ineptè ais) nihil pertinens ad aërem, sed potius plurimum conferens ad aërem, nempe, vt est visionis medium. Similiter dicendū est de speculo, qui imaginē repræsentat: nam tu ais imaginem illam esse in speculo, nihil cōferentem, sed tāquā in vase. At ò insane imago illa non est forma speculi: quare parum refert, an ibi sit nihil conferens speculo. Deinde confert quidem, nam per illam imaginem, speculum redditur actu speculi munere fungens.

2. de anima tex. 69.

Addis exemplum sumptum ex geometra dormiente, cui expergefacto statim habitus geometriæ se communicat in formam perficientem, & hoc Aristotelem obseruasse obseruas. O te infelicem, qui semper in Aristotele quærens aliquid, quod tibi prosit, inuenis quod nocet. Verba Aristotelis sunt hæc. *Prius autem, & remotiùs idem à se ipso potentia esse potest, vt geometra dormiens remotiùs, quam vigilans est, isq; remotiùs quam qui iam contemplatur.* Nunquid hinc colligi potest, dormiente geometra, geometricum habitum dormijsse? mini-

2. gen anim. c. 1.

minimè. Vide quid adiungat Philosophus. *Sed enim huius nulla pars causa est generationis, sed quod prius extrinsecus mouit, id causa est. nihil enim se ipsum generat, sed postquam generatum est se ipsum iam auget*: ex his verbis, poteris cognoscere, geometram dormientem iam habere geometricum habitum, tametsi remotiùs quam vigilantem. sed considera vlterius alium dormientem, qui geometra non sit: expergiscatur vterque: geometræ, ais tu, expergefacto se communicabit habitus in formam perficientis, non tamen ita continget ei, qui geometra non est: cur ita? nempe nullum habebat habitus rudimentum; geometra verò aliquod licet remotius quã cum vigilat. iste ne habitus seu istud habitus principium rudimentum ue conferebat ne aliquid intellectui dormientis? tu negas, aisq; fuisse in intellectu tamquam in vase. Ergo si nihil intellectui conferebat, intellectus geometræ & nõ geometræ dormientium pares sunt perfectione, quod tamen non tolerabit Aristoteles: quippe diuidens actum in primum, & secundum, scientiam ait esse actum primum, contemplationem vero actum secundum; & scientiam somno, contemplationem vigiliæ comparat. Siue ergo actus primus dicatur dum est in otio, secundus verò dum in opus incumbit, vt sentit cũ Auerroë Caietanus; siue, vt Simplicius, Themistius, & D. Thomas, actus primus sit principium operã di, secũdus verò ipsa operatio; vtroq; modo habitus ille scientificus etiam per somnum est in actu primo. priore modo quia est in otio, secundo, quia principium est, ex quo profluit per vigiliam habitus reductus ad actum secundum. Est itaq; habitus dormientis quantũuis otietur, in actu saltem primo, at actus primus, non vti potentia sola, perfectio quædam est: quare intellectui dormientis geometræ perfectio ex illo habitu adest, quę nõ adest intellectui non geometræ dormientis: aliquid ergo præstat habitus iste dormientis, quod tu dormiens non vidisti.

2. de anima tex. 4

Addis authoritatem Aristotelis, dicentis intellectum esse locum formarũ. Putas ne hinc posse colligi animam esse in loco, nihil ei conferentem? est quidem intellectrix locus in quem tam internorum, quam externorum sensuum imagines illabuntur, non autem in quo à primæuo ortu imagines consignantur. At locus iste aliquid recipit à formis, quę intellectui aduenìunt. *3 de anima tex. 6.*

Tu tamẽ aliud exemplum affers, quo mihi videris velle formas intellectui à primo exortu fuisse inditas: siquidem Platonicum te exhibes, & tamen Platonizãtes inter vulgus collocas inquiens. *Platonici vulgò statuũt, insitas esse, atq; innatas ĩ humanis animis rerũ notiones, quæ ab ortu intellectũ puelli minimè perficientes, ob earũ exilitatem in eo sunt veluti ĩ vase: at si vel à pręceptore vel studio excolantur, statim validiores effectæ notiones illę sese exhibẽt mẽtibus nostris in habitũ & in formam ipsas perficiẽtẽ, constituuntq; intellectũ in habitu, siue scientem, qui prius ignarus existebat.* Itaq; sic Ideas Platonis admittere videris, esq; trãsfuga ex Peripateticis castris ad Academica. Sed forsitan respondebis, te argumentari, ad hominem, hoc est ad Sanctacrucium qui has Ideas admisit. Atvbinam eas concessit? certè nullibi: sed dices Sanctacrucium in Galeni scholà educatum Galeni Placitis adhærere debuisse: Esto; sed Galenus ne Ideas est amplexatus? nequaquam, erat tamen, inquies Platonicus, Platonicum fuisse nescio, sed Hippocraticum: siquidem in opere de placitis Hippocratis & Platonis, Hippocratem semper præfert. Quãuis autem Platonicus in aliquibus fuisset, non fuit in omnibus, quare vana tua est isthæc argumentatio, in qua pro fundamento accipis doctrinam, quam nec tu sequeris, nec is quem tu tibi proponis aduersarium. Sed volo respondere. Detur ideæ, quas tu notiones appellas: nunquid in puelli intellectu nihil præstant? vnde nam puerulis facilitas ad discendi, quam non habent bruta? respõdebit Platonicus ex imaginibus impressis, seu ex ideis, quæ intellectum efficiũt reminiscentiæ capacem: quippe nostrũ

Vanitas argumentationis.

scire

ſcire, apud eos, eſt reminiſci. Non datur autem reminiſcentia, niſi in homine, quia non niſi homo habet cognoſcentem potentiam imaginibus imbutam, per quas potentia iſthæc redditur capax noua ex veteribus extrahendi. Dic ſodes, non ne potentia cognoſcens bruti, verſatur circa ſingularia, & ſingularium memoriam conſeruat? ita ſane: cur ergo non reminiſcitur? quia non diſcurrit: ſed cur non diſcurrit? quoniam ſcilicet deeſt illi perfectio quædam, quā habuiſſet, ſi notionibus, ſeu idæis quas habet humana potentia, fuiſſet exornata. non ſunt ergo notiones vt in vaſe, ſed aliquid conferunt.

Tandem theologico veteris exemplo, & confuſa quadam loquutione. vis dicere Angelos habere ſpecies eorum mentibus impreſſas, & concreatas, quæ ſpecies dum non inſeruiunt rerum cognitioni ſunt in Angelo tamquam in vaſe, minimè eius intellectum actuantes perficientesue. Conſidera ergo Angelum in illo priore, antequam habeat ſpecies vel à ſummo Deo impreſſas, vel ei innatas. quid prohibet ita Angelum conſiderare, quaſi abſtrahendo ab omni ſpecierum ornatu? tunc in quo ſtatu dices eſſe Angelicum intellectum? dices profectò eſſe in potentia ad ſuſcipiendas tales ſpecies. conſidera rurſus intellectum Angelicū præditum ſpeciebus. quid tunc augebit ſupra priorem ſtatū? nempè actum primum: erit ergo intellectus nondum intelligens in actu primo per ſuas ſpecies. Tandem intelligat, erit iam in actu ſecundo. Sed eſt ne actus primus perfectio quædam? quis dubitat? anima perfectio eſt corporis organici, & eiuſdē actus primus. euaneſcit igitur tua thoelogica penſitatio immò tota doctrina formarum accidentalium, quas in vaſe includere voluiſti.

Tranſis ad aliam quam appellas formam analogicè dictam, quam appellationem extrahis ex Ariſtotele: nempe quia ille ait. *Solus enim eſt maximè ipſius forma ignis: quia natus eſt ferri ad terminum.* Cæterum non hinc debuiſſes inferre ignem eſſe, analogicè formā:

2. de ortu & inter. tex. 50.

quippe non formam ſed formæ, hoc eſt formalem appellauit, quoniam tendit ad locum maximè formalem, hoc eſt ad concauum Lunæ, qui locus eſt terminus continens omnia ſublunaria. Verum nolo de ſingulis diſputare. ſit ignis forma analogicè, nunquid continetur in mixto tamquam in vaſe? tu affirmas inquiens *ignis in calce noua ineſt latens vt in vaſe; quippe calx frigida eſt tactu, nec vrit, vbi vero calci recenti aqua fuerit affuſa, illicò latens intra eam ignis exerit ſeſe in euidentem flammam, ſeq; materiei dudum ſubſtracta noui ſſimè communicat in formam miſti à prædominio ignei: non eſt enim ignis ille genitus ab aqua: quoniam contraria mutuò ſeſe corrumpere ſtudent natura ſua. nec vnū alterum generat cum omnis eſſentia ſibi ſimilem procreet.* Er quæ ſequuntur. Expunge precor illam flammam euidentem quam dicis excitari in calce affuſa aqua: ebullit quidem calx, & fumat, cui Galenus aſſimilat laborantes febre ethica, qui incaleſcunt mox à cibo. expunge rurſus illam formam miſti à prædominio ignei: nam ignis non eſt ignei miſti forma: nam miſto omnia miſcibilia dant eſſe miſti, aliqua magis, alia vero minus. Porrò video te velle elementa latere in miſto, de quo tamen adhuc ſub iudice lis eſt: ſed ſi latent, aliquid quidem dum latent præſtant, nimirum efficiunt vt miſtum ſit miſtum, quippe miſtio authore Ariſtotele eſt miſcibilium alterararorum vnio? cur ergo ignem latentem dicis eſſe vt in vaſe? num omnia quæ latent, vt in vaſe eſſe dicuntur, Reſpice ad tuum calorem habitualem, immò non tuū, quamuis te inuentorem illius eſſe gloriaris: iſte calor (vt tumet affirmas) non ſe prodit: num propterea eſt vt in vaſe? ſcilicet eſſe vt in vaſe aliquid, idem eſt ac ſi dicamus eſſe prorſus inutile: inutilis ergo eſt iſte habitualis calor, quorſum ergo illum nobis quaſi per vim ingeris? cætera quæ in hanc rem affers, indigna ſunt quæ legantur.

Formam ſubſtantialem aſſiſtentem ais eſſe in ſubiecto tamquam in vaſe.

D Idq;

Idq; exemplis probas. Primam aciem ducit nauta dormiens in naui, quem ais in ea, vt in vase contineri, & nihil eidem communicare, expergefactum autem sese illi exhibere in formam gubernantem, mouentemq; nauigium. Dormiat igitur nauta in naui tamquam in vase, dummodo non appelletur forma substantialis: An nescis ad formam substantialem duo requiri, vnum vt sit principium essendi substantialiter ei, cuius est forma; alterum quod ex priore sequitur, vt forma, & materia in vnius compositi naturam, & in vnū esse totius coalescant? Tu igitur, qui nautam formam substantialem nauis esse vis (vt ostendit capituli inscriptio) vade & ex nauta, ac naui fac coalescere vnum compositum per se: vade rursus & fac vt nauta suo nauigio sit principium essendi.

Nec solum nautam dormientem, sed vigilantem etiam in nauigio inepto, in vase esse ais: cur ita? nempe quoniam nauta nauigio inepto nihil conferre potest. Similiter existimas nauem aptam de salo in solum traductam, esse tamquam vas nautæ etiam vigilantis, quippe sic nauta nihil confert nauigio ad munus nauigandi. At tu si ita pergis plura conficies vasa quam centum figuli: nam qui sedet in saxo erit ibi tamquam in vase, nihil enim saxo confert quod ad ad saxi naturam pertineat sic etiam in lecto tamquam in vase est quispiam dormiens, aut etiam vigilans. Scire vellem an tu in cathedra sis tamquam in vase, cui nihil confers scio tamen cathedram in te esse non tamquam in vase: quippe tibi mercedem confert.

Persistens in huiusmodi nugis, ais, Dæmonem in statuis assistentem responsa dare, citasq; Aristotelis historiam, quæ nihil facit ad probandum dæmonem in statuis illis esse tāquam in vase. Rectè quidem hoc tibi exemplum inseruiret, si dæmon esset aliquo modo assistens forma illarum imaginum. Num circumforanei nugiuenduli, qui ex occulto imagines homūculorum mouent, easq; simulant loqui, dicentur esse harum imaginum formæ? at sic asinos farcina rum quas gerunt formas assistentes appellabis.

Concludis tandem sic. *Forma assistenti conuenit esse in materia tamquam in vase ad differentiam intelligentiarum quæ cælo assistentes, illud animant, & viuificant, decreto Aristotelis.* Formas igitur assistentes hactenus à te relatas (quæ tam sunt aptæ ad formā, quam tu ad lyram) ais esse in materia (quæ illarū materia neutiquam est) tamquam in vase: & hoc te dicere profiteris ad differentiam intelligentiarum, quæ cœlis assistunt, quasi nolis istas intelligentias esse formas assistentes, easq; cælum animare, & viuificare. At si quid formæ assistentis nomen meretur, sunt intelligentiæ istæ, cœlos autem non animant, neq; viuificant, nisi velis cœlos esse animatos. Vis, inquam authoritate Aristotelica fretus. Sed Philosophus non dixit Cœlos ab intelligentijs viuificari, quod est idem ac si diceret vitam habere, hoc tu illi falsò attribuis: animatos esse inquit, & habere in se principium motus; nempè accipiens cœlum simul cum intelligentia: & sic animati quidem sunt anima assistente, quæ non est ibi tamquam in vase sed præstat sphæris cęlestibus principium motus: splendescit hic tua ignorantia; si quidē formæ, quas assistentes vocasti, & tamquam in vase collocasti, non sunt formæ; forma quam ab assistentibus exclusisti, hoc est intelligentia, forma assistens est, & non est tamquam in vase. *2. de Cęlo tex. 13.*

Transis ad formam substantialem, quam totius appellas, de qua sic ais: *in propria materia, velut in vase, diutule permanere potest, nihil illi conferens, quod præclarè docuit nos Aristoteles alicubi afferens terminum à quo incipit motus augmenti, seu id ex quo corpus viuēs augetur, non esse illud potentia corpus, & magnitudo actu vero incorporeum, & sine magnitudine, quod ita existit in corpore quanto vt non sit aliquid illius neq; secundum se, neq; secundum accidens, sed in eo, vt in vase contineatur. &c.* Præclarè fateor te docuit, Aristoteles; sed tu non præclarè ab Aristotele didicisti. *1. de gen. & corru. tex. 28.*

cisti. Aristoteles loquitur de materia, tu cum audis ac si loquatur de forma. nonne verba Aristotelis sunt: *propterea quod, vt in vase aqua inest, materia eius.* hinc ne colligis inesse formam vt aquã in vase? Agit de materia accretionis habeatne actu magnitudinem, an magnitudinis sit expers. & inter cætera absurda, quæ sequuntur si quis dicat accretionem versari circa aliquid magnitudinis expers, quod existat in alio ita separatum, vt nec eius sit pars, neq; accidens, vnũ est quia sequeretur, id quod gignitur debere exire ab alio ex quo gignitur, v. g. aërem ex aqua tamquam aquam ex vase. itaq; non solum differs à magno præceptore quoniam ille loquitur de materia, tu autem de forma; sed etiam quia ille affert tamquam absurdum exire genitum à generante, vt aqua exit ex vase, tu affers tamquam optimam doctrinam, inesse formam in materia tamquam aquam in vase.

Statuis præterea formam partis præter formam totius. de hoc in præsenti non ago, nam omnes tuas maculas abstergere velle, infinitus foret labor. Istiusmodi formam dicis esse posse in materia sicut in vase nihil illi conferentem. primum exemplum, quo hoc stabilire conaris, sic habet. *In nutricatu, & in augmento, vbi alimentum vltimum probè digestum applicatum fuerit vndiq; agglutinatumq; parti nutriendæ, sed nondum in partis illius substantiam transmutatum, tunc verè anima, & forma illius partis in eo nutrimento inest vt in vase.* Quid audio? alimentum ne nondum in partis substantiam transmutatum habet in se verè animam, & formam illius partis? At anima, & forma introducitur in instanti: erit ergo verum dicere in hoc instanti alimentum est animatum, & in eodem non est transmutatum. Quid erit tunc alimentum istud? nam non est alimentum, quia iam habet formam membri: non est membrum, quia nondum est in membri substantiam transmutatum. erit igitur tertia quædam substantia animata, ac proinde tertium quoddam animal nouum & inauditum, quare & monstrum. ecce monstrum ignarus peperisti? spectandum exhibe, obolum feres. Perge igitur: adiungis mox sese illi nutrimento communicaturam esse in formam & animam: dum scilicet alimentum in alendæ, augendæq; partis substãtiam transmutabitur. Non ne dixisti prius, formam & animam partis alimento inesse? ita sanè; cur ergo addis mox se communicaturam esse in formam & animam? scio quid respondes: nempè prius erat vt in vase, assëtior: erat vt in vase, sed erat ibi. putas ne formam, & animam inesse materiæ non suæ? si ita est, quemadmodum constituis animam in alimento hoc est in materia nondum sua, tamquam in vase, constitue eam in poculo tamquam in vase: nam sic quoq; est in materia non sua: Ad probationem dogmatis, authoritate Aristotelis, vt soles, abuteris. Ait quidem Philosophus augmentum fieri secundum formam, nõ secundum materiam. Sed quid hoc ad Bacchum? *Ar. 1. de gene. & corrupt. tex. 35.* Vult Aristoteles id quod augetur, augeri quoad formam, seu quoad partes formales, non autem quoad materiam, seu quoad partes materiales, hoc declarat exemplo mensuræ, qua aqua mensuratur, nam mensura semper eadem est, aqua vero alia atq; alia: sic forma partis quæ augetur, eadem semper manet, materia verò ex hoc aut illo alimento, hæc aut illa est: hoc autem non significat formam inesse materiæ (quantumuis sit velut in vase) antequã alimentum transmutetur. Dic obsecrò per quid mutatur alimentum? nempè per aduentum formæ: quomodo ergo erat forma prius quam transmutatio?

Assumis ex eodem Aristotele dicente *2. de gen ani. c. 3.* in excremento inesse principium vitale, esse ibidem animam: quippe anima est principium vitæ. Itaq; in excremento animam collocas tamquam in vase, nimirum in vase fœtido. Principium vitale, quod in excrementis reperitur, cõsistit in dispositionibus ad productionem viuentium, quæ ex putredine oriuntur: dispositiones autem ad animæ introductionem non sunt anima, siue in vase, siue extra vas. Tu citas Aristotelẽ quasi

3.de anima tex. 36. dixerit animam solam esse principium vitæ, & tanto Philosopho falsum dogma falsò attribuis: neq; enim solam animam dixit esse principium vitæ, sed esse causam in omni genere causæ, causam, inquam, & principium, sed tu in principio æquiuocasti, principia enim (vt docet Aristoteles) alia sunt in existentia 5.metap. tex. 1. rei, alia extra rem: hæ duæ principij acceptiones, ex septem quas affert, præsenti negocio inseruiunt. Verba eius sic habent. *Aliud autem* (nempe principium) *à quo primo existente fit, vt nauis carina, & domus fundamentum, animalium quoq; quidam cor, quidam cerebrum quidam quodcumq; tale contingit putant. Aliud verò à quo primo non existente fit, & à quo primò natura aptus est motus, & transmutatio inchoari, vt proles ex patre & matre & bellum ex contumelia.* Itaq; anima est principium vitæ manens intra rem, cuius est principium; excrementum verò, seu dispositiones in excremento existentes, sunt principium vitæ manens extra. Inquis prætere a *priuationem aliquando post corruptionem præcedentis compositi, & generationem noui in hoc ipso permanere, adeo vt genitum constitui dicatur per accidens ex priuatione: si quidem in genito priuatio pristina remanens, in eo non pertinet vt forma, cum sit illius forma oposita quare in illo inerit nihil ad ipsum attinens velut in vase.* Sic tu: vos autem risum teneatis amici, nam in presenti non deerit vobis multiplex ridendi occasio. Ex Aristotele desumis priuationem aliquando post corruptionem permanere. At tu gratis addis illud (aliquando) permanet priuatio semper, sed ita permanet vt nihil tuum dogma iuuare possit, idest, non permanet per se, verum per accidens, seu per aliud quatenus scilicet compositum constituitur ex materia, cui priuatio accidit. Sic autem non aliquando, sed semper materię priuatio accidit, est ergo in composito per aliud, hoc est, per materiam. Quare dicetur, esse in vase per aliud; sed esse in vase, est esse in loco, & sic priuatio erit tamquam Rex, qui per suos proreges dicitur longinquis regionibus adesse. Amplius tu inquiris formas, quę possunt in materia esse tamquam in vase, & reperis priuationem, quam formæ contrariam esse fateris. Præterea, cum debeas nobis ostendere, rem quæ aliquando existat in subiecto, aliquid ei conferens, posse aliquando eidem nihil conferre; offers priuationem, quæ nunquam potest quicquam conferre, siquidem (vt tu met fateris) ex priuatione, nihil positiuum potest emanare. Tandē vt semel concludam, dic mihi quid est priuatio? respondebis esse negationē formæ in subiecto apto, &c. Cæterum, si priuatio est negatio entis, priuatio est non ens, si non ens, est ergo nihil. Tu tamen adhuc persistis in tuo errore, affirmans priuationem re ipsa esse formā præcedentem, idque Aristoteleo decreto tibi notum esse: profersq; non vnum sed plura loca ex quibus hæc assertio est eruta: omnia tamen nihil ad rem faciunt: semel duntaxat sic ait; *priuatio forma quodammodo est*; non dixit simpliciter esse formam, neq; hoc poterat dicere vir Philosophus: quippe priuatio est negatio formę; sed dixit priuationem esse quodammodo formam, prout scilicet subiectum afficit, & suo modo informat. confice ergo argumentum in hunc modum. priuatio est forma prout afficit subiectum: ergo est forma non velut in vase, quia si esset velut in vase, esset prout non afficit subiectum; vides quàm facili flatu, tuæ cadant turres; subuentanea parturis. Quicquid autem adiungis de pluralitate formarum in vno subiecto, tuæ farinæ esse agnoscent omnes. 1. Phys. tex. 50. 56. 64. 68. & 2. phy. tex. 15.

An rationalis anima possit esse sicut in vase, paulo post requiram. Et in hoc à tuo recedam ordine, qui præposterè prius de rationali egisti quam de vegetatrice & sensitrice, parum memor ordinis, quem seruare oportet. Itaq; ego intellectiuam vltimo loco reponam, vt explicem quid fiat in ecstasi, cuius gratia reliqua hactenus prælibauimus. Porrò, *certum est*, inquis, *in ortu viuentis, naturam eum ordinem seruare, vt prima*

mate-

materiam disponat, dispositæ dein animam conciliet, deinceps alio instante naturæ anima in corpore suscepta in eo maneat, vlterius manens in eo, ipsum viuificet, ac postremo viuificatum ad vitæ functiones obeundas promoueat. sic tu. dic ergo, instantia ista, quæ tu appellas naturæ, efficiunt ne ordinem temporis, ita vt inter duo instantia mediet tempus? non quidem, nam sic non oporteret addere (naturę) sed sufficeret dicere (instans) igitur efficiunt ordinem naturæ, vt id quod in priore sit, naturæ duntaxat ordine præcedat, non tempore. si igitur non datur prius tempore, nec posterius ab introductione animæ in corpus ad viuificationem, & ad functionum manifestationem, ex consequēte non datur tempus in quo anima sit sicut in vase. Deinde tu adiungis hæc: *quæ ratione profectò contingere potest, vt anima corpus à se viuificatum, nō statim ad vitæ functiones edendas promoueat.* Sit ita, non promoueat anima corpus ad edendas functiones, corpus, inquam (vt tu ais) à se viuificatum. quid igitur agit anima dum non promouet corpus ad edendas functiones? nempè illud viuificat (vt tu met fateris) ergo iam non est in corpore sicut in vase: nam vas non viuificatur ab aqua quam continet: non ne dicis formam, quando est sicut in vase, nihil corpori conferre? at anima viuificans corpus confert ei vitam, parum ne hoc tibi videtur? Itaq; iam ex tuismet verbis comprehenderis, meliùs deprehenderis in fraude, qua irretitus potes de te ipso conqueri. Posse quidem manere animam, vt actum primum à secundo seiunctum (quod tu vis) tibi concedo. sed nunquid in actu primo nihil confert anima corpori? quænam ergo est differentia inter id quod est in actu primo, & id quod est in potentia?

Oua, plantarum semina, animalium conceptus, in actu primo esse tibi do (licet alibi circa hoc disputauerim) sed ibi ne anima est tamquam in vase? at aqua non facit vt vas sit vas, forma vero facit vt oua sint oua; & vt semina huius, aut illius plantę suā peculiarem habeant naturam, sic & animalium conceptus. Putas ne vinum efficere, vt poculum sit poculum? at cum fœcundum laticem exhausisti, quid existimas tibi in manu remanere? num poculi cadauer?

Consideras varios animę gradus: nempè priorem cum anima indita est corpori, antequam corpus ab anima accipiat viuificationem: quippe cum viuificatio sit opus quoddam, at opus præsupponit id cuius est opus. sit ita: prius est animam existere, deinde eandem operari: Sed qua prioritate est prius? tunet fateris esse prioritatem naturæ. vis ne ex prioritate naturæ colligere distantiam temporis?

Addis plerumq; contingere, vt non simul cum vitæ functionibus vita aboleatur, sed potius prius obliterari cunctas vitæ operationes, deinde viuens interire, & in medio tempore, sæpè non exiguo, animæ solummodo viuificanti subditum corpus, sed in eo nullam penitus vitæ actionem obeunti: sic etiā euenire, vt vbi defecerit anima corpori vitā cummunicare post mortem, possit in cadauere diutulè manere, velut in vase. eccealter error non minor priore. A quo nam didicisti, anima corpus viuificante nullam penitus vitæ actionem adesse? non ne in ijs qui de repente intereunt, vt cognoscamus an penitus sint vita fūcti, an aliquod operationis vestigium superfit, tam ex pulsu, quam ex respiratione inquirimus? nonne viuificari, & vitæ operationes exercere, solo ordine naturæ differunt? tandem si anima viuificat, quamuis cessent alię operationes, iam non est tamquam in vase: neq; enim vas (vt prius tibi dixi) à vino viuificatur. Sed post mortem ais adhuc diutulè remanere animam in corpore, de hoc mox inferius agemus, interim scito separationem animæ à corpore, id est, mortem, fieri in instante. animam autem separatam, vbicumq; maneat, iam non manere vt formam in materia, quid interest an maneat sicut in vase? certè si generaliter quæris vtrum aliquid sit in alio, sicut in vase, reperies corpus remanere in veste, magistrum in cathe-

dra,

dra, pecuniam in marsupio, suppellectilem in arca tamquam in vase, sed quod disputationi occasionem præstat, est quęrere an forma manens adhuc forma materiæ, maneat in eadem materia nihil ei conferens, sed tamquam in vase: hoc si probasses, magnus Apollo fores: cætera futilia sunt, & ad præcipuam intentionem nihil spectantia.

Tertius tuus error est, quod supponit, animam immorari in corpore, dum adhuc calor adest, licet in infimo gradu, quo gradu extincto, anima prorsus abit fathiscens, si corruptibilis extiterit, separata; permanens autem, si fuerit incorruptibilis. At cum illo caloris gradu infimo, eam vis esse ociosam sicut in vase. Dic age, calor ille in infimo gradu existens, est ne aptus retinere animam corpori alligatam? quis dubitat? sed tunc quid præstat? ociosam esse respondes. quorsum ergo retinetur? nępè vt quoad potest vitam corpori conciliet. ociosam ne putas animam quæ corpori vitam conciliat? deinde corpus, extincto illo gradu caloris, quid erit? nempe cadauer. At iam prius aliquid corpori anima conferebat, per quod corpus nō adhuc in cadauer abierat. Non est ergo anima in corpore sicut in vase, est tamen in te vas sicut in corpore.

Excrementum, ex quo sponte nascentia gignuntur, purum, putumq; cadauer esse ais; esto. adiungis formam, & animam à qua velut ab efficiente vniuoco proximè fiunt isthæc viuentia, præexistere in materia, quæ cadauer est, tamquam in vase. Duo hic intolerabilia asseris: vnum est ab anima seu à forma, tamquam ab efficiente vniuoco fieri viuentia, in quo causam formalem cum efficiente ignoranter confundis; alterum quia animā sponte nascentium pręexistere ais, quod ne animæ quidem rationali concedi potest. At sponte nasciturum, in excremento est in potentia quare in potentia etiam est eius forma, seu eius anima. nunquid id quod est in potentia, est tamquam in vase? reperisti ne vnquam, dum celebrabas bacchanalia vinum in potentia intra suum vas? sane vini potentia, non vinum in potentia te ita scribere coēgit. Bis, & ter hanc pręexistentem animam, seu potius hanc animam impossibilem in medium adducis, ita vt nihil sit aliud, quam idem per diuersa.

Sequitur tuo ingenio dignissima argumentatio: inquis enim sic: *ex eo quod anima in viuente est id, quo primo est, & operatur colligit Aristoteles animam esse in corpore tamquā aliquid ipsius corporis: ita sanè ab opposito, ex eo quod anima in cadauere non est id quo cadauer viuit, & operatur, colligere necessario debemus animā in eo corpore inesse tamquam nihil ipsius, ast vt in vaso.* tu supponis tamquā alibi probatum, cadauer esse materiam viuentis sponte gignendi; & ibidem ais adesse formam, siue animam eiusdem viuentis gignendi, sed cur gignendi, non autem geniti? Adest materia cum sua forma, & nondum est genitum id quod gigni oportere? quid detinet hanc generationem quominus fiat? num existimas in vno instanti, formam produci, in alio viuens gigni, & cum inter duo instātia mediet tempus, toto eo tempore erit forma in materia sicut in vase. At in eo instanti in quo forma producitur, in eodem fit generatio, neq; temporis ordo datur, tametsi detur ordo naturæ. Cæterum Aristotelem velle in tuam sententiam trahere, summa fatuitas est: cum enim Aristoteles dicat *quodammodo plena esse anima omnia*, tu quasi illud *quodammodo* nullius sit momenti, animas per omnia dispersas existentes facis. At Aristoteles se ipsum ita explicat, vt si saperes, eius authoritas dissimulanda tibi potius foret quam publicanda. Non ne tibi ait: *humor in terra, spiritus in humore, calor naturalis in vniuerso inest ita vt quodammodo plena sint anima omnia?* Attende iners. Non dixit animarum sed animæ, quippe tametsi non statuat cum Platone animam mundi, non negat esse dispositionem quandam vniuersalem quæ quasi Mundi anima sit. Quid ergo miserum Aristotelem laceras cogisq; id dicere, quod nunquam somniauit?

3. gener. anim. c. 11.

Multa

Multa deinde congeris, quę non magis ad rem faciunt quã excipiẽdo Leoni subula. Video tamen te, post multa concludentem sponte generans esse priuationem animæ viuentis. non ne paulo antea dixeras priuationem nihil positiuum agere posse? at generare sponte nascentia positiua est actio, positiuum habens terminum. Addis priuationem istam esse animam labefactatam, anima vero labefactata, anima adhuc est, non priuatio animæ. Pergis inquiens animam sentientem, & videntem esse habitum in animali se habentem: anima ne est habitus? at existimabam hactenus, in anima posse esse habitum, immò non in anima sola, sed in toto composito. Si ergo anima est habitus, cum habitus sit qualitas, animam repones in prædicamento qualitatis. Porrò persistens in priuatione, quæ tibi anima labefactata est, interrogas quid cæco tribuit anima visiua facultasue visoria? quasi dicas, nihil. Ridete lapides, adeo ne bardus es, vt putes animam visiuam facultatemue visoriam, esse vnam, auditoriam verò alteram, tertiam olfactoriam & sic de alijs? An nescis vnam duntaxat esse sensitiuam, quæ in oculis videt, in auribus audit, in naribus olfacit, in lingua gustat? Cætera quæ in rem hanc adiungis eiusdem sunt generis cum præcedentibus quę percurrendo defessus sum: precor igitur omnes, qui causam hãc iudicare velint, vt quæ prolixè scribis patienter legant, nam vel monstrante nemine tuas agnoscent nugas.

Ad ecstasim me confero, in cuius gratiam alia tua deliramenta tamquam hydræ capita truncaui. Inquis igitur *in ecstasi rationalem animam, & alias inferiores animę humanæ partes, nullum ferme corpori subiacenti adiumentum afferentes, non à corpore alienari re ipsa, sed in corpore quasi vt in vase contineri, forma naturam quodammodo exutas.* Adesto parumper. cum dicas *nullum fermè corpori adiumẽtum,* iam fateris aliquod, nam alioquin cur addis illud *fermè?* cum dicas *forma naturam quodammodo exutas,* iam admittis aliquo modo formę naturam esse indutas: cum præterea adiungas *quasi vt in vase,* iam agnoscis non contineri vt in vase, sed quasi vt in vase. te igitur tua verba ligant, vt taurorũ cornua funes.

Pergis eruditus, & multorum dicta, scriptaue colligis, qui animam humanã rationaleue in cadauere permanere dixerunt. In primis affers veterum sapientum virorum opinionem, existimãtium animas eorum qui rationi minime paruerit, aut qui miseri ante diem, violenta morte obierunt, non deserere sua corpora, sed vna cum ijs in sepulchris degere. Affers Ammonium, affers Porphyrium, Plotinum, Macrobium & alios. Sed quorsum? res perridicula est: nempe vt adiungas omnia à præcitatis authoribus deprompta, nõ esse omni ex parte vera. Dic vulneris si non vera, cur à te adducta? si adducta, cur falsitatis intitulata?

Recipis tamen Martinum del Rio, & plerosq; alios asserentes animas rationales defunctorum, posse in corpore aliquo velut in vase, per aliquod temporis interuallum contineri, absq; eo quod corpus illud animent, atq; viuificent. Similiter ais apparentes mortuorum animas in corpore sibi assumpto, esse velut in vase, siue corpus aëreum sibi assumpserint, siue cadauer: aut proprium, aut etiam alienum. Sic etiam occulto præpotentis Dei iudicio, defunctorum animas posse habere locum peculiaris sui purgatorij proprium cadauer. Angelos etiam interdum assumere sibi corpora, vt possint cum hominibus conuersari. Omnia hæc vno verbo tibi in auras dissoluam, dummodò mihi priùs dicas an ista quæ narras naturaliter fiant, possintue fieri, an sint effectus suprà naturam? si fieri naturaliter dicas, teneris rationem reddere cur non semper ita accidat: nam quod naturaliter fit, semper fit, nisi accidat impedimentum, si verò fieri supra naturam admittis; ego inuicem tibi hoc concedo: quis enim dubitat, posse Deum efficere, vt anima in corpore commoretur nihil corpori conferens? Aduerte tamen in hac ecstasi,

stasi, ecstaticum viuere quidem, sed vitam alterius ordinis. quippe vitæ essentia consistit in actione calidi in humidum: si autem per diuinam potentiã impeditur isthæc actio, vita tamen remanet, vita erit alterius ordinis, hoc est supernaturalis, miraculosa, & vt sic dicam autogena, siue sui generis. His positis, tu tibi respondeto: erit quidem in ecstasi, anima in corpore vt in vase, nõ tamen naturaliter, tu autem, dum quæris quid naturaliter, possit fieri, reperis quid fiat supra naturam, ac proinde quadrat in te prouerbium, thesaurum quærebas repertisti laqueum.

§. 10. *Vtrum Moses fuerit ecstaticus.*

MOrabamur in ecstasi theologica, in cuius contemplatione sese in quirendum offert, an Moses qui bis cum Deo per quadraginta dies fuit cõmoratus, ecstasi fuerit correptus: in secunda vice nec cibum nec potum sumpsisse narratur, in priore non fit huius rei mentio, sed manifestè supponitur: neq; enim credibile est, illum dum apud Deũ commorabatur interpolasse diuinam visionem, & se ad cibos accipiendos diuertisse. Porrò hæc quæstio an scilicet fuerit ecstaticus, aliam prærequirit, hoc est num viderit essentiam diuinam. etenim si Deum vidit in sua diuina essẽtia, non potest esse dubium ecstasi fuisse correptum: cum possibile esse nequeat intellectum ad summum omnis contemplationis culmen eleuatum, non rapuisse hominem extra se. Quod si D. Paulus dixit *siue in corpore siue extra corpus nescio*. non propterea dubitauit an in illo raptu eleuauerit se supra se; verum dubitat an in illa eleuatione anima cessauerit corpus informare, an vero quoad potentias duntaxat fuerit eleuatus.

Ex. 20. Quod ergo Moses diuinam essentiã viderit, tu mihi vnum affers Abulẽsem, qui sub conditione loquitur, videlicet si vidit diuinam essentiam, vidisse alio ignoto loco, & tempore. potuisses afferre Lyranum in numeros, qui vbi, & Nũ c. 12 quando fuerit concessa talis visio, se ab aliquo doctore determinatũ non reperisse ait, de visione autem nõ dubitat. Quamplurimos alios summæ authoritatis viros adducit author theatri Seraphici, qui existimant Mosen in hac vita vidisse diuinam essentiam. sed mihi instar omnium est Angelicus Doctor, præcipuè quia D. Augustini authoritate fretus ita sentit: eiusque tibi transcribam verba. Quærẽs ergo vtrum Moses fuerit excellentior omnibus prophetis, in 2.2. quæ. 174. art. 4. corpore articuli sic ait: *Moses ergo fuit alijs excellentior: primo quidem quantum ad visionem intellectualem, eo quod vidit ipsam Dei essentiam, sicut Paulus in raptu (sicut Augustinus dicit 12. super genesim ad litteram.) Vnde dicitur numer. 12 quod palam non per ænigmata Deum vidit.*

Tria hinc elicio. primum hic fieri parallelum inter Mosen & Paulum, vt etiã idem D. Thomas facit alibi sic scribens, q. 175. art. 3. ad 1. *nam sicut Moses fuit primus Doctor Iudæorum, ita Paulus fuit primus Doctor gentium.* Iuxta hanc paritatem accipe id quod scribit D. Augustinus ad Paulinam: nempe diuinam substantiam videri potuisse positis in hac vita, sicut à Mose, & Paulo, qui raptus audiuit ineffabilia Dei, *qua non licet homini loqui.* Hæc autem videntur esse ea quę pertinent ad visionem Beatorum, quæ excedunt statum huius vitæ iuxta illud Isa æ, *oculus* Is. 64. b *non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te.*

Alterum, quod elicio est, summopere congruenter à D. Thoma probari Mosen vidisse diuinam essentiam, probatione deducta à verbis numerorum: *Ore enim ad os loquor ei: & palam & non per ænigmata & figuras dominum videt:* quippe per hæc verba significatur Mosen vidisse Deum intuitiuè quemadmodum eum vident Beati in patria, quod me docuit Doctor gentium D. Paulus 1. ad Corinth. 13 inquiens, *videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciẽ* si ergo *tunc* hoc est in patria videbimus Deum, non per ænigmata, sed facie ad faciem, Moses, qui in hac vita eodem modo Deum vidit, more Beatorum eum vidisse

vidisse

vidisse dicendus est, nempe more comprehensorum, ac subinde vidisse diuinam essentiam. Dixi ergo Mosen intuitiuè Deum vidisse; quoniam intuitiua cognitio, ex sententia D. Gregorij, (quicquid alij aliter sentiant, quos refellit doctissimus Antonius Burgus) est cognitio rei immediata; cognitio verò abstractiua est cognitio mediata, ex alio scilicet obiecto deducta. Igitur Moses, qui non per speciem, aut per ænigmata, sed facie ad faciem Deum vidit, non eū vidit cognitione abstractiua, id est abstracta aliunde, non ab obiecto, sed vidit cognitione intuitiua, hoc est non deducens aliunde eam, sed directè in se ipsa percipiens.

in c. dist. 3. q. 3. art 1.

parad 4 de habitu scientiali c. 1.

Tertium, quod elicio est, quod dum D. Augustini totam fere paginam transcribis, eo vsq; accedis, quo tua te peruicacia ducit; tunc gradum sistis, neq; ampliùs progrederis, quia scilicet impegisti in veritatem, quam angue peius odio habes; D. Thomas veritatis indagator vlteriùs progressus est, & reperit veritatem; nempè in eodem capite à te citato in verbis vlterioribus. Ego verò qui Angelicum Doctorem, ex D. Augustino sententiam tibi contrariam elicere vidi, non acquieui donec in fonte vidi, corruptam intuis cacographijs esse veram doctrinam. Irascetur tibi D. Augustinus, cuius verba dissimulasti, irascetur D. Thomas, quoniam abuteris authoritate, qua ille est vsus. ille siquidem ex eo capite D. Augustini, deducit Mosen vidisse essentiam diuinam, ex quo tu frauduléter vis deducere oppositum. Irascentur deniq; omnes, quotquot vident te in re valdè seria assumere, D. Augustini verba ad fucum lectoribus faciendum.

Cur non declarasti cum D. Augustino, ea quæ hactenus scripserat, figuratè, vt ipse ait, esse accipienda? cur non transcripsisti ea quæ inferiùs ipse ille scripsit in hunc modum. *Illo ergo modo in illa specie, qua Deus est, longè ineffabiliter, secretiùs, & præsentiùs loquitur loquutione ineffabili, vbi eum nemo videns viuet vita illa, qua mortaliter viuitur in istis sensibus corporis: sed nisi ab hac vita quisq; quodammodo moriatur, siue omninò exiens de corpore, siue ita auersus, & alienatus à carnalibus sensibus, vt meritò nesciat, sicut Apostolus ait, vtrum in corpore, an extra corpus sit, cū in illam rapitur, & subuehitur visionem.* Subuectus itaq; fuit D. Paulus ad illam visionem, nempe ad tertium cælū, quo nomine cælum empyreum tu intelligis, quod poteras addiscere ab eodem D. Augustino, dicente. *Hoc tertium visionis genus, quod superius est, non solum omni corporali, quo per corporis sensus corpora sentiuntur, verum etiam omni illo spirituali, quo similitudines corporum spiritu, & non mente cernuntur tertium cælum appellauit Apostolus.* Hæc omnia debuerant te absterrere, ne D. Augustinum, quem D. Thomas dicentem Mosen vidisse diuinam essentiam adducit, ad probandum contrarium adduceres.

De Gen. ad litt. l. 12. pag. 283. col. 1. in meo cod.

Quorsum præterea auxilium Cornelij à Lapide imploras? si enim ipse Augustinum, & Lyranum sibi contrarios esse fatetur, cur illi maiorem fidem quā his haberi vis? Cornelius à Lapide in Exod. sic ait. *Sexto Lyranus sequutus D. Augustinum, censet Mosen in raptu Exod. 33. vidisse Dei essentiam, & declaratum ei esse nomen tetragramaton: hoc enim significat Dei essentiam. sed veriùs est Mosen non vidisse Dei essentiam.* Porrò Lyranus, adde, & D. Thomas, voluerunt sequi D. Augustinum, tu contempto tanto viro vis potius adhærere lapidi. Relinquam te igitur, & cum viris apprimè doctis Mosen vidisse Dei essentiam constanter affirmabo.

Exod. c. 6.

Sed quando Cornelius à Lapide prę ualeret, & Mosen non vidisse Dei essentiam obtineret, putasne idcircò non fuisse ecstaticum? At scire debes plures fuisse ecstaticos, qui diuinam essentiam non viderunt. Nam non est vnde nobis constet Ezechielem vidisse diu inam essentiam, & tamen constat ex ipsius testimonio, cui credere fas est, eum fuisse ecstaticum: inquit enim de se ipso; *spiritus eleuauit me inter calum, & ter-*

ram, & adduxit me in Hierusalem in visione Dei. Sed animaduertas volo, hanc visionem fuisse abstractiuam: si foret intuitiua, vtiq; declararetur, sicut de Mose dictum est facie ad faciem, & non per ænigmata Deum vidisse: eleuationem autem istam Ezechielis, ecstasim fuisse tenet Ioannes Franciscus Mirandulanus Hic obiter noto, deceptum te fuisse cum Tostato, quem citas, dicente ecstasim non fuisse in viris veteris testamenti. *de rerum prænot. lib 2.c.9*

Itaq; relictis authorum dictis, quibus tu, seu perperam intellectis, seu erroneè citatis, siue mutilatè transcriptis, abuteris, rationem nobis aliquam ex isto tuo cauillloso cerebro depromito, qua persuadere possis, non fuisse Mosen ecstaticum. In primis me Scaligero socium adiungis. non pudet me huius societatis. Deinde me aggrederis inquiens ea quæ ego propono, duo mirabilia in se continere, vnum est in ecstasi magna suspendi, & ociari functiones omnes, ac præcipuè operationes animæ rationalis. Hoc placitum me hausisse ais ab scaligero seniore, & à te iampridem euersum. Cæterum non ita magna res est ista hæc, vt opus fuerit eam ab alio subuertari, nec si fieret, inde mihi accederet pudor. Quod autem à te sit euersum, nō tu iudicare debes: aliorum iudicium esto

de his q fine etbo lib. 4. c. 68. Incipe igitur euertere hoc dogma. loquimur de ecstasi Theologica quæ est supra naturam: tu autem, quæ tua est genij, ingenijque confusio ecstasim morbum, & ecstasim physicam in medium affers, & illuc nos remittis, vbi de hac nihil, de illa parum scripsisti.

Alterum miraculosum quod reperis est. *Mosen in monte dum susciperet à Deo legem, correptum fuisse illa ecstasi, qua tu ter magnas maxima fuerit*: cur autem hoc tibi videtur miraculosum, & forsitan inauditum? nempe quia hinc colligitur, Mosen in illis quadraginta diebus (iuxta meam & Scaligeri sententiam) nullas exercuisse penitus functiones animæ rationalis. Hoc ego tibi libens admitto, admitteret similiter etiā Scaliger. Quid inde? nempe ais repugnare sacræ paginæ, in qua legimus, Dominum ad Mosen in monte loquutum fuisse, & Mosen preces ad Dominum pro populo fudisse, longamq; satis orationem habuisse. Tunc tu interrogans, & veluti parta victoria exultans adiungis. *An non tunc Moses orans exercebat functiones rationalis intellectus, & luntatis?* Exercuit quidem operationes intellectus, & voluntatis, verum has adhuc non appellabo functiones rationales: nam, vt ait D. Thomas, intellectus nomen sumitur ab intima penetratione veritatis, nomen autem rationis ab inquisitione, & discursu. Hebes valdè es, qui toties repetitam doctrinā adhuc nō percipis. Nonne tibi sæpius dixit Angelicus Doctor, in ecstasi intellectum munere suo fungi absq; conuersione ad phantasmata? igitur & intellectus, & voluntas in illa ecstasi magna operabantur non per organa corporea, quare operationes rationales, hoc est animæ rationis inātis, phantasmataq; speculātis cessabant. Secus autem intellectuales, hoc est intellectus extra corpoream molem operantis. Dic quæso, Angelus est ne rationalis? minimè: & tamen est intellectualis: iam ergo poteris considerare intellectiuum sine rationali. *2. 2. q. 49. art. 5. ad 3.*

Sed dices animam etiam separatam dici animam rationalem, Angelo verò nunquam competere hanc appellationem. Respondebo hinc non argui animam separatam indigere organis, quibus non indiget Angelus, sed solum colligitur animam intelligere per modum discurrentis, Angelum verò per modum vnico intuitu omnia comprehendentis, quod pulchra comparatione declarat D. Thomas. *Angeli*, inquit ille, *illum gradum tenēt in substantijs spiritualibus, quem corpora calestia in substantijs corporeis: nam & calestes mentes à Dionysio dicuntur: est autem hac differentia inter calestia, & terrena corpora; quod corpora terrena per mutationem, & motum adipiscuntur suam vltimam perfectionem; corpora verò calestia statim ex ipsa sua natura suam vltimam perfectionem habent: sic etiam & inferiores intellectus, scilicet hominum, per quem-* *1. p. q. 58. art. 3. in corpore.*

dam

dam motum, & discursum intellectualis operationis perfectionē in cognitione veritatis, adipiscuntur: dum scilicet ex vno cognito in aliud cognitū procedunt. Si autē statim in ipsa cognitione principij noti inspicerēt quasi notas omnes cōclusiones cōsequētes, in eis discursus locum non haberet, & hoc est in Angelis, quia statim in illis, quæ primo naturaliter cognoscūt, inspiciūt omnia, quæcūq; in eis cognosci possūt: & ideo dicuntur intellectuales, quia etiā apud nos, ea quæ statim naturaliter apprehenduntur, intelligi dicuntur. Itaq; (vt idem alibi ait.) Angelus dicitur intelle- 1. p. q. 54. art. 3. ad 1. ctus, & mens quia tota eius cognitio est intellectualis, cognitio autem animæ partim est intellectualis, & partim sensitiua: exuitur ergo pars sensitiua per ecstasim, hoc est, per abstractionem, sicut per separationem, & remanet sola intellectiua. Hoc autē ita fieri posse colliges ex eodē, quippe anima separata (idē 1. p. q. 76. ar. 1. ad 1. intellige de abstracta) *est quidē separata secūdū virtutē intellectiuā, quia virtus intellectiua nō est virtus alicuius organi corporalis, sicut virtus visiua est actus oculi: intelligere enim est actus qui nō potest exerceri per organum corporale, sicut exercetur visio, sed in materia est inquantum ipsa anima, cuius est hæc virtus, est corporis formaliter, & terminus generationis humanæ. sic ergo Philosophus dicit 3. de anima quod intellectus est separatus, quia non est virtus alicuius organi corporalis*

Ad statutum ergo iter reuertamur. Iam puto te conuictum esse in hac parte, qui putabas in ecstasi, functiones animę rationalis non cessasse. cessarunt quidem exerceri in corpore, & hæc est cessatio, quæ requiritur, communis animæ separatæ, & abstractæ. Perge igitur melioribus auspicijs.

Porrò non contentus ijs, quæ hactenus de cessatione operationum animæ rationalis dixeras, audacior factus sic inquis. *Immò verò, non ne sensus operationes edebat, audiens verba Dei loquentis? non mouebat ipse linguam & labia colloquens cum Domino, & Deum orans pro populo? quare sensitricis, & motricis animæ functiones moliebatur, proindeq; non erat in ecstasi maxima, quæ motū omnem corporis, & partiū tollit, sensumq; penitus omnem adimit.* Plebeio tu quidem polles intellectu; siquidem cum plebe putas colloquium inter Deum, & Mosen motione linguæ & labiorum fuisse actum. Si verò mihi afferas Cornelium tuum à Lapide dicentem, *non per phantasmata, & visiones, sed exterius clara voce Deus respondebat Mosi, vt Hebræi Deum cum Mose Legislatore suo loquentem audirent*, non displicebit mihi, id aliquando factum fuisse ad illum finem, hoc est, vt ab Hebræis audiretur. Verum id miraculosè quidem, & sic adhuc eximitur à naturali loquendi functione. Hoc ne gratis dictum putes mittam te ad eundem Lapidem, quippe ait, *Hinc miraculosè factum videtur, vt Mosis vox à toto Israële, id est à duobus, vel tribus hominum millionibus audiretur*, & reliqua, quæ ibi in hanc sententiam congerit. Cæterum colloquia inter Deum, & Mosen motione linguæ, & labiorum fuisse habita, tam stultum est dicere, quā quod stultissimum. D. Augustinus tuæ *vbi sup.* consulens eruditioni, agens de loquutione Dei cum Mose sic ait: *longè ineffabiliter secretiùs & præsentiùs loquitur loquutione ineffabili.* Quam existimas esse ineffabilem loquutionem, nisi eam quā auris nō audiuit, nempe cuius terminus est verbum mentis? Duplicem esse propriè dictam loquutionem nos docet idē Augustinus asserens in nobis duplex esse *lib. 15. de trinit. c. x.* os, vnum corporis, alterum cordis, quod ipse elicit ex verbis Christi Domini: *non Matth. c. 15. quod intrat per os coinquinat hominem, sed quæ exeunt de ore, hæc sunt quæ coinquinant hominem.* Vbi dum ait *non quod intrat per os* loquitur de ore corporis dum vero ait *quæ exeunt de ore* loquitur de ore cordis. Itaq; si duplex est os, duplex est loquutio. Nec existimes loquutionem istam mentalem, non esse veram loquutionem, sed esse quandam imaginationem vel phantasma disponens ad loquutionem; cum verò phantasiā Carthaginis D. Augustinus verbum appellauerit, interpretationem accipiendam es-

In 1. dist. 27. q. 1. ad 1. se à subtili doctore, nempe dici verbum causaliter, non formaliter. Melius namq; videtur dicẽdum, loquutionem propriè dici, quoniam qui Deum orat, cũ Deo loquitur, orare autem vnusquisq; potest mente sola, absq; vocibus exterius resonantibus. Sic D. Paulus dicebat *orabo spiritu, orabo & mente* & in Ecclesiastico qui cogitat loqui, dicitur *loquutus sum in corde meo dicens*. Num ad loquutionem istam mentis necessaria est linguæ, & labiorum motio? At D. Paulus ait *si linguis hominum loquar & Angelorum*, & tamen Angeli non habent linguas, & se inuicem alloquuntur; mente scilicet; nam vocibus carent. Deus ad Angelos loquitur, & Angeli Deo respõdent. Vnde apud Iob ad Satan *dixit Dominus vnde venis?* cui respondit Satan. Dic quæso Deus ne voce humana & linguæ motione opus habet? eodem modo loquitur Deus cum Angelo, sicut loquitur Angelus cum Deo; quod nobis tradit D. Thomas. Sed quid plura? non ne aliquando Deus ad Mosen tacentem dixit, quid clamas ad me? euanescit ergo tua isthæc obiecto de motu linguę, & labiorum: quippe potuit ecstasi maxima correptus Moses, loqui cum Deo, neq; linguam, aut labia mouere, neq; operationem aliquam exercere corporalem, sed solius mentis eleuatæ supra seipsam: tu autem pernicioso scopulo adhuc hærens, ais Mosen loquutum fuisse cũ Angelo. Hoc tibi facilè admittã, immò pleraq; in sacris litteris à Deo facta narrari quæ Angelorum ministerio facta sunt (quamuis vbi nomẽ Tetragrãmaton reperio, adduci nequeo vt credam alteri, quam Deo actionem attribui) sed quod attinet ad promulgationem legis, quamplurimos sacros authores, inuenies, qui per Angelum fuisse factam opinantur. His ego assentior; Verum Angeli, cum alicui ministerio applicantur, nõ semper figuram humanam induunt, neq; hoc contigisse credendum est, nisi cum expressè ita factum narratur. Videbis Raphaëlem apud Tobiam, de se ipso narrantem modum quo figuram humanam susceperit: est enim modus peculiaris, quo Angelica natura cum hominibus conuersatur interdum, non semper. Non ergo impossibile tibi videri debet, Mosen ad colloquendum cum Angelo, qui spiritus est, & corporeis oculis cerni naturaliter nequit, ecstasi fuisse correptum. Tu verò proteruiens hoc negas, & dispu tandi auidus, vt sit disputationi locus, si ecstasim passus fuit, eam fuisse ecstasim voluntatis, quasi precario concedis. Melius tibi foret, vt ne hoc quidem admitteres; secus ludibrio eris apud eruditos. Dic ergo sciole, quęnam est isthęc voluntatis ecstasis? nempe ea, quam me omisisse ais. hanc omissionem, quasi graue quoddam probrum exprobras. Porrò apud te ecstasis voluntatis est, in qua *formaliter eleuatur voluntas ad summum bonum, & ardenter ipsum amando, per actum desiderij Deo vnitur potius quàm per actum speculatricis intellectionis*.

1. Cor. 14. c. 1.

1. p. q. 153. art. 3.

Cæterum, tametsi ecstasis sit effectus amoris (id à D. Thoma libenter recipio) nihilominus amor vi apprehensiua ecstasim parit, videlicet dispositiuè afficiendo amantem ad cogitandum de re amata. quare etiam si directè amor vi appetitiua ecstasim efficiat, nihilominus ab eodem Doctore addisces raptum pertinere ad vim intellectiuam, causaliter verò ad partem animæ appetitiuam referri. Fundamentum huius theoriæ est, quoniam raptus est propter propriã inclinationem eius quod rapitur (vt iam superius satis est inculcatum) motus autem appetitiuæ virtutis, est quædam inclinatio ad bonum appetibile. Vnde, *propriè loquendo* (ait ipse) *ex hoc quod homo appetit aliquid, non rapitur, sed per se mouetur*. Si verò raptus consideretur respectu ad suam causam, potest quidem causam habere ex parte appetitiuæ virtutis, quatenus videlicet appetitus vehementer affectus, hominem ab alijs omnibus operationibus distrahit.

1. 2. q. 28 art. 3.

2. 2. quæ. 175. art. 2.

Ex his cognosces tuam accusationem inanem esse. nam tametsi tibi concedã, Mosen summa vi amoris fuisse raptum, nihilominus secundum potentiam apprehensiuam erat occupatus, ac proinde ab omnibus potentijs inferioribus

abstra-

abſtractus. Hoc tamen tu negans, ra-
tionem adducis: inquis enim. *Moſen*
potius ecſtaſim voluntatis habuiſſe quàm
pag. 232 *intellectus ſpeculatiui: quia difficilima di-*
uinorum operum, vel attributorum. My-
ſteria meditatus ſit: nam ibi ſolam à Deo
legem habuit, præceptis intellectu facil-
limis comprehenſam, & amorem, charita-
temq; erga Deum, & proximum mirè ſpi-
rantibus. Ita tu: cæterum vide quid
dicas.

In primis, quis tibi reuelauit Moſen
nō de alio, quàm de lege cū Deo fuiſſe
colloquutum? Adeo ne es procax, vt
quid inter Deum, & Moſen actum ſit
velis penetrare? Deinde diuinam le-
gem, tametſi præceptis intellectu facil-
limis comprehenſam, arcanis fundamen
tis non fuiſſe ſtabilitam arbitraris? Num
tibi ſoli non videtur. *Lex Domini imma-*
culata conuertens animas; teſtimonium
Domini fidele ſapientiam præſtans par-
uulis? Parua ne res tibi videtur, & in-
tellectu facillima lex, quam Deus opti-
mus maximus, magno comitatu, appa-
ratuq; fulgens ſancire voluit. Porrò ma-
gnificētiorem fuiſſe viſionem exiſtimat
Caietanus, quàm ſignificet Moſes: ſi-
quidem in Deuteronomio ſcribitur, Deū
apparuiſſe cum ſanctorum millibus:
Nunquid ad legem intellectu facillimā
tanto opus fuit tempore? neq; enim
ſpatio breui, vt alias ſolebat, cum Deo
commoratus eſt Moſes, quod conſtat,
ex eo quod dixit *Aſcende ad me in mon-*
tem, & eſto ibi id eſt (Saliano interpre-
te) diuturniorem ibi tracturus es moram
vt propterea, populi res ad longiorem
abſentiam tuam, ordinare te oporteat.
34. *Daboq; tibi tabulas lapideas, & legem, ac*
mandata quæ ſcripſi, vt doceas eos. Num
leue tibi videtur negocium iſtud, de quo
in Exod. ſic. *fuit ergo ibi cum Domino*
Moſes quadraginta dies, & quadraginta
noctes; panem non comedit, & aquam non
bibit, & ſcripſit in tabulis verba fœderis
decem? Hinc ergo ecſtaſim maximam,
& non interpolatam fuiſſe elicio. non
interpolatam quidem: nam quis dicet
hominem cum Deo commorantem,
fuiſſe aliquo ſpacio temporis ocioſum,

maximam verò ex gloria, quæ redun-
dauit in Moſen: quippe egreſſus inde,
cornutam habuit faciem, hoc eſt, illu-
ſtratam, radiantem, glorificatam, vnde
D. Paulus, vocat gloriam vultus Moſis.
Itaq; conuerſatus cum Domino, euaſit 2. ad Corinth. c. 3
ſecundum mentem diuinis arcanis illu-
ſtratus; ſecundum faciem diuino ſplen-
dore glorificatus. Deniq; vna ex cauſis 1. 2. q.
ob quas excellentior reliquis Prophetis 174. ar.
ſtatuitur Moſes, eſt quia loquebatur po- 4.
pulo, quaſi legem proponens de nouo,
alij verò quaſi perſuadentes ad obſerua-
tionem legis. Si ergo legem propone-
re arguit præſtantiam Prophetæ, certè
lex magni momenti, & intellectu non
facilis ſed magnis myſterijs prægnās cen
ſenda eſt.

Sed quando tibi hæc omnia è mente
exciderunt; debebes ſaltem conſiderare
legis expoſitores relictos fuiſſe ſeptua-
ginta duos, quibus cura erat legis diffi-
cultates enodare. Vera igitur interpre-
tatio legis, Moſi diuinitus data, & ad
alios, non in ſcriptis, ſed viuæ vocis ora-
culo deriuata, quæ dicitur cabala, nobis
oſtendit profunditatem legis diuinæ, nō
niſi à datore eius, hoc eſt à ſummo Deo
ſcaturijſſe. Tu forſan vnus es ex homi-
nibus, quos Picus Mirandula nomen
cabala, tamquam quid horrendum,
pertimeſcentes irridet. Imò ex eorum
numero eſſe videris, quos idem Picus
reprehēdit, qui Moſis, librum argumen-
to ſumpto à verborum cortice quaſi
quidpiam triuiale contemnunt. Apage
cum tua inani arrogantia qua res ſacras
contaminas.

Iam ergo tibi oſtendi, ecſtaſim Mo-
ſis fuiſſe ſecundum partem apprehenſi-
uam formaliter, licet cauſaliter ad par-
tem appetitiuam referri poſſit, quod
gratis tibi concedo: neq; enim diſſentire
vlla neceſſitas cogit. Sed tu ecſtaſim Mo
ſis, opponis ecſtaſi D. Pauli, & illam
voluntatis, hanc intellectus fuiſſe ais. fuit
quidem D. Pauli ecſtaſis ſecundum par-
tem apprehenſiuam, ſed fuit etiam ſe-
cundum partem appetitiuam; Hoc te
docet D. Thomas, à quo ſemper ſiue
ſponte, ſiue inſcienter diſcedis. Sed hoc
obiter

obiter, ad D. Paulum reuertor, quem secundum intellectum ecstaticum fuisse prædicas, eumq; opponis Mosi, quẽ dicis si ecstasim habuit, eam habuisse voluntatis. Vtrumq; diuinam essentiam vidisse cum Augustino, & Thoma constanter teneo (tu sequere alios) Dic sodes qui videt essentiam diuinam, nonne saltem pro tunc est beatus? impius es si de hoc dubitas. Nonne beatus dicitur comprehensor? ita sanè: ergo tam beatus perfectè, quam beatus pro tempore comprehensores sunt, ac proinde in essentia diuina, quam vident, intellectus eorum ditescit sublimi rerum cognitione. Iam igitur admittes Mosen ecstasi correptum secundum intellectiuam partem fuisse ecstaticum. Deinde, potest ne aliquis essentia diuina frui absq; oblectatione? absit vt hoc mentis compos aliquis ex ore euomat; ergo habes Paulum secundum voluntatem fuisse in suo raptu vel ecstasi eleuatum. Sed de Paulo plura inferiùs.

§. 11. *Quomodo voluntas feratur in obiectum.*

VIri sanctitate celebres assueti valdè diuinarum rerum contemplationibus possunt abstractione à sensibus hoc est ecstasi corripi, tum ob assuetudinem, tum ob affectum amoris: quippe assuetudo facilitatem efficit, amor vim auget, sanctitas recessum abstrahenti animæ præparat. Hi se intra se quodammodo recipiunt, quodammodo à se ipsis egrediuntur. Se recipiunt quoniam mens ingente obiecto occupata, omnia alia contemnit, & duntaxat circa magni hospitis apparatum satagit: egrediuntur autem per voluntatem, quæ ad id quod vult rapitur. His similia, & consentanea scripsi in tractatu de asitia. c. 26 pag 92. Quid tu ad hæc? nempè meras nugas: incipis imperiosè, progrederis ridiculosè. inquis ergo sic: *age dic mihi à quo rapitur voluntas.* Hac interrogatione satis inscium in re admodum manifesta te præbes: quippe nihil magis notum est in morali philosophia, quam intellectum ad se trahere obiecta, voluntatem ad obiecta trahi. Ratio fundamentalis huius rei est, quia verum, & falsum est obiectum intellectus; bonum & malum obiectum voluntatis; rursus (vt elicitur ex Aristotele) verum & falsum est in intellectu, bonum & malum est in obiecto externo; quare intellectus, vt intelligat, & fiat idem actu cum suo obiecto, necesse est vt conuertat se ad se ipsum, siquidem in se ipso (vt diximus) habet suum obiectum. 6. metaphis. vt autem voluntas operetur, necesse est vt abeat ad suum obiectum, quod extra se habet.

Si verò dicas, hinc non inferri aliud, nisi voluntatem tendere ad suum obiectum, non verò rapi à suo obiecto; oportet vt recorderis, obiectum voluntatis esse extra: quare vt sequatur voluntatis in illo operatio, vel obiectum debet trahi à voluntate, vel voluntas ab obiecto. obiectum non potest trahi, vtpote improportionatum, nullas habens species per quas proportionetur (quippe solæ potẽtiæ cognoscitiuæ mediantibus speciebus agunt) necesse ergo est, vt volũtas feratur ad obiectum. Sed adhuc instabis, inquiens; si obiectum non potest trahi, quia est improportionatum; eiusdem improportionis iure non potest trahere: sicut enim corpora cælestia non possunt comburi ab igne propter improportionem substantiæ, ita ignis ob eandem improportionem non potest ea comburere: quippe proportio vicissitudinaria esse debet, tum agentis ad passum, tum passi ad agens. Cæterum scias oportet diuerso modo se habere agentia naturalia, quo se habent agentia intellectualia; agens quippe naturale versus suum passum semper eodem modo se habet, neq; immutatur. quare improportionem quam reperit agens erga passum, eandem reperit passum erga agens. At intellectualia agentia variantur, vtpote aliunde habent quo possint immutari. Itaq; voluntas posset ad se trahere bonum, quod est eius obiectum, sed obstat improportio, quippe bonum nullam speciem potest immittere in voluntatem; quia (vt diximus) species

sunt

sunt propriæ potentiarum cognoscitiuarum: est insuper obiectum separatum, quare nō potest fieri actio immediatione suppositi: ex altera parte voluntas, specie quam potentia cognoscitiua illi communicauit, redditur quodammodo informata, atq; ita eius obiectum, nempe bonum, quod ex se attractiuum est, ab illa, prout sic, potest trahi: nam potentia quæ absq; specie sibi communicata erat voluntas in potentia, per speciem fit voluntas actu, & virtutem habet actu, qua mediante obiectum, quod est attractiuum, potest in voluntatem agere mediatione virtutis.

Sed nonne appetitiua (dicet aliquis) potentia, & cognoscitiua sunt diuersæ? qui fieri ergo potest, vt species pertinens ad cognoscitiuam informet appetitiuam? hinc enim sequeretur posse nos per voluntatem cognoscere, quod est absurdum. Respondeo speciem cognoscitiuam non afficere voluntatem intrin secè: nam sic mutaretur essentia voluntatis, & ex appetitiua fieret cognoscitiua & tunc remaneret voluntas sub alia essentia, quod neq; diuinitus accidere potest: neq; enim, vel etiam potestate diuina mutari possunt essentiæ, remanentibus ijsdem rebus. Non ergo voluntas afficitur intrinsecè à specie cognoscitiua, sed extrinsecè: sicut impulsus afficit rem quæ mouetur. Vnde Aristoteles voluntatem ait esse mouens motum: mouens, quia impellit animam ad obiectū, hoc est ad bonum apprehendendum; motum, quatenus à bono, quod est attractiuum trahitur. Hac authoritate Aristotelis fretus D. Thomas, admittit voluntatem esse passiuam, nec propterea esse quid violentum. quippe passiuum violentum est contra intentionem ipsius passiui. Quemadmodum ergo sentire est agere, & tamen (vt ait Aristoteles) sentire est quoddam pati, nempè agere quatenus per sensationem elicitur actio, cuius ipsa sensatio terminus est; pati verò quatenus fit receptione obiecti: eodem modo voluntas est passiua quatenus trahitur ab obiecto, actiua autem quatenus obiectum afficit, & à voluntate fit volitum. male itaque ais. *voluntatem esse principium merè actiuum.* expunge ergo illud *merè*, ni mauis merus esse idiota.

2. de anima.

1. 2. q. 6. art. 4.

Hanc meā, immò communem, veritatem, vis conuellere recurrens ad libertatem facultatis: si enim libera est, nulli violentiæ obnoxia, violentiam pati nequit, ergo nec rapi. Sed tu istud rapi accipis ita vt raptu violentia inferatur. cū tamen deberes longè aliter accipere, rapi enim dicitur, hoc est cogi ad operandum. Tunc ergo melior tibi datur insurgendi, proteruiēdique occasio: quippe, cogi, & violentiam pati, videntur non differre inter se. Siste parumper & considerato, eum qui violentiam infert, cogere quidem, non tamen è conuerso qui cogit violentiam inferre necessariò: admitto ergo, cum aliquis violentiam infert tibi, vt sis bonus, te cogere ad probitatem, sed potest te cogere nullam inferendo violentiam. D. Thomas est huius doctrinę optimus magister, quam syllogismo perfecto comprobat, inquiens. *motus voluntatis sequitur motum intellectus: sed intellectus aliqua intelligit naturaliter, ergo & voluntas aliqua vult naturaliter.* Præterea: nonne voluntarium & violentum sunt duo opposita? maximè: at voluntarium & coactum non sunt duo opposita: quippe *voluntas coacta, voluntas est*: si autem à diuinis ad humana potest in præsens argumentum trahi, (vt quidem potest, nam si in diuinis conceditur, iam saltem non implicat contradictionem) nonne Deus se libere amat? ita sanè; non ne ita se amat, vt non possit se nō amare? quis dubitat? at in Deo violentiam admittere impium foret dogma.

1. 2. q. 10. art. 1

Sed persiste in comparatione inter intellectum & voluntatem, & reperies hāc veritatem satis superq; corroboratam. finis vltimus eo modo se habet in appetibilibus, sicut prima principia demonstrationum in intelligibilibus: at intellectus non potest non assensum præstare primis principijs; sic ergo voluntas non potest non ferri in finem vltimum. immò voluntas præcognitione boni, ad volen-

volendum necessitatur: est enim (vt dixi) pręcognitio veluti impulsus quidam, qui voluntatem mouet: est ergo voluntas rectè ab Aristotele dicta mouens, & motum, respectu diuersorum; mouens respectu animę quam trahit ad obiectum, motum respectu sui dum ab obiecto pręcognito trahitur.

Quorsum ergo affers verba sacrosancta euangelij, *regnum Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud?* Non ne vides prius regnum Cælorum præcognitum vt maximum bonum, rapere ad se voluntatem, vt postmodo voluntas huic obiecto inhærens, animam, seu potius totum hominem trahat ad incumbendum expugnationi, seu mauis raptui regni cælorum? nonne consideras illud *violenti* non dici de voluntate, sed de anima, aut de homine aspirante ad regni cælestis possessionem?

In his quæ hactenus à me dicta sunt, tua versutia reperit mordendi occasiones. Dixi, hominem ecstaticum per intellectum se intra se recipere, & ad se trahere obiectum quod meditatur valdè intelligibile; postea dico animam ecstatici relinquere corpus immotum, & intellectu circa altissima quæq; peruagari. Apud te contradictio non parua hic latet: hanc accusas iudicio tuo, malè sano. Sed sic increpando detegis te non intelligere distinctionem realem, quæ est inter animam, & eius potentias. Responde ergo, & dic quid est quod corpus immotum relinquit? anima ne, an intellectus per se duntaxat? animam teneris dicere: nam hæc est qua absente corpus immotum manet. at dum anima peruagatur, intellectus vbi nam est? nempe cũ anima; neq; enim (vt puto) dabis intellectum ab anima separatum, qui etsi (iuxta opinionem aliquorum) diuina virtute separari queat ab anima, tamen ita separatus non potest intelligere: quippe quemadmodum neq; à Deo solo actiones vitales vitaliter elici queunt (vt pleriq; nostræ ætatis Philosophi existimant) sic neq; elici possunt à potentia, nisi cum hæc ipsi animę inhæreseit, atq; intimè coniuncta est neq; cum Auerroë

3. de anima com. 5.

vnum dabis intellectum separatum, quæ opinio licet etiam fuit Theophrasti, Themistij, & Simplicij, iam penitus exoleuit.

Habemus ergo iam animam, quæ per ecstasim corpus relinquit, secum habere intellectum, qui sine anima operari nequit: operetur ergo: num effugiens animam? minimè, sed in ipsa anima existẽs: itaq; anima est quæ peruagatur intellectus autem dum est in anima ecstatica, recipiens se in se ipsum operatur. Dic porrò, non ne in naui Oceanum percurrente potest includi Philosophus, qui secum tacitè meditetur? quis dubitat, iam ergo & verum est, ecstaticum peruagari, & verissimum simul, intellectum ecstatici intra se ipsum colligi, vt meditetur. Et ecce tua prima accusatio, euanescit.

Transi ad alteram contradictionem, quæ ab hac dissimilis non est. Dixi voluntatem secum totam ferre animam, neq; enim anima sic vehementer occupata, potest partim vni, partim alteri obiecto inseruire, sed tota permanet in vno solo. Tunc addidi hæc verba: *idcirco mihi videtur D. Paulus in vera ecstasi quam fuit passus dixisse: siue in corpore, siue extra corpus nescio: aderant in eo summa intellectio, & summa delectatio.* Hic etiam contradictionem reperis: nem pe sic: *si hæc vera sunt, non ergo verum est quod voluntas totam animam secum ferat, & quod anima vnius hominis non sufficiat duabus actionibus vehemẽtibus simul edendis.* itaq; enthimema conficis in hunc modum D. Paulus in vera ecstasi dixit *an in corpore, an extra corpus nescio*, aderantq; in eo summa intellectio, & summa dilectio, ergo voluntas non fert secum totam animam, neq; anima vnius hominis non sufficit duabus actionibus vehemẽtibus. cur autem non probasti sequi hoc ad illud? nempè quia mea ipsa verba in se continent responsionem ad id quod cõtra illa affers. Sufficit quidem anima Pauli duabus vehementibus actionibus simul edendis: hoc ne potuit assequi naturaliter? minimè: ideo ergo ait vidi arcana Dei, siue

in cor-

in corpore siue extra corpus nescio: videt ergo per modum beatorum quis ergo negabit beatos in patria summoperè Deum diligere, summopere etiam in contemplatione esse occupatos? Dixi ergo animam vnam non sufficere duabus actionibus vehementibus, & addidi idcircò D. Paulus, qui duas vehementes actiones simul edidit, confessus est se arcana Dei vidisse, & nescire an in corpore an extra corpus: vtroq; enim modo poterat beatorum cōditione à summo Deo exornari. In fumos ergo abijt tua isthæc secunda contradictio.

Ne tamen neges, Paulum has duas actiones valde vehementes simul edidisse; id tibi demonstro: nam quoad dilectionem, hæc adeo fuit magna, vt ipse dicat *cupio dissolui, & esse cum Christo*. Magna ergo erat charitas: quippe maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam suam quis det pro amico suo: ergo summus amor quem habuit in raptu, post raptum non cessauit; quo ad intellectionem, eam fuisse supra naturam ostendunt, squamę ex oculis decidentes: oculorum nomine intellectus speculatiuus accipi solet. Deniq; D. Thomas ex verbis ipsius Pauli colligit voluntatem eius in raptu fuisse summoperè gauisam: nam non solum se raptū fuisse ait, sed adiunxit ad tertium cælum: nomine tertij cęli significatur paradisus, at paradisus significat voluptatem, voluptas ad voluntatem spectat. Tandem Paulum vidisse Diuinam essentiam receptissimum est; putas ne ergo diuinam essentiam posse videri absq; summa oblectatione? putas ne etiam intellectionem posse vehementiùs occupari, quam in visione Diuinæ essentiæ? tertio putas nè hoc potuisse animam assequi per suā naturam, an eleuatam ad statum supra naturam? hæc omnia ni te conuincunt lapideus es.

Tertia condictio quam excogitasti, est huiusmodi. Dixi in magna ecstasi omnes functiones tam rationalis, quam irascibilis, & concupiscibilis animæ, suspendi; & paulò post addidi, in apoplexia, epilepsia, & id generis alijs, mentem sopitam iacere, in ecstasi subleuari, & viuaciter contemplando cælestibus vniri: Tu insurgens ais. *non ergo verum est magnam ecstasim esse, in qua functiones omnes, tam rationalis, quam irascibilis, & concupiscibilis animæ suspenduntur.* Hanc obiectionem, vt soles, improbatam relinquis. conficere ergo videris syllogismum sic: in magna ecstasi suspenduntur omnes functiones, ergo non est verum tunc animam subleuari, & cælestibus vniri. Quid audio? num quia anima suspenditur, non subleuatur? subleuatur anima, & sic relinquit omnes operationes, quas in corpore existens per organa corporea exercebat. Quamuis autem operationes quæ per organa eduntur, & aliæ quæ sine organis, sint eiusdem speciei, sufficit in præsens animam acquirere modum operandi diuersum, vt dicatur subleuari, & relinquere operationes per organa editas. exemplo hoc tibi ostendam. ignis gehennæ, cum eleuatur ad cruciandas animas, vt admonet inter alios Rusca Mediolanensis, nihilominus idem ignis gehennæ suspenditur ab actione qua materiam consumeret: quippe sic subleuatus, non indiget materia in qua sustentetur: eodem modo anima suspenditur ab actione corporea, & eleuatur ad actionem spiritualem. suspendi animam, & exaltari in admiratione satis demonstraui in meis commentarijs ad Hippocratem de alimento.

§. 12. *An Propheta fuerint ecstatici.*

EXistimas (& Tostatum tuæ opinionis authorem habes) ecstasim non fuisse in viris veteris testamenti, eo quod non fuerint eleuati ad contemplanda ea quæ spectant ad Diuinam essentiam. Cęterum iam Mosen Diuinam essentiam vidisse constat: vnde vnum ex primis veteris testamenti habemus, qui ecstasim fuit passus: si autem nomine veteris testamenti comprehendas sæcula omnia ante aduentum Christi habebis etiam Adamum ecstaticum: quippe somnum, quem in illum immisit Deus, simul *pag. 34* *ad 2. pa. ral. p. c. 11.*

simul fuisse ecstasim optima coniectura fretus Pererius tradit, concludens fuisse quidem somnum, sed talem, vt in eo ligatis sensibus, soluta mens, & diuinitus illustrata, tum ea, quæ eo tempore agebantur, cerneret, tum futura mysteria intelligeret.

Sed vt ad Tostati rationem accedam, quid oportet hominem in ecstasi eleuari ad contemplanda ea, quæ ad Diuinam essentiam spectant? Demus Ezechielem eleuatum ad contemplandam Hierusalem; demus alios Prophetas, propter alia huiusmodi fuisse à sēsibus eleuatos; nonne tunc erit ecstasis? profectò cum ratio formalis ecstaseos consistat in abstractione à sensibus. reliqua quæ concurrunt, sunt circunstantiæ accidentales quæ adesse & non adesse possunt absq; eo quod ecstaseos natura, & ratio auferatur.

2. 2. q. 173. art. 3. Porrò, quando D. Thomas quærit, vtrum visio prophetica semper cum abstractione à sensibus fiat, videtur quærere vtrum prophetica visio semper fuerit ecstatica. & in hoc sensu patet iam, in vetere testamento ecstasim fuisse, manifesque conuictus, qui negas veteres Prophetas fuisse ecstaticos, quæ negatio simpliciter prolata, vim habet vniuersalis negatiuæ.

Hic te monere volo, iuxta communiter receptam diuisionem, qua ecstasis alia maior, alia minor esse dicitur, Adamum magna ecstasi fuisse correptum. quippe extractionem costæ non sensit, neq; sensibiles habuit imagines. Moses tamen longè maiorem ecstasim fuit passus, quam ego inter maximas dies repono: quandoquidem quadraginta dies sine cibo, & potu mansit cum Deo, & inde tantam acquisiuit gloriam, vt in corpus redundauerit. Duplex tamen fuit ascensus Mosis in montem, sed in posteriore credibile est Deum vidisse, non oculis carneis, sed sola mente: fortassis autem oculis carneis videre Deū erat eius postulatio, quam non potuit obtinere; ne scilicet ante Christi aduentum, oculi carnei hoc priuilegiū haberent. Primo genitus mortuorum, hoc est, mortalium Christus à D. Paulo appellatur, solus ergo iure primogenituræ hoc habuit.

Moses præterea cum reliquis Prophetis fuerit excellentior, par est eum maiorē ecstasim habuisse, reliquos minorem: reliqui siue per somnum, siue per vigiliam imagines quasdā accipiebāt sensibiles, quæ aliquid sensui offerebant, ex quo aliud mēti represētabatur; e.g. Hieremię ostensa fuit olla accensa, quę ciuitatis incendium significabat: Ioseph vidit spicas, & boues, fertilitatem, sterilitatemue designantes. Sed ecstasis maior est qua ostenditur res, non quæ aliquid aliud, sed seipsam significet, v.g. Isaias cap. 6. vidit Dominum sedentem. Quamuis autem Prophetę videntes appellarentur, quasi per visionem duntaxat, reuelationem acciperent, nihilominus satius est dicere, videntes fuisse dictos, quia (vt supra diximus) oculus sumitur pro mente, & lumen supernaturale, quo illustrati fuerunt Prophetæ ad mentem spectat. Quare per auditum etiam potest fieri prophetica reuelatio prædicta.

Dupliciter autem per auditum contigisse scimus; primò cum iubetur Propheta aliquid simpliciter denunciare. Vt quando Deus Ionæ imperauit, vt Niniuitis euersionem vrbis prædiceret, & hęc reuelatio est excellentior quàm altera, in qua Propheta iubetur aliquid agere, ex quo eliciat doctrinam; vt quando Oseas fuit missus accipere vxorem adulteram. Tandem omnium maxima est (vt constat ex D. Thoma) in qua intelligibilis veritas, & supernaturalis, absq; imaginaria visione ostenditur, atq; hanc ait excederere rationem prophetiæ propriè dictæ, & addit, *consequens ideo est, vt gradus prophetiæ propriè dictæ distinguantur secundum imaginariam visionē.* Hinc forsitan orta est dubitatio, inter aliquos, qui disputant, an Moses sit in numero prophetarum: quippe ecstaticus quidem fuit, sed ecstasi adeo sublimi vt prophetiæ rationem excedere videretur. Et profectò Moses, quatenus Diuinam essentiam vidit, conditionem Prophetarum superauit: attamen habuit alias visiones, quæ à prophetica condi-

conditione excludi nequeunt. Potuit autem interdum Prophetæ munere fungi, interdum Prophetarum excedere conditionem: non enim prophetia est habitus, qui manet, sed actus qui nunc existit, nunc cessat existere, quod ex professo probat D. Thomas.

Actus prophetiæ à Deo communicatus, vt plurimum, probitatem morum requirit: hæc autem probitas est veluti dispositio quædam ad recipiendum lumen supernaturale. dixi (vt plurimum) quia non est necessaria, sed congrua; quamuis autem dicatur in psalmis *non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis*; hoc non tollit fuisse aliquãdo diffusum extra Israëlitarum familiam donum prophetiæ, ita vt vnus vel alter proselyta, seu aduena huius doni particeps fuerit.

Itaq; etiam inter improbos, & inter alienigenas, Propheta aliquis fuit inuentus: nam & Saul inter Prophetas. Tu autem, ne tibi desis, hanc veritatem destruere satagens, me arguis quod potuerim melius Caiphæ prophetanti inter improbos Prophetas locum dare, & me increpas, quod ego totus in vetere testamento non attingo nouum; quod qua veritate sit dictum ex meis scriptis, in quibus semper noui testamenti fit mẽtio, vnusquisq; agnoscet & in tuam perfrictam frontem expuet indignatus. Caipham omisi quia prophetauit, nesciens quid diceret. Saulem memini quasi exemplum improborum vatum: Sibyllam autem pro exemplo prophanorum. tu autem ignoras, quid inter improbum & prophanum intersit, ac propterea putas illum à prophanis quasi ab improbis separari. nunquid quia Sibylla meritò ab Eusebio ob mores laudatissimos celebratur, desinit prophana esse. At Iob, Cyrus, & pleriq; alij insignes probitate viri narrantur, qui tamen erant prophani, hoc est extra Ecclesiam quæ tunc intra Israëlitarum terminos claudebatur. Sed quorsum hic paginas imples adducens Sybillæ carmina è græcò translata? cur etiam in translatione relinquis Diuum Augustinum? An tibi pluris est Sybilla, qua eximius Sacer Doctor?

CASTIGATIO III

De vita, & ijs quæ ad vitam spectant.

§. 1. *Quis sit nexus animæ cum corpore.*

Rogaui te in meo tractatu de asitia, in quo consistat nexus animæ cum corpore? tu quo polles acumine me arguis quod pag. 113 cum falsitatis tuum dogma accusare deberem, hoc non præstiti, sed ad hanc interrogationem confugi. At ego ne te inauditum damnarem, prius audire volui, quid pro tua sententia defendenda afferre posses. Itaq; hanc meam responsionem, inquis, apertis verbis ab Aristotele damnari. Profecto ergo hæc aperta verba: ait nempe Aristoteles, *si notum sit animam esse actum primum corporis naturalis, non oportere quærere si vnum contingat ex anima & corpore, sicut in arte factis, si vnum fiat ex cera & figura.* Hæc ne sunt aperta verba? nihil minus: quippe Philosophus non prohibet quærere, quo nexu copuletur anima, & corpus, sed vtrum ex vtroq; fiat vnum, quippe hoc tamquam manifestum omittendum est, quo vero nexu id fiat, quæsitu quidem dignum est. Sed tu videris existimare fieri quidem ex anima & corpore vnum, sed fieri nullo nexu; sed satis esse quod anima sit forma, seu actus corporis ad hoc vt per se sine aliquo nexu ex ambobus fiat vnum. si ita sentis, tibimet contrarius es (nec mirum) vtpote qui & in libro de ijs qui sine cibo, & in libro de ortu animæ, vinculi nectentis animam cum corpore mentionem fecisti. Oportet mendacem esse memorem.

Sed ex sinu tuæ liberalitatis depromis responsum ad interrogationem quã damnasti, ais q; *nexum corporis, & animæ consistere in essentiali propensione, quam habet tum corpus naturale organicum ad vitam, tum anima ad corpus naturale*

turale organicum viuificandum. sic tu: cæterum iste tuus nexus, nodo gordiano est fortior: nodus quippe gordianus, si non solui, at certè secari poterat; iste tuus nec solui, nec secari potest. In primis nō potest solui: etenim quantumuis animā à corpore separes, semper nodus ille remanet, nempe propensio animæ ad corpus. Nec dicas animam separatā habere propensionem in potentia, coniunctā in actu; nam propensio ex se potētia est, siue actum pariat, siue non. Deinde licet anima separata habeat propēsionem ad corpus, corpus separatum nō habet propēsionem ad animā: nā corpus separatū ab anima, sub aliqua forma existit, & ad illam habet appetitum complacentiæ. Tertio nihil hæc tua responsio affert, quod imbuat intellectum, nam cum interrogaris quid sit nexus, respondes esse propensionem, at ego eodem, quo prius, iure, denuò inquiram qualis sit isthæc propensio? vel enim est necessaria vel libera; si necessaria, cum semel nectet non amplius soluet: si libera, potest actum producere & non producere, atq; adeo hæc libertas importabit secū spontaneum discessum & reditum ad nexum, ac subinde ad vitam, & ecce tibi vtroq; modo immortalitas, scilicet aut quia necessarius nexus solui nequit, vel quia liber & semel sectus potest iterum reficiabeat igitur in auras tua ista propensio, quæ infelix est.

Nec tamen te pudet in exiguo interstitio nutare, ac opiniones diuersas proferre. ecce iā aliam responsionem affers, inquiens nexum esse primam participationem animæ cum calore. At Aristoteles hac definitione quid generatio sit nobis tradit: iam ergo existimas, nexum esse generationem. Sit ita, sed iste nexus, seu ista generatio (vt tu vis) tribuit viuenti quod sit viuens. nunquid ergo generatio fit in vno instante, vita autem in altero? si admittis, cum inter duo instantia mediet tempus, dabitur tempus in quo genitum non sit viuens, & sic generans non produxit rem viuentem. quod an absurdum sit, iudicet vnusquisq; Ergo in vno, & eodem instante fit generatio viuentis, & fit viuens. at in vno, & eodem instante non datur prius & posterius, iam ergo nexus & vita fiūt simul, quod tu negasti arguens me quod vitam dixi esse nexum. Dices tamen nexum esse generatione priorem, non tēpore, sed natura: ego tamen neq; tibi tua somnia concedam, quippe suapte natura, principium rei est pars ipsius: incipiat ergo actio ista momentanea, quā tu dicis esse natura priorem, at cū sit momentanea, cum incipit deberet esse pars totius; momentaneum nō habet partes, ergo suapte natura, cum incipit est tota.

Aliter etiam tuam detego ignorantiam. Ais primum à generante coniungi animam corpori, deinde animam coniunctam tribuere viuenti esse viuens, ac propterea non admittis vitam esse nexum. considera ergo animā in illo priore, quando coniungitur anima corpori antequam tribuat viuenti esse viuens. quid tunc tribuit corpori ista anima? iā scio quid respondes: videlicet nihil tribuere, ac proinde animam esse in corpore tamquam in vase. Hanc stultitiam alibi satis, superq; refutaui. nunc quid ex tuis dictis sequatur, paucis tibi ostendam: nempe animam corpori nexam & nihil corpori tribuentem esse formam corporis, & non esse corporis formam. est quidem forma, quia nexa est nexu naturali, at anima naturaliter corpori nexa, certè compositum physicum facit, compositum autem physicum, fit ex cōponentibus physicè vnitis. Sin minus si nexus iste non vnit physicè, quomodo vnit? num artificialiter? erit ergo ex anima & corpore, quoddam artefactum num supernaturaliter? fient ergo quotidie tot miracula quot homines generantur. Non poteris igitur effugere, & negare animam corpori vnitam, esse corporis formam; sed simul non erit forma, quippe forma dat esse rei. tua verò ista anima, nihil præstat vasi in quo eam includis.

Mirentur omnes, aut saltem rideant postquam nexū dixisti esse propensionem & insaniens addidisti nexum esse generationem. tertio in eadem pagina

(quis

(quis hoc credat) ais nexum esse calorem: sunt tua hæc verba. *mors consequitur, vtpote soluto vinculo, quo nectebatur anima corpori: calor enim tale vinculum est*. Sed videamus qualis nam sit tertius iste tuus nexus. Aristoteles definit vitam inquiens esse mansionem animæ cum calido, hoc est cum calore (in hoc nulla sit controuersia) ergo calor, quem tu dicis esse nexum, ingreditur definitionem vitæ, ergo pertinet ad essentiam vitæ, ergo perperam tu ais, me perperam dixisse nexum esse vitam. Deinde, non ne Aristoteles definit mortem per extinctionem caloris? ergo iure cōtrariorum, vita per caloris præsentiam debet definiri. Tu subterfugis, aisq; Aristotelem non mihi fauere, quippe non affert mortis definitionem, sed causam. Quis tibi hoc reuelauit? num tibi ad aures hoc dixit ipsemet Aristoteles? num aliquam coniecturam potes facere ex verbis, quæ scripta reliquit? libellus inscribitur de vita & morte, & tu non vis vt ibi vitam, & mortem definiat? profectò diminutus esset magnus philosophus si definitionem rei de qua agitur, omitteret. Sed perge vlteriùs: ille ait mortem esse separationem animæ, & sic (tuo iudicio) mortis causam appellat mortē: ego vitę causam appello vitam, cur ergo perperam ita appellaui? Receptui igitur canere oportet. Dixi nexum animæ esse vitam: hoc impugnas. da mihi ergo animam corpori nexam, ita tamen vt non adsit vita; erit ergo tale corpus habens sibi animam nexam cadauere. iam habemus ex te cadauer animatum. Vide in quas incidas calamitates.

de vita, & morte

§. 2. *An calor sit agens necessarium*.

AGens naturale agit ex necessitate naturæ, & hac conditione opponitur agēti libero: sed dicet aliquis, nōne qui liberè agit, naturaliter agit? profectò si naturaliter intelligamus hoc est, non aduersante natura: non autem, si dicamus naturaliter, hoc est absq; cognitione, quę spectat ad facultatem animalem, quam à naturali, alias vegetatiua, distinguunt medici. Non ne duo motus sunt in nobis, ambo naturales, hoc est naturæ non repugnantes, quorum alter est liber procedens à virtute libera, nempe à facultate animali, vt deambulatio; alter necessarius, procedens a sola natura, nempe motus à grauitate deorsum: hinc ergo iam patet, quomodo agens naturale dicatur necessarium.

Quoniam ex hac necessitate naturæ qua calor agit, sequitur calorem semper agere, ac proinde vanam esse tuam illam caloris ecstasim, quæ non magis possibilis est, quam sit possibile ex arena funiculum nectere: tu varias excogitasti technas, omnes inaniter fabricatas, & primò dicis necessarium dici, *quod semper agit actione illa qua consumat humidum, tum obtinentem resistentiam aqualem actiuitati caloris, tum viribus, & mole separantem vires caloris*, atq; hoc modo negas agens naturale hoc est calorem (nam de hoc agimus) semper necessariò consumere coniunctum sibi humorem. At hoc æquilibrium rarum esse, tibi suo loco ostendam: nunc omissis plerisq; à te inaniter iactatis, in quibus ostēdis te non agnoscere differentiam inter agentia libera, & necessaria, siquidem formicas mihi adducis, quæ horrea in æstate complent, & hirundines, quę soboli suæ educandæ nidificant, araneas, quæ telas texunt, vt muscas venentur non ne hæ omnes liberè agunt, hoc est facultate animali, quæ secundum naturam quidem est, sed non dicitur naturalis, prout naturalis facultas est alia à facultate animali. Adducis etiam plantas, quæ folia emittunt ad tutelam fructuum, & non consideras plantas cum primum eis adest succus ad emittenda folia, ea incessabiliter & sine interruptione emittere, & hoc est agere necessariò vt tibi mox demonstrabo.

pag. 250

§. 3. *De actione interrupta*.

SAtis iam tibi tum hic, tum in commentarijs ad libellum de alimento, discrimen inter agens liberum, & necessarium exposui. Ad contumelias autem, quas

pag. 157

quas turpiter in me conijcis, legentium stomachus tibi respondeat: nunc quoniam naturales fūctiones posse intermitti autumas; hunc errorem silentio prætetire nequeo. Vt autem filum orationis cum superioribus nectam; affero tibi Galeni verba instituentis discrimen prædictum inter functiones animales, & naturales. *Cum sensus, & voluntatis motus* (ait ille) *propria animalium sint, nutritio, & auctio, plantis etiam communia: fuerint non immerito priora duo animæ, posteriora naturæ ipsius opera.* Relictis ergo animalibus functionibus ab animali facultate in cerebro originem habentibus, ad naturales me confero. Harum quædam sunt ad tempus; quædam verò per omne vitæ tempus. Hæc diuersitas oritur ex eo quod illæ sine qui bus vita non constat, vt nutritio, vitæ durationem comitantur; alia verò ex quarum agendi perpetuitate sequeretur damnum (v.g. generatio, quæ si semper fieret dissolueretur animal, & augmentatio, quæ si non desineret, deduceret viuens vltra terminum suæ magnitudinis) ad tempus agunt. Porrò agendi necessitatem tribuit natura prioribus, quia non deficit in necessarijs: necessitatem hanc posterioribus denegauit, quoniam non abundat in superfluis.

Initio oper de fa cult. natur.

Tu vero, ex eo quod aliquæ facultates naturales, vt augmentatio, & generatio non fiunt semper, putas eas intermittere; hæres tamen in æquiuoco: nam aliud est vnam, eandemq; actionem fieri non iugi quadam vi, sed per plures intermissiones, vt ita dicā saltuatim; aliud vnam numero actionem desinere, & post aliud tempus aliam incipere; e.g. gutta cauat lapidem, non continua, sed interpolata actione; torrens autem qui in æstate desinit, rediturus in hyeme non dicitur interrumpere actionem: facit hanc diuersitatem exiguum, & vix perceptibile interstitium, quod est inter vnam, & alteram guttam, magnum verò quod est inter torrentem & torrētem; quare guttæ actio interrumpitur, torrentis desinit. Eodem modo functiones, quæ desinunt, non propterea quod desinant dicuntur agere interruptè: nam interruptum, intermissum ue imperfectum est, & non nisi in vltima intermissione suum habet complementum: at istud quod desinit, quando desinere cæpit erat perfectum. Debueras igitur considerare, aliud esse agere ad tempus, aliud interruptè.

Attractio, retentio, concoctio, expulsio, actiones sunt facultatum ministrantium: ministrantes ita appellantur, quod nutritionis ministræ sunt. si nutritio toto vitę tempore durat, eas etiam per totam vitam durare necessarium est: neq; enim sine ministrantibus potest nutritio celebrari. Hinc colliges, has esse ex earum genere, quæ nunquam desinunt; videamus ergo an sint ex alijs quæ agunt interruptè. Ab hoc dubio facilè me expediam: cum enim fiant à calore iugiter operante, quis negabis eas iugiter, non saltuatim, guttatim ue fieri? At putabam me facilè posse expedire: non ita est; ades namq; tu remora, veritatis, aisq; *medicos omnes ad vnum verè confiteri singulas istas actiones, vna excepta versione alimenti in substantiam viuentis, de qua plures ambigunt, aut aliter sentiunt, esse interpellatas.* Medici ne omnes ad vnum ita sentiunt? profecto ex omnibus saltem vnum: taces, ergo immendacio deprehenderis. Cæterum video te cum plebe sentire: existimas nāq; cibos sumere, & nutriri, vnam, & eandem rem esse. accusas namq; quod dixerim vintriculum semper attrahere, semper retinere, semper coquere, & expellere cibaria: At ego cibaria non dixi, sed alimentum, an verò inter vtrumq; sit differentia Hippocrates, & Galenus te docebunt: quippe apud eos cibus nō est alimentum, sed est futurum alimentum, circa alimentum semper attractrix, retentrix, coctrix, expultrix negotiantur, neq; tuæ feriæ vnquam adsunt: de hoc vsq; ad nauseam iam in commentarijs est dictum. sufficit nunc scire corpus defectu cibi absumi, quia calor semper agit: quare si non suggeratur ei materia proueniens ab extrinseco, conuertitur in substantiam internam, eamq; absumit

ſumit,& hinc addiſce agētia illa naturalia,quæ neceſſariò agunt,qualis eſt calor noſter, non agere præuia cognitione, ac proinde calorē poſſe agere in perniciem,abſumendo ſcilicet id,quod, ſi cognitione duceretur, conſeuare deberet. Quid de ex pultrice?putas ne tunc ſolum agere cum fæces expelluntur? at agit ſemper quia ſemper deponūtur,cōtinua enim actione caloris,purum ſegregatur ab impuro.

Quid verò de nutritione dicendum eſt? ſanè quoniam tamdiu viuimus,quādiu nutrimur, conſtat nutritionem eſſe ex his, quæ non deſinunt in tota vita. Poteſt ne interrumpi? tu ad tuam ecſtaſim caloris, ad tuas ferias recurre, riſumq; hominibus concita: ego in actione iugi caloris perſiſtam, quam tu coactus fateberis. Nā dic mihi,in interuallo quantumuis breui adeſt ne calor & humidum ſicut antea,an alterutrum deeſt? ſi dicas adeſſe vtrumq; vt antea debitè diſpoſitum, cur non fiet actio? ſi dicas deeſſe alterutrum, cur vita quæ in permanſione vtriuſq; conſiſtit, non deſinit? deinde ſi calor ſemel extinguitur, quomodo naturaliter reficitur? ſi humidum exſiccatur, in quo nam ſuſtentatur calor? deinde ſi caloris innati munus eſt materiam conficere, in qua ſuſtentetur (quare Galenus non patitur calorem hunc flammæ comparari) quomodo poteſt dari calor naturalis cum defectu humidi? immo potius Galenus multoties calorem naturalem humidum eſſe dixit: ſed omnia hæc iam alibi ſunt declarata, & quod de nutritione eſt dictum,de augmentatione ſimiliter dici debet: vtrobiq; enim eſt eadem ratio.

Quid generatio? eſt ne continua? tu quoniam vides generationem non eſſe perpetuam,putas non eſſe continuam, nec maior poteſt eſſe amentia. Plures fateor ſunt generationes, per quas plures filij generantur:ſed cum primum ſemen conceptum incipit in prolem conuerti, ne momento quidem temporis deſeritur à natura.

Verum, vt te conuincam, placet mihi tecum conuenire,& generationem actionem interruptam conſtituere: interrumpamus illam ;at inſtantanea eſt, non poteſt interrumpi, ergo neq; ego tecum conuenire. Negas ne eſſe inſtantaneam,at ego negare hoc nequeo,ſciēs generationem eſſe per quam res incipit eſſe, incipit autem eſſe per introductionem formæ, (forma quippe dat eſſe, & conſtituit ens in actu) forma ſubſtantialis producitur in inſtanti,& in inſtanti informat atq; dat eſſe. neq; enim in vno inſtanti producitur, in alio dat eſſe :hoc iam ſuperius demonſtraui. forma itaq; ſubſtantialis, ſubſtantia eſt, & producitur per primum ſui eſſe, hoc eſt in inſtanti: inſtans non poteſt diuidi, ergo nec mutatio, quæ fit in inſtanti.

Deinde,communis opinio celebrium virorum tenet, alterationem eſſe continuam:cum ergo generatio comitem habeat alterationem, non potes negare abſq; celebrium authorum exſibilatione generationis continuitatem. Demum actio dicitur non interrupta,vel quia eſt continua,vel quia eſt inſtantanea:vtrūq; tibi demonſtraui, & ſimiliter errorem tuum exprobraui. Nunc, & diſcipulos meos admonito, ne meæ ſententiæ acquieſcant.

§. 4. *Soluuntur quædam ſophiſmata.*

Dixi Conimbricenſes mihi diſplicere, qui dixerunt non opus eſſe vt natura, quoad conuerſionem alimenti in ſubſtantiam aliti,ſemper in actu ſit. Rationem addidi: quia qua ratione vna ex actionibus naturalibus (ſunt autem hæ attractio, retentio, coctio, expulſio) eādem ceſſare nequeūt omnes. Tu retorques argumentum, & ais, ergo ex oppoſito qua ratione vna ceſſare poteſt, ceſſare poſſunt omnes. Ita eſt; ſed quænam eſt iſta vna quæ ceſſare poteſt? reſpondebis eſſe nutritionem: nonne vides te principium petere, & circulum committere: probare debes nutritionem ceſſare, & probas ceſſare reliquas quia ceſſat nutritio. quis te docuit ſic argumentari?

Deinde ſubdolè mutas terminos:ego

affero

affero attractionem, retentionem, tres coctiones, expulsionem, quæ omnes se necessariò consequuntur, tu alias affers, inter quas non est necessaria connexio. Affers appetentiam, quæ opus animale est magis quam naturale, affers ciborum sumptionem in ventriculo, & ais neminem mihi concessurum, calorem in ventriculo semper attrahere, concedet quidem princeps Auicenna, qui, *tolerare famem*, ait, *stomachum replet crudis humoribus*. cur ita? nempe quia attractrix semper agit: quod si non offerantur cibi, ager circa humores, immò & circa carnes: propterea (vt tibi dixi ex Hippocrate) sine cibo corpus absumitur.

Ecce nouo sophismate armatus in campum exis, potentias subordinatas ad inuicem non posse simul agere, sed vnã pòst aliam. Hoc ego tibi concederem in primo generationis puncto, in quo portio alimenti attracta est, ociante adhuc retentrice: & retenta nondum agente coctrice: at postquam alimentum semel suggeritur, & omnes continuo affluxu materiæ fruuntur continuo in labore sunt. Attuli tibi exemplum sumptum à Cyclopibus. Brontes ferrum ignire non cessat, Steropes quatere, Pyragmon immergere: semper tamẽ laborant non circa eandem ferri portionem, sed circa varias continua suggestione aduenientes.

Addis hæc verba, *nutritiua semper adest, sed non semper operatur*, & repetis differentiam inter nutritiuam, & nutrientem. Dic ergo si semper adest, cur non semper operatur? num ob defectum materiæ? at iam tibi sæpius dixi, materiam non deesse: quippe si cibus desit, concurrunt humores, & carnes. tandem do tibi vt nulla adsit materia, da tu inuicem mihi, vt vita statim desit, & sic tuæ seriȩ erunt inferiȩ. num ob ȩquilibrium? at in æquilibrio datur actio: nempe tonica: hanc tu non negas, exemplo ductus duorum colluctatorum pares vires habentium. At dices, hæc actio non absumit, & sic viuitur absq; noui alimenti necessitate: Respice ad effluxus continuos, qui fiunt à calore & reperies necessariò humidum à calore absumi, nisi alterum denuo suggeratur: sin minus vnde nam exeunt isti continui effluxus? Vrgebis adhuc, in paritate caloris & humidi non dantur effluxus. At tu concedis calorem attenuare quidem posse, absumere autem aliquando non posse. da mihi humidum à calore attenuatum, dabo tibi necessarium effluxum. Sed nolo amplius progredi, tuas nænias vnusquisq; percipit, irridet.

§. 5. *An citra mortem scietur altrix anima.*

HÆc est summa totius controuersiæ, ad quam omnia quæcumq; diximus, & quæcumq; dicemus, referenda sunt. Aphrodisæus ait, vacationem à sensuum officio esse somnum, ab altrice facultate mortem. Rectè quidem: nam quod attinet ad sensus, per somnum quomodocumq; ligantur; quod attinet ad alitionem, non nisi morte perit: quippe tandiu viuimus, quandiu nutrimur. Tu verò hic vitium reperis, quippe comparatur sensuum officium altrici facultati. comparatio verò inter officium, seu actionem, & facultatem inepta est. At nulla hic fit comparatio. Sed quemadmodum si quis diceret post mortem oculus æquiuocè oculus, intellectus verò idem post mortem permanet: non hic comparatur organum, hoc est, oculus, cum potentia hoc est, cum intellectu, sed vtriusq; dispar fit mentio.

Verum, sit ita, vt libitum est tibi: corrigamus errorem, & comparemus vel actionem cum actione, vel facultatem cum facultate: vide quam sim promptus ad concordiam. Dicamus ergo cessationem à functionibus potentiæ animalis esse somnum; ab actionibus potentiȩ altricis esse mortem. putas ne hoc esse falsum? putas quidem: quoniam Aristoteles inquit cessationem ab officio altricis animæ, esse quid simile somno. Rectè quidem dixit Aristoteles, sed quid simile somno, est mors; *Stulte quid est somnus gelida nisi mortis imago?* est somnus *2. de anima tex. 5*

nus mortis imago, & mors imago somni; sed non hinc concluditur mortem esse somnum.

Præterea Aristoteles, quem tu citas, non dixit vacationem ab officio altricis esse quid simile somno, loquitur de actu primo, atq; ait *somnus autem scientiæ operatione vacanti similis est*. quo iure ergo hæc verba trahis ad animam altricem? nempe eo, quo cuncta authorum placita soles corrumpere. sed perge ab actionibus ad facultates.

Cessante facultate sensitrice, desinere animal esse animal, cessante nutritiua desinere viuens esse viuens, est tua sententia, ita ne? Accipiamus ergo aliquod indiuiduum, v. g. sit Socrates. desinat in eo esse animal propter absentiam facultatis sensitricis; non tamen definet esse homo, quia nec definit esse Socrates, ecce iam dabis hominem, qui non sit animal. adeo bardus es, vt ignores gradus metaphysicos pertinere ad essentiā rei? Rursus viuens per absentiam nutritiuę facultatis desinit esse viuens, erit tamen adhuc animal, nam tu solam nutritiuæ facultatis absentiam supponis; igitur dabis animal quod non sit viuens, videtur ne tibi hæc congrua doctrina? Datur quidem viuens, quod non dicitur animal, iccirco Aristoteles qui semper animalia & plantas distinctè, & quasi duas res diuersas commemorat, scriptū reliquit, plantas viuere quia ad omnem loci differentiam porriguntur; quippe non viuentia ad vnum locum determinata sunt, viuentia ad opposita: cum autem quatuor sint vitalium operationum genera, nutritio, sensatio, motus progressiuus, intellectio; sufficit ad vitam, vt vnum solum opus exerceatur. Alexander, cuius transcribis verba quam tibi faueat tu videas, trahere conatus illum vt dicere videatur augmentum non esse in omnibus ætatibus, sed in prioribus, nutritionem vero nullam sibi vitæ partem determinare, nec propterea nos cogere vt dicamus nutritionem fieri sine intermissione. At verba Alexandri sunt hæc. *aliter enim semper animal dum est* & hæc verba respondent verbis Aristotelis, quæ sic habent. *eo vsq; viuunt quousq; possunt alimentum accipere*.

2. de anima tex. 14.

Tandem tres modos affers, quibus potest aliquis viuere ociante altrice anima. Primus est si detur æquilibrium iam toties decantatum, & inferiùs repetendum. In hoc æquilibrio iam dixi animam altricem non esse in ocio, deinde neq; posse diu perdurare. hæc suo loco dilucidantur. Secundus est per ecstasim caloris. At ecstasim in qua vegetans anima suspendatur, non nisi diuinitus posse accidere iam supra demonstratum est. Tertius modus, si humidum sua mole superet calorem. at sic non durat vita, sed aduenit per suffocationem interitus, qualem furcifero tibi laqueus parabit.

CASTIGATIO IV.

De calido & humido.

§. 1. *Calorem naturalem & humidum radicale, esse duas substantias.*

MVlta hic supponenda sunt, alibi pertractata. Calorem innatum, & humidum radicale duas substantias appelant medici, non tamen ignorantes calorem esse qualitatem, sed cum addunt innatum aut naturalem, substantiam significare profitentur. Nec verò hęc acceptio caloris pro substantia abhorret à doctrina Aristotelica; quippe magnus Philosophus, *calor*, inquit, *inest in semine omnium, qui facit vt facunda sint semina, & hic non ignis, sed spiritus, qui in semine spiritusoq; corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemento stellarū*. 2. gener. anim. c. 3
De humido consule Albertum Magnum, qui tibi ait, humidum corporis animalis esse corpus fluidum, liquidum, in quod in primis, per digestionem secundam cibus nutriens conuertitur. de anima. lib. lib. 3. tract. 2. c. 3.
Ex aduerso medicos agnoscere calorem vt qualitatem, accipe à Galeno aduersus Lycum, cuius hæc sunt verba. *Re-* c. 6.

etè dicemus quod inteſiore caliditate eſt, etiam ſi in minore ſubſtantia reperiatur: & iterum. *connatus autem calor ab efficaciſſima, quæ in eo eſt qualitate innatum calidum appellatum fuit*, & infra. *nam vt duæ ſunt in vniuerſa rerum natura, quæ per halitum facillimè digerantur qualitates, caliditas, & humiditas; ſic è diuerſo quæ perdurent duæ ſiccitas, & frigiditas, quod nihil videri mirum debet: ſiquidem puerorum ob humiditatem & caliditatem facilè difflantur corpora; ſenum verò non facile, vt qui frigiditate, & ſiccitate coagmentatam ſubſtantiam obtineant.* Perperam igitur conſtituis diſcrimen inter medicos & philoſophos, cum omnes ſimul conſentiant. Quamuis autem qui propriè loqui vellet, calorem diceret qualitatem, calidum ſubſtantiam, & ſic humiditatem & humidum: nihilominus reperio authores omnes hanc proprietatem contemnentes, nunc caloris nunc calidi nomine pro vna & eadem re vti.

Neq; vero apud medicos, humidi per
ſe mentio fit, niſi quando expreſsè ali-
quam caloris actionem volunt propo-
nere; quippe tunc calidum agere in hu-
midum dicitur: ſi vero actionis non fiat
2. de nat. mentio, tunc calidum & humidum con-
hum com funduntur, vnde Galenus calorem na-
13. turalem humidum eſſe dixit, planè
1. aph. vtramq; ſubſtantiam in vnam coaleſcen-
14. tem ſignificans. Deniq; in aphoriſmis
caloris nomine, & qualitatem & ſubſtã-
tiam intelligi vult; quippe ait, Hippo-
cratem dicentem eos qui creſcunt pluri-
mum habere calidum innatum ad ſub-
ſtantiam reſpexiſſe, quod ſi caloris no-
mine, non intelligeretur etiam alibi
qualitas, non erat cur nos doceret eum
ad ſubſtantiam non ad qualitatem re-
ſpexiſſe.

Inſurgit tamen hic non leuis difficultas: nam ſicut aër calidus & humidus eſt, neq; in eo calidum agit in humidum, ſic calor naturalis qui calidus & humidus à Galeno ſtatuitur, nullam in ſe caloris in humidum actionem continebit. Cui reſpondeo in elementis duas qualitates quibus vnumquodq; eorum præditum eſt non agere in ſe inuicem beneficio formæ, cuius eſt totum compoſitum conſeruare, v. g. in igne non agit calor in ſiccitatem, neq; in aqua frigiditas in humiditatem, & ſic de reliquis: forma enim vniùſcuiuſq; elemẽti deſtinatas ſibi habet qualitates. Quod ſic probo: forma v. g. terræ, prout forma terræ eſt, dat terræ, eſſe ſiccam in ſummo & frigidam prope ſummum, quod ſi harum qualitatum proportio tranſmutetur, & ab intrinſeco alias ſibi qualitates aſciſcat, iam terra trãſmutabitur in aliud elementum. dixi ab intrinſeco, quoniam elementa redduntur impura per trãſmutationem qualitatum ab extrinſeco. Vt ſi terra ob pluuiam fiat humida, non deſinit eſſe terra, quia humiditas ei aduenit ab extrinſeco, deſinit tamen eſſe pura terra. Hæc ergo eſt ratio, cur naturā inditum eſt vnicuiq; elemento vt contineat in ſe duas qualitates, quarum neutra pugnet cum altera.

At vero ſubſtantia calidi innati componitur ex calido & humido, ita tamen vt calidum ſemper agat in humidum. cuius rei ratio eſt, quoniam in elemento ſunt duæ qualitates in vna ſubſtantia; & ideo dicuntur eſſe ſimplices ſubſtantiæ, cum ergo non accidens, ſed ſubſtantia agat, cum rurſus nihil agat in ſe ipſum, fit vt inter duas illas qualitates non detur actio. calor vero innatus, & humidum radicale ſunt duæ ſubſtantiæ, & poſſunt inuicem agere. prout diuerſis qualitatibus ſunt præditæ; iſtæ; autem duæ ſubſtantię, vnica duntaxat quantitate veſtiuntur: ineſt igitur calor per modum formæ, & humidum per modum materiæ, atq; ita efficiunt vnum compoſitum. ſed tu dubitas, quæ nam iſtarum fuit prius ſine altera, neq; vides nũquam ſeorſim extitiſſe, quemadmodum nunquam extitit materia ſine forma. Vrgere tamen potes formam, & materiam eſſe duas ſubſtantias incompletas, calidum vero & humidum duo completa. Vrgere deſine: nam duæ ſubſtantiæ non ſunt incompatibiles, quoniam ſunt completæ, ſed quia diuerſas habent quantitates: quippe ratione quantitatis duo

corpora

corpora non possunt naturaliter sese inuicem penetrare. Quod autem duę substantiæ completæ non se impediant, si carent quantitate, ostenditur, tum quia (vt dictum est) incompossibilitas, ex parte quantitatis prouenit; tum quia, substantia sine quantitate, est substantia incorporea, ac proinde substantiæ spiritualis vicem gerit: substantiæ autem spirituales possunt quamplurimę esse simul: constat hoc ex cacodæmonum legionibus, quæ erant intra dæmoniacum, è quo Christus Dominus erat eijciens diabolum, vt habetur in Euangelio Matthęi.

§.2. *Vtrum humidum sit pabulum caloris*

Cogit me tua procacitas, in re manifesta, diutius quàm oportet immorari. Nihil magis commune est apud omnes tum veteres tum neotericos, quã humidum esse pabulum caloris: tu hoc negas: vt vt sit, reclamantibus præcipuis scientiæ naturalis proceribus hoc facis. Primam aciem ducat mihi omniũ bonorum pater Hippocrates, qui sic ait. *ob hanc sanè causam, igni quidem, vbi ad extremitatem aqua peruenerit, deficit alimentum: auertitur igitur eò vnde nutriri potest*, peruenire ad extremitatem aquæ (sic explicante doctissimo Ponze) est vbi ignis ad superandam vltimam aquæ portionem accedat. Addit deinde Hippocrates *aqua vero vbi ad extremitatem ignis peruenerit, deficit motus*. hoc est quemadmodum aqua ad vltimam portionem accedens, ignem perducit ad vltimum exterminium, sic ignis ad vltimã portionem accedens, efficiet, vt motus deficiat. Atq; duos modos nobis insinuat quibus ignis extinguitur. primus per resolutionem, quando scilicet aqua ad vltimam portionem peruenerit, hoc est quando alimentum iam iam defecturum sit; alter per suffocationem, quando alimentum redundat superante scilicet aqua, & deducto igne ad vltimum exterminium.

in lib. de diata.

Si vero quis roget, cur ignis hoc est calor naturalis, quando materia est in vltimo exterminio, eam non auget? nõ ne caloris naturalis est materiam suam præparare, augere? ita sane. verum ignis in vltimo exterminio, hoc est in summa debilitate nõ potest vitales operationes edere: ideo adiũgit Hippocrates. *Sistitur itaq; in hac, cum vero steterit non amplius potẽs est, sed illabente igne ad alimentum cõsumitur & propterea neutrũ penitus superare potest*. Nota verbum illud *sistitur* quasi dicat, non amplius vitaliter operatur, quia *non amplius potens est*. quare cęco impetu ignis delabitur in alimentum: quippe licet nõ agit vitaliter propter suam exiguitatem, & sic non præparat materiam; at saltem retinet naturam ignis & illabitur ad alimentum, hoc est illud absumit, quod prius præparabat.

Hæc arcana doctrina diuini Senis te cõfundere debuisset. persistis ne adhuc? vade ergo ad Galenum, is tibi dicet calorem naturalem alimento nutriri velut ignis nutritur congerie lignorum, & iterum alibi calorem animalium, indigere ait, & simul desiderare copiosam humiditatem. Sed tu velles vt expresse diceret humidum esse pabulum caloris. In aphorismis vt probet decrepitos non posse longam inediam tolerare, paucis tamen egere cibis, vtitur exemplo sumpto à lucerna, quod exemplum alibi ex professo pertractat.

6 epid. sect 5.cõ 32. 3.de caus puls.c.10 1.aph.12 de vtilitat. resp. Arist.de longit.& breuit. vita c.3. de resp.c. 3.& sect 3. probl. 5. 2.meteor c.2.

Sed iam ad Aristotelem accedamus, qui comparans flammam cum naturali calore, alimentum flammæ commemorat, & illud comparat alimento caloris: alibi etiam eandem repetit sententiam, & similiter in problemmate. quære alia loca apud eundem: neq; enim tibi deerunt. Sed tu contemptis ijs, in quibus Aristoteles inquit ignem nutriri nutritione scilicet impropria, vnite addicis in quo Aristoteles negat igni nutritionem, nempe propriam: quod autem propriam nutritionem neget apparet ex ratione, quam adhibet, quia scilicet flamma non eadem existens permanet vllo tempore: ac si dixisset flammæ plures partes sunt, pluta indiuidua, ac proinde non nutritur propria notritione, quia

vnaquæq; pars denuo generatur: non sic in viuentibus, quorum propria est nutritio, & vnicuiq; parti per nutritionem acquisitæ acquiritur forma totius.

Nihilominus inter omnia quæ impropriè nutriuntur, hoc est inter omnia non viuentia, ignis magis omnium propriè nutritur. hoc nos docet Aristoteles, rationem huius rei adiungens: quia *ignis quàm reliqua magis formalis est*. quid appellet magis formale in Commentarijs de alimento tibi declaraui.

Sed videtur humidum non posse esse pabulum caloris: cum enim dictum sit calidum, & humidum esse duas substantias simul vnitas, non daretur distantia inter agens, & patiens; ac proinde actio esset quasi eiusdem in se ipsum. Respondeo tamen, calidum non agere in humidum eiusdem partis, ita vt illud corrumpat: quia forma in eadem parte materiæ non potest habere contrarias dispositiones, ita vt per illas conseruetur, & corrumpatur.

Plura alia possem adducere, quę tuũ captum excedunt, verum ad Albertum Magnum te remitto, qui caloris viuifici animalis humidum ait esse subiectum, & pabulum, quod quidem duplex est; primum seminale, quod ex tribus humoribus constituitur, nempe seminis maris, & fœminæ, & sanguinis menstrui; alterum nutrimentale, & hoc adhuc duplex: vnum plenè assimilatum, aliud non plenè assimilatum, quod tamen in membris & ad membra tractum est, quod restaurativum & augmentatiuum est humidi radicalis.

de morte & vita tract. 2. c. 6.

§. 3. *Quid sit humidum radicale.*

QVemadmodum sunt aliqui qui multiplicantes caloris species, alium inquiunt esse calorem elementalem, alium naturalem, cœlestem alium; sic etiam humidum in varias species diuidunt, nimirum in elementale, & alimentale, & primigenium: hoc primigenium est quod radicale appellatur. Hanc appellationem damnat, tamquam barbaram, Fernelius grammatica magis, quam philosophica censura. Mihi neq; caloris neq; humidi species multiplicare placet, non tamen nego aliquas eis aduenire conditiones, quæ diuersitatem aliquam dummodo specifica non sit, constituant. Itaq; omnis calor procedit ab elemento ignis; omne humidum ab elemento aëris. Sed de calore alibi datur occasio, de humido nunc agamus.

Porrò humidum in viuente acquirens viuentis proprietates, fit pars viuentis: & in semine implantatum, toto vitæ tẽpore viuentis in corpore iugi quadã successione, vt aqua in fluuio, permanens, vocatur primigenium; quia primo nobiscum est genitum: dici solet substantificum, vtpote quod complemento substantiæ nostræ inseruit: Fernelius vitale, & salutare ob eandem causam vocat, quod multi etiam noncupant viuificum: humidum etiam radicale, quasi à prima radice nobis inditum.

Sed quoniam humidũ istud cõtinuos patitur effluxus, refici postulat ab humido alimentali, quod scilicet ab alimentis spagyrica quadam naturæ industria extrahitur: non tamen est à primigenio specie distans, sed perfectione duntaxat quo enim perfectius euadit, eo magis in primigenij naturam abit. Huius humidi alimentalis quatuor sunt gradus, per quos ad perfectionem primigenij accedit. Hi sunt, quatuor secundæ humiditates, quas Auicenna à Galeno videtur recepisse, vt considerat Valesius in controuersia huic rei dicata; prima in osculis venarum existens nomine caret; altera dicitur ros, tertia gluten, quarta cambium.

Tametsi autem humidi in nobis aliqua pars sit magis aquea, alia verò pinguior; nihilominus omne humidum prouenit ab elementis; sin minus cogemur qualitates primas multiplicare, quod est absurdum. Itaq; vna est humiditas varijs tamen vestita conditionibus. In hanc agit calor, videlicet in humidum alimentale & adhuc imperfectum, illud perficiendo; in primigenium autem illud absumendo; non quod calor

cogni-

cognitione ductus hoc humidum perficiar, illud depascatur; sed quoniam calor per se non agit neq; enim accidentium est agere: agit quidem substantia prout qualitate hoc est accidente imbuta. ergo substantia nostri corporis suo calore prędita agit; & actio agentium naturalium tota est in assimilando passum agenti. quare substantia nostri corporis beneficio caloris, humidum alimentale quod initio est dissimile, nititur simile reddere. Si verò hic sisteret neq; vlterius progrederetur, vtiq; corpus nostrum, vt Galenus ait, foret adamantinum. Veruntamen, cum calor necessariò & semper agat, necesse est, vt humidum substantificum, quod iam est pars corporis nostri, corripiat: similitudinem non potest ei imprimere, quippe iam est omnino simile, ac proinde natura non indiget amplius calore, vt perficiat alimentum: calor ergo tametsi naturalis, agit adhuc, est enim agens naturale & necessarium, sed agit vt elementale attenuans substantiam, quæ plus nimio attenuata effluit; & hi sunt continui effluxus, qui alimenti necessitatem inducunt. Hoc tibi, exemplo à Galeno petito, demonstrabo. siccitas vsq; ad ętatem consistendi nobis vtilis est: quippe indurat membra, & ea animalibus functionibus efficit aptiora. Si in hac consistendi ętate siccitas non vlteriùs progrederetur, sed noua (vt Galeni phrasi vtar) fieret reelementatio, corpus nunquam senesceret: at quia hoc impossibile est, oportet vt siccitas, quæ hactenus vtilis fuerat, reddatur perniciosa. Eodem modo, in nostro instituto, calor agit in alimentale humidum vtiliter, nempe illud perficiens: cum iam non habeat quid perfici postulet, agit perniciosè in humidum substantificum, illud nempè absumens. Hæc non tibi cuius stomachus ad optimæ doctrinæ odorem nauseat, sed viris doctis scripta esse volo.

§. 4. *An calor, & humiditas duo sint contraria.*

Contrarium calori esse frigus quis negabit? vnum vni esse contrarium si tu negas, cum Aristotele pugnã suscipito. nam hoc axiõma ab eo est depromptum. At non omnino negas, sed cum distinctione recipiendũ ducis, ais q; vnum vni esse contrarium secundum formam, non secundum materiam. hæc distinctio est ad quam confugiunt indocti sed illam à te, quasi ab vno illorum, recipio: sed dic priùs mihi quid appellas secundum formam, quid secundum materiam? tu te ipsum declaras, adiungens, vnam & eandem rem, vbi secundum duas rationes consideratur, duo habere contraria. si hoc ita est, inter formale, & materiale differentia est rationis, non autem realis. Hoc te didicisse ais cum esses philosophię tyro, ita mihi videtur: sed tu ò veterane cur errores in tyrocinio commissos, in senili ætate non corrigis? 5. metaph

Da ergo mihi contraria, quæ materialiter non habeant vnum sed plura sibi contrariantia. das auaritiam, quę duo habet contraria, prodigalitatem, & liberalitatem: das vnum quodq; vitium, cui opponitur virtus, & vitium aliud extremum: das mediocritatem, cui opponitur extremũ vnum superius, alterum inferius. Hæc tu contraria exhibes. num contraria propriè? (nam de his loquimur, quando absolutè loquimur) at contraria propriè sub eodem genere maximè distant: non possunt maxime distare hæc, siquidem sunt media respectu alterutrius extremi: Iam ergo non mihi dedisti contraria quæ expostulauit Aristoteles quando dixit, vnum vni esse contrarium.

Perge vlteriùs: tu admittis vnum vni esse contrarium secundum formam, non autem secudum materiam. ita ne? prorsus ita. affers auaritiam, cui duo contraria tribuis: hæc debent esse contraria secundum materiam, at ego & auaritiæ & liberalitatis; & prodigalitatis vnam & eandem

eandem materiam esse agnosco, nempe diuitias, modum tamen vtendi ijsdem, diuersum. affers rursus vitium cui aliud vitium extremum, & virtus opponitur: hęcne duplex oppositio tibi materialis est, non formalis? tandem mediocritatem respicis versus duo extrema, hæc etiam oppositio tibi materialis est; audiant hoc metaphysici, & quam bene Aristoteles sit à te explicatus iudicent.

lib. 5. c. 8. Aristotelem ais in in ethicis dixisse extrema medijs contraria esse; sunt quidem contraria eo modo quo esse possunt, nempe impropriè, siquidem propriorum definitio eis non congruit. & in antepraedicamentis dixit, malo aliquando malum contrarium esse, aliquando bonum: hoc etiam improprijs contrarijs conuenit, nec sibi est contrarius Aristoteles, qui in metaphysicis profitetur, vnum vni esse contrarium, & se ipsum declarat hoc accipiens, contraria nempe ea quæ extrema sunt. Præterea tu colores qui sunt inter album & nigrū medios colores appellas, rectè quidem, sed contrarios esse ais nigro, aut albo. si contraria sunt extrema, quomodo ea quæ media sunt, contraria esse possunt? Tu inquis hos medios colores contrariorum rationem habere cum nigro in genere coloris absolutè, habent ne rationem contrariorum in genere? at contraria in genere conueniunt, & sub genere maxime distant: quomodo poteris hæc simul in concordiam ducere: digna ne est hæc loquutio philosopho veterano, vt cum dicendum foret duo sub genere inuicem contraria esse, dicas in genere esse contraria?

Accedamus ad calidum, & humidum, quæ duo iam ferè resipiscens admittis non esse contraria, sed parum duras in tua resipiscentia, quippe ais *calidum, vt calidum contrarium non esse humido, at calidum vt actiuum, humido vt passiuo formaliter ac propriè contrarium, & verè contrarium est*. Hoc te docuisse, adiungis Aristotelem, asserentem actiua, & passiua simpliciter esse inter se cōtraria. Vide quid dicas, Aristoteles enim, & rarò decipi, & nunquam decipere solet, Philosophus ne maximam distantiam inter agens, & patiens requirit, hoc est requirit veram & propriam contrarietatem? immo admittit similitudinē, dummodo in aliqua minima re sit contrarietas, in minima autem re non est contrarietas propria. Neq; vero est, cur ab instituto diuertamus. tu dicis perpetuum esse omnibus contrarijs, vt transmutentur in se inuicem, dummodo viribus nō coæquentur: ergo si viribus coęquentur vel non sunt contraria; vel dabuntur cōtraria, quæ in se inuicē non transmutantur. Deinde tu contraria; definiens contrarius es Aristoteli. siquidem Aristoteles contraria definit, inquiens contraria esse quæ se mutuo expellunt; tu vero contraria inquis esse, quæ in se mutuo transmutantur. Tandem si passiuum, & actiuum sunt verè & propriè contraria, si rursus contraria in se mutuò transmutantur, si præterea calor agit in humidum transmutando, debet calor repati ab humido, & sic agente calore in humidum, calor euadet humidior. quare tuo sanè insano iudicio humidum à calido non exsiccabitur.

§. 5. *An calor & humidum ita se habeant, vt ad motum vnius moueatur alterum.*

QVando dixi calidum, & humidum duas substātias simul vnitas adeo esse, vt ad motum vnius moueatur altera, non intellexi vtramq; vnū & eundem sequi motum, sed quoniam vna mota, altera non quiescit: sic ad motum Lunæ mouetur mare, & conchylia: sic ad motum Solis mouentur anni tempora: sic deniq; duo colluctatores inter se coniuncti mouentur simul, tametsi motibus diuersis. itaq; ne quærito identitatem similitudinemue motus, sed simultaneam vtriusq; mutationem. Luna mari & conchylijs, Sol aëri immediatione virtutis coniunguntur. Hæc veritas non tibi arridet: sed quænam vnquam tibi arrisit veritas? ais itaq; calidum auolare posse ad æthera quo propensum est, ad eius motum humido non

ascen-

ascendente, & hoc exemplo putas veram doctrinam debellasse. Age vero, & quod verbis pollicitus es, re nobis præstato: fac vt auolet calidum ad æthera; humido non ascendente. eia, quid flasti auolauit ne à te cerebrum? Dic: vires, ascendere ne vis calorem, qui qualitas est, an substantiam? de qualitate non loquitur, & quamuis loquere mor, qualitas non transit de subiecto in subiectu; ascendat ergo substantia, hanc humidā simul esse testantur effluxus qui continuò per insensilem transpirationem à nobis exeunt. si vero dicas effluxus febrientium esse fictos, non hoc tibi concedam; nisi comparatiuè hoc est comparatione facta ad sanorum effluxus.

Tu vero non vis fumi exemplum ab effluxu nostri corporis, cum tamen propriissimum sit, quandoquidem de calore naturali proprio viuentium nobis est sermo. Amplecteris potius exemplum quod tibi lucerna suppeditat, sed non ad lucernam elaboratum: nam tu lucernam affers cuius flāmula, sæpe sursum procul ab ellychnio extollitur remanēte liquore in lucerna si eam ponamus ardentem in maiore flamma etiam toto consumpto humore. Hic omitto quod ais flammulam attoli procul, hoc non curabo, sicut nec etiam an oleum remaneat, an non remaneat. Sed non ne vides flammam secum tulisse humidum in quo sustentabatur, reliquisse verò illud quod erat futurum pabulū? Hoc autem dupliciter probo.

Primò, quia oleum, quod remanet in lucerna nondum fuerat apprehensum à flamma, ergo nondum erat substantia humida calido vnita. Deinde quia flamma, ex Aristotele, est fumus ardens, fumus autem (ex eodem ibidem) est ex aëre, & terra, ergo est humidi particeps, immò (ex eodem in meteôris) flamma propter continuū humidum, & siccum, quæ permutantur, fit; iam ergo flamma secum fert humidum, hoc addiscito ab Alberto Magno dicente. humidum triplex esse in lampade, vnum quidem, quod continet flamma cum ellychnio, & hoc est, quod est quasi ignis materia,

2. ortu, & inter. tex. 28. 2. meteor c. 2.

lib. de morte & vita tract. 2. c. 6.

& subiectum ex ellychnio eductum in ignem per calorem ignis: secundum est quod iam ellychnio est imbibitum, & quod iam igni sufficienter præparatum est; tertium est, quod ellychnio in tota lampadis capacitate trāsfusum est, quod calor nec calefacit, nec attraxit in ellychnium.

Addis præterea calidum à frigido extingui posse illæso humido, vt accidit animalibus frigidioribus quibusdam hyeme latentibus, quod notauit Galenus. At tu Galeni authoritate abuteris: quippe ille, animalibus natura frigidioribus calorem innatum à frigore hyberno superari ait, adeò vt quędam simillima mortuis iaceant; alia prorsus moriantur; compararq; hæc animalia homini, qui aqua frigida lauatur, siquidem si debile corpus habeat, frigescit, atq; offenditur; si verò robustum, primùm quidem calor innatus ad interiora refugit, ibiq; se ipsum colligit, postea vero ad exteriora remeat multo quam antea fortior. Num Galenus dixit hoc fieri illæso humido? reponatur isthæc tua fabula inter solemnia mendacia: vt hæc etiam opinio, qua putas calidum innatū, quod refugit ad interna, & remeat ad externa, esse substantiam calidi, prorsus humido spoliatam. Non ne iam sæpius audiuisti, calidi innati substantiam constare ex calido & humido, appellari verò calidum innatum ab efficaciore, quæ in eo est qualitate?

1. aph. 15.

Persistis adhuc, Hippocratemq; in auxilium vocas, sed Hippocrate non minus quam Galeno abuteris. Nihil in aphorismo à te citato reperitur, quod ad rem hanc faciat. Concessi tamen tibi immò supposui, calorem abiisse, quid ergo remanet nisi morticinum? Ridiculares est: cum morticinum dixi grammaticam induis togam, & discrimē constituis inter mortuum & interfectum, & morticinum dici autumas cadauer viuentis sponte sua mortui, non ab externa violentia. Gratianus comicus non magis nec melius saperet quam tu. discedat calor, remanebit morticinum, tu velles ut dicerem remanere cadauer, & in hoc

1. aph. 3.

hoc magnā vim facis, at ego vim facio in discessu caloris ex quo id quod remanet si non vis vt sit morticinum, sit ergo mortuum.

Irrides me, qui, dum agimus de æquilibrio caloris, postulem vt calor moueat secum humidum, & non intelligis inter duo çqualiter agentia dari motum, scilicet tonicum. vade ad tuos colluctatores, quos pari virtute præditos attulisti pro exemplo, nunquid non mouentur? quid ergo agunt? respondebis esse ociosos: otium ne sudorem mouet, & vires frangit? Sed pergo vlterius, non ne in æquilibrio caloris & humidi, potest moueri calidum, & ferre secum humidum sibi æquale? immò maximè: & quia æqualia sunt, neutrum vincet, sed vtrumq; pari motu ciebitur. dum ergo mouentur, motu humidum exsiccabitur, & peribit çquilibrium.

Videant omnes quam fugam quçsieris: nempe me superius de motu locali loquutum fuisse, nunc loqui de motu alterationis, Ego ne superius de motu locali loquutus sum? si mentiri cupis, testes remoue. qui nam sunt testes? tu ipse, nonne mihi optionem dedisti vtrum loqui vellem de motu alterationis, an de motu locali, & vtrumq; tuis sophismatibus impugnasti? quid modo vis me astringere ad motum localem, si ex tuis dictis constat me non id declarasse?

Sed vtar mea solita liberalitate: estò, superius de motu locali loquutus sum, fateor; at nunc nō de motu alterationis, sed de motu locali etiam loquor. Sed tu exsiccationem ais esse motū ad qualitatem non ad locum, ac proinde esse alterationis motum. Nonne sæpius audisti nos cum loquimur de calido & humido intelligere substantiā non qualitatem? cum ergo dicimus humidum exsiccabitur, perinde est ac si dicamus humida substantia deperdetur. est ne motus ad substantiam motus alterationis? si hoc asseris, tui te irrideant pueri. esse autem humidi exsiccationē deperditionē substantiç addiscito ex Aristotele dicente *humidum nullum mutatur sine fucca*. & alibi *humidum nec vllum est sine corpore, sed necesse est esse aquam, vel habere aquam*. Deperdita igitur vna humidi parte, iam ex æquilibrio calidi & humidi, conuertetur in quandam imparitatem.

4 meteor. sum. 1. c. 4 tex. 21

2. de anima sum. 4 c. 7. tex. 113.

Probas meæ positionis impossibilitatem, quia calidum cōsumens humidum, debet viribus præualere patienti humido, & qua ratione calidum æquale consumere potest vnam portionem humidi, eadem ratione negari nequit ab humido parem calidi particulam suffocari, atq; extingui valere; adeòq; semper con seruari æqualitatem: quemadmodum in duobus colluctatoribus çqualiter fortibus, quorum vterq; pariter debilitatur. Patienter tecum me geram, vt & scientia & patientia mihi ad eliciendam veritatem inseruiat. sint quatuor calidi gradus, quatuor item humidi; licet ergo sint pares, nihilominus quia caliditas est magis actiua, vnus gradus caloris superabit vnum humiditatis; ita ne? ita sanè. at ne pereat æquilibrium, aistu, vnus alter gradus humidi suffocabit vnum gradum calidi, & sic remanebit paritas, seu æquilibrium. Sed dic mihi; dum erant pares gradus calidi, atq; humidi; humidum non suffocabat calidum, & tamen postquam calidum superauit & mansit superius, suffocabitur ab humido: quis hoc tolerabit? ego sanè, qui initio patientiæ me addixi.

§. 6. *Responsio ad quatuor argumenta.*

PRoponis mihi quatuor argumenta sine acumine, sed valde obtusa. primò arguis, quod nos agimus de æquilibrio, quod ego destruere satago, & propono hominem calidi temperamenti, quod ab çquilibrio procul abest, deberē potius dicere temperamenti calidi, & humidi: quippe hæ duæ qualitates prædominantur; & à prædominante sit denominatio ex Aristotele. Verū ne quçso in his, quæ inutilia sunt, hæreas: denominatio semper sit ab eo, quod præstantius est, calor autem suā habet prçstantiam, propter quam etiam si non so-lus

lus prædominetur, sufficit quod eius prædominium sit simul cum alio, vt solus tribuat denominationem. millies tibi hoc repetij ex Galeno aduersus Lycum.

Alterum: si homo delectatur exercitijs, ais tu, iam ab ijs exsiccatur, ac proinde nō ab interno principio. hic magnas excitas turbas, quod ego videar exercitia inter causas internas reponere. Quis nostrûm errauit, num ego qui exercitium inter causas internas reposuisse tibi videor, non tamen repono: an tu qui non intelligens, quomodo causæ externæ in nos agant, me iniustè cauillaris? Accede propius, addisces. causæ externæ, quas etiam procatarcticas appellant medici, sunt causæ remotæ, & hæ non tollunt causas proximas, immo externæ internas gignunt. Ne recedamus ab exercitio: *si inpurgatus laboraueris*, inquit Hippocrates, *vlcera erumpent* hoc est si impurum habens corpus, te exercueris, ægrotabis (omnem morbum esse vlcus dixit Hippocrates) quomodo exercitium morbos excitauit, seu si mauis vlcera? profectò quia prauum humorem in corpore impuro existentem concitauit. quæ nam est remota causa vlcerum, siue ægritudinis? exercitium: quæ nam proxima? humor prauus concitatus. immò vero sapientissimus Hippocrates, has causas procatarcticas magis occasiones quam causas voluit appellari, inquens *occasiones unde ægrotare ceperunt*: hæ ad cognitionem aliquid conferunt, ad curationem prorsus nihil in doctrina Galeni. iam ergo ab exercitijs exsiccari potuit corpus tam quam à causa remota, potius ab occasione, nihilominus à causa propria & vera fuit exsiccatum, nempe à calore per exercitia aucto. Euanuerunt itaq; duo priora argumenta: accede ad tertium melioribus auspicijs. Tertio inquis mihi dicenti hominem calido temperamento præditum exercitijs delectari, opponi Galenum dicentē. *sunt vero ex ijs, qui impensè calido temperamento sunt, qui exercitari non desiderant, sed abundè ijs satisfaciunt, inambulatio, balneum, & ex oleo mollis frictio*. Quid ergo vis colligere ex his Galeni verbis? nempe esse aliquos ex ijs, qui calido temperamento sunt præditi, quibus non placet exercitatio. Ego verò non istos accipio pro exemplo, sed alios quibus placet exercitatio, ecce cessat controuersia. Rursus quæris cum homo calido temperamento sit præditus, quid opus habet exercitio, vt vegetior eius calor reddatur? Tu mihi videris velle huius hominis agere pædagogum: at ille non est pædagogorum audiens dictis nonne apud Hippocratem ille qui calidus erat supercænauit, & incidit in febrem? nonne sunt multi, qui parum sanitati suæ consulunt? vnum ex his accipio, & an exercitio exsiccetur inquiro. cæterum tu calidis exercitium prorsus interdicito, ego moderatum concedam. Quarto tandem meam logicam irrides quia in meis præmissis ne verbū feci de celeri consumptione humidi ab interno principio, & sic male fabricaui conclusionem quæ statuit æqualitatem virium caloris & humoris destrui debere intra spatium temporis exiguum. ego ne argumentationem, syllogismumue vllum confeci? Præmisi motu humidum exsiccari, & deperdita vna illius parte inæqualitatem caloris & humoris remanere. Num pars vna humoris vt motu exsiccetur, indiget diuturnitate? quis hoc dixerit? ergo iam per se patet, inæqualitatem à principio interno intra exiguum spacium temporis deperdi. patere dixi, quia id quod præmiseram nemo negare potest. tu ne reperis hic formam syllogisticam, quam ego ne sōniaui quidem? p. 107.

2. sanit. tuend. c. 11.

§. 7. *Quod nam sit coniugium calidi innati cum humido radicali.*

INdissolubile esse dixi calidi cum humido coniugium, *quod non soluetur nisi quando per interitum, alterum eorum euanescat*. Tu insurgis, & quæris sic. *An non fieri potest, vt vterq; simul per interitum desinat esse?* Admitto fieri posse vt vtrumq; simul per interitum

 definat

desinat esse (vtrumq; dicere debueras qui lapsu grammaticali dixisti vterq;) sed hoc non destruit meam positionem: nam si coniugium non dissoluitur, nisi alterum eorum euanescat, multo magis dissoluetur, si vtrumq; euanescat: nam si de quo minus, multo melius de quo magis. debueras in meis verbis subintelligere *saltem* vt remaneret oratio sic *quod non soluetur nisi quando per interitum saltem alterum euanescat*.

Sed tu, postquam dixisti fieri posse, vt vtrumq; simul per interitum desinat esse, vlterius pergis & alterum alteri superesse impossibile reputas. Inconstantiam puerilem in tuis dictis præ te fers. Sed ais ne? tu qui non patiebaris calidū & humidum esse substantias duas vna quantitate vnitas, nunc vnam sine altera superstitem esse non posse autumas? cur ita? nempè *quia desinente calore naturali, qui est veluti forma humidi, desinit humidum*. Non ergo est forma, si est veluti forma, ac proinde non omninò ei conueniunt formæ proprietates: poterit ergo humidum sine calido esse. Deinde non ne tu concedis calorem extingui posse per soffocationem, quando scilicet humidum excedit debitam portionem? extinguatur ergo calor soffocatus: quis humidum dissipabit? Ais pçterea desinente humido, desinere calidum qui sine humido non consistit: cur non consistit calor sine humido? num quia ab eo nutritur? at hoc iam negasti: num quia humidum est materia, sine qua non existit forma? at tu dixisti esse velut materiam; ergo aliquantulum sine forma subsistet, alioquin erit vera materia. Tandem ais coniugium calidi & humidi non esse Europæum, in quo alter coniugum potest superstes manere sed Indorum, in quo vxor pereunte viro in ignem se pçcipitem dat. At tua comparatio vana est: nam apud Indos licet vxor in eodē rogo cum viro crematur, nihilominus moriente vxore vir manet superstes. elige nunc inter calidum & humidum quod nam vices gerat fœminæ: hoc non poterit sine altero remanere, aliud vero quod virum representat, potest. Eruditus videri vis, & indoctus euadis.

Concessi tibi, vt eligeres quodnam istorum velles esse masculum, an fœminam, quia scilicet tu non vis mihi concedere calorem semper masculi vim obtinere, quod tamen mihi concessit Hippocrates, qui posse ait, semen masculum à fœmineo superari & tamen esse masculum. tu calorem tunc duntaxat masculum esse admittis, cum superior est. In hoc tuam solitam logicam ostendis: nempe calor tunc cum superior est viri vices gerit, & cum viri vices gerit superior est: & non vides calorem suapte natura agentia reliqua, actiuitate superare: licet autem aliquando superetur mole, nihilominus suam vtilitatem non amittit; sicut in coitu semen masculinum etiam cum superatur, masculinum adhuc est. Hoc tu ignoras, adeo tamen superbus es, vt dicas coniugium istud dissolubile non esse, quia hoc ex tuis placitis elici nequit. ego de placitis Hippocratis, & Platonis scriptum à Galeno librum scio, de tuis placitis nihil adhuc scripserunt homines: deinde indissolubile dici non admittis; quippe omnia orta intereunt, at ego ea quę solo interitu dissoluuntur, indissolubilia esse putabam: id enim solubile appello, quod potest solutum adhuc permanere, indissolubile vero, id quod solutione perit. Tu somnium quoddam nobis narras, vnum hominem ex duobus masculis conficiens, quando scilicet calor vtrinq; æqualiter abundat; alterum ex duabus fœminis, quando calor vtrinq; est æqualiter inferior. Cæterum in tuo isto æquilibrio nolo amplius immorari, satis in commentarijs de alimento actū est, satis etiam & valde doctè doctissimus Tortonensis Episcopus in suis symbolis vulgari sermone, sed sublimi stylo, tuam tibi exprobrauit vesaniam libet ad alia pergere.

§. 8.

§. 8. *Quomodo calor competat viuenti.*

pag. 75. AIs in tuo libro de ortu animæ, calorem non competere viuenti quatenus viuens est, at hactenus putabant omnes, id competere alicui, quod eius definitionem ingreditur: quippe si ingreditur definitionem essentialem, competit essentialiter, sin minus saltem accidentaliter. at in definitione vitæ continetur calor: est enim Aristoteli vita permansio animæ cum calore. Sed tu ais viuens mistum remanere etiam post obitum, iocosè sanè viuens ais post obitum. dic ergo mihi; competere aliquid est conuenire soli, ac semper, non ne satis est quod conueniat omni? at calor omni viuenti conuenit, conuenit etiam non viuenti: at viuenti quatenus viuens est conuenit per actionem vitalem, quatenus mistum per elementalem: actio vero vitalis est qua pabuli refectioni incumbit, elementalis quatenus eiusdem absumptionem molitur.

CASTIGATIO V.

Quomodo se habet calor ad motum.

§. *Vnic. An calor mobilitatem præstet, mobilitas calorem.*

PRonunciatum confeci, cuius duæ sunt partes: prima, *à calore prouenit mobilitas*. Hanc deducunt authores in controuersiam, eáq; nonnisi sub mille conditionibus accipiunt, quam tu simpliciter & absolute recipis, & nihil in meo tractatu est de quo non dubites, nisi hoc de quo iure posses dubitare. Cæterum si mecum conuenis nolo amplius te solicitare. Altera pars pronunciati est, *à mobilitate prouenit calor*: hoc communi consensu, experimentoq; confirmatum reijcis, sed cur? nempè quia mobilitas potentia est ad motum, nec potest producere effectū actu existentem, hoc est calorem, citasq; Aristotelem, qui ait quoslibet effectus prouenire ab efficiente actu, non potentia. assentior Aristoteli, sed antequam tibi respondeo, te moneo vt meum pronunciatum intelligas, quod non intellexisti. ego dixi in prima eius parte *à calore prouenit mobilitas*. tu recipis quia *motus*, vt dici solet, *est causa caloris*, at ego mobilitatem dixi esse effectū caloris; & iuxta tuam expositionem causæ in actu tribuo effectum in potentia, quod Aristoteles non negat, namille solum negat causam in potentia producere effectum in actu: quod vero causa in actu producat effectum in potentia non negauit, nec negare posset: nam generabile est quid in potentia productū à generante actu. 3. phys. tex. 17.

Sed tu ais, mobilitas est quid in potētia, non potest gignere calorem qui actu existit. Sed vellem vt mihi (si philosophiam saltem è limine salutasti) probasses mobilitatem esse quid in potentia. dices te id probare dum per diuersa mobilitatis significata discurris, inquiens mobilitatis nomine duo posse intelligi, vnum est propēsio admotum absolutè; alterum est, propensio ad motum celerē facilè subeundum. Primo modo posse nunc accipi negas: nā aqua, terra, glacies, grando, nix frigidissima, corpora sunt sine calore mobilia, ita quidem; & tu hinc poteris elicere hanc cōsequentiam, ergo non omnia mobilia, sunt mobilia à calore. concedo totum: ego enim dixi mobilitatem esse causam caloris, non dixi omnis caloris. tu, quæ tua est logica, propositionem indeterminatam ad vniuersalem affirmatiuā determinas. Nunquid si dixero, generosum vinum mittit falernus ager, non mittent aliæ regiones vinum generosum? sic etiam cum dicerem homo est cæcus, ostenderes falsitatem propositionis quia multa sunt animalia cæca præter hominem. heus tu ne logicè loquaris ante quam logicā addiscas, & scias propositionem vagam resolui in singularem, non in vniuersalem.

Secundo modo accepta mobilitate, pro facilitate ad celerem motum, hanc

etiam acceptionem improbas, propositis exẽplis. *calũ* inquis tu, *præsertimq; primum mobile nuncupatum mobilissimum est rerum omnium, cum tamen immune sit prorsus ab omni calore*. Quis hic nõ ridebit! nos loquimur de mobilitate vnicuique naturaliter indita, tu affers exemplum à mobili quod ab impellente angelo mouetur. Adhuc in ætate senili adeo puer es, vt ignores cælum non moueri à propria forma, ac proinde quamuis supponeres cælestia corpora esse niue geluque frigidiora, non idcirco probares ea esse impulsus incapacia. Primi mobilis motum Aristoteles Deo immediatè tribuit, vt sentiunt grauissimi Authores. sed quicquid sit de huius quæstionis veritate, certissimũ tamen est nec primum mobile, neq; aliud ex corporibus cælestibus moueri à propria forma quare ineptè exemplũ affers sumptum à motu cœlestium sphærarum. quæ impulsu mouẽtur, cũ nos quærimus an mobilitas præstetur à calore. Perge igitur accumula plura exempla, *Pulueres terræ* (iniquis tu) *atomiq; per aëra volantes, quin & venti, qui sunt exalationes frigidæ de terra sublatæ sine calore donantur summa mobilitate*: sed hæc nobis minutarim decantato. terræ puluerem, & atomos sine calore esse ais: vnde nam id probas? quid nisi calor hæc corpora tenuauit? Deinde ventos dicis esse exalationes frigidas de terra sublatas sine calore. Apprimè tenes doctrinam meteororum: exhalationes ne, & vapores eleuantur sine calore? valeat Aristoteles cum suis meteôris; habemus Aristotele doctiorem. Hic mundi ordinem variabit, & nobis ostendet quo modo sine calore possint exhalationes eleuari. Hactenus delirabant Aristotelici cum suo præceptore existimantes vapores quamuis ab aqua eleuatos, esse calidos & humidos, exhalationes è terra sublatas esse ignearum impressionum materiã. Vlterius, neruos proponis tẽperamẽto frigidos, & tamẽ mobilissimos: cur mobilissimos esse ais? nũ quia mouẽdi facultas per eos fertur? At nerui nec mouẽtur, nec moueri possũt, nec facultate mouendi, quam deferunt, vtuntur, nec per eos membra motum immediatè accipiunt, sed per musculos. Oculos habes, & non vides. non ne in oculo sunt nerui sensui inseruientes, videlicet optici? sunt & nerui, quibus musculi inseruntur facientes ad motum. Vbi nam reperisti neruos tuos istos mobilissimos? Tandem (quod felix, faustumq; sit) medicum agis, & ichores nobis proponis, quos dicis esse frigidos, & mobiles: non est cur hic tecum disputem de ichorum natura: disputa cum Galeno, qui tibi ait, quemlibet quatuor humorum suum habere ichorem, & hoc Platoni acceptũ refers, addisq;: *Differunt autem inter se secundum eorum scilicet humorum naturas quorum serum esse dicetur*. Sed quando tibi concederem (quod nequaquam concedi debet) ichorem esse frigidum; vnde nam colliges exquisitam ichoris mobilitatem: certe ichor vnusquisq; cũ suo humore est simul, neq; magis quam humor mouetur. Vide ne ichores cum dixeris, spiritus dicere volueris, quos Hippocrates impetum facientes appellauit: hi quidem mobilissimi sunt, sed simul ignei, nec potes negare spirituum mobilitatem prouenire à calore. 6. *epid. sect.* 2. *cõ* 38.

Nõ cessas garrire, sed à motu locali ad motũ alterationis te conuertis, inquiens aërem igne minus calidum esse, & tamẽ multo alterabiliorem. Si adhuc in motu locali persisteres, igni maiorem quam aëri mobilitatem concederes. Sed ignẽ in sinu seruasti ne moueretur localiter, & solum alterationis motum sensisset, sentiesq; adeo vt combustus maneas. Quid ergo ais? num aërem esse alterabiliorem igne? At ego tibi axiôma propono, nempe *propter quod vnumquodq; tale, & illud magis*. Et antequam quæram, an aër sit igne alterabilior: quæro an aër sit valde alterabilis: & inuenio esse alterabilem valde. Vnde nam illi hæc alterabilitas? nempe propter ignem, cuius est particeps: num propter ignem est alterabilis aër? ergo & ignis est magis alterabilis. Dubitas ne, & in dubium reuocare vis, vt dem tibi ignem magis alterabilem quam sit aër? ego à te quæram

vt des

vt des mihi ignem alterationis capacem, dabo tibi eundem alterabilitate omnia superātem. An nescis alterari esse quoddam pati? adhuc ignoras,ignem semper agentis vices obtinere? sed dices ignem pati cum extinguitur: hoc tibi ostendit maximam ignis alterabilitatem: nam aqua, & reliqua quæ alterantur,possunt in via subsistere, & sic antequam detur aqua summè calida, datur tātum tepida: at ignis cū incipit vinci non sistit, sed ad extremum accedit,& sic nunquam reperies ignem,nisi aut adhuc non alteratum aut iam in extremo alterationis constitutum: Quid ergo argumentum conficis ad probandam alterandi facilitatem, in eo quod alterationis est incapax? Tu te infeliciter implicas;inquis enim:*ignis calidissimus omnium, vt est maximè alteratiuus ob summam sui actiuitatem,ita minimè alterabilis*. Est ergo, te iudice maximè alteratiuus, idest maximè actiuus; & eodem iure minimè alterabilis, seu minimè passiuus. perperam ergo ignem in exemplum assumpsisti eorum, quæ alterationum capacia sunt. Et ecce tua exempla euanuerunt.

CASTIGATIO VI.

De hominis anima.

§. 1. *Quomodo anima hominis in se contineat sensitiuum gradum, & vegetabilem.*

Optimo sanè consilio librum de ortu animæ humanæ edidisti; cum suffuratus es (vt perhibetur) à Pendasio beto tuo. Si ergo contra huius opusculi placita argumentari vellem, cum Pendasio optimo philosopho litem suscipere viderer. Cęterum in promptu est excusatio: nam dum scripta heri furtim transcripsisti, aliquid tu de tuo addidisti, hoc autem quid aliud fuit, quam totam perdere operā: errores ergo qui ibi satis magni apparēt tui sunt, cætera Pendasij.

pag. 4. Ais ergo animam hominis, gradus animæ, rationalem, sensualem, vegetalemq; formaliter in se continere, quo nil magis absurdum potest excogitari; sed quod peius est, rem admodum seriā quasi ludibrio accipis,& paulo infra animam intellectiuam, ais, vel formaliter, vel præstantiorum formarum modo eminenter in se continere animas inferiores, vegetabilem, nempe, & sensitiuam. Heustu, veritas vna est, nec te tua ambiguitas erroris immunem faciet: formaliter in anima diuersos gradus contineri ais; hanc ego falsitatem impugnandam suscipio. Sed video te discrimen constituere inter animam humanam,& animam rationalem. idcirco anima humana vis contineri tres gradus,vegetabilem scilicet, sensitiuum, rationalem;quando autem animam rationalem dicis, contemplaris solummodo eam partem animæ, quæ rationalis, siue intellectiua est. Fatuam proponis doctrinam, & quandam distinctionem talem, vt eam potius confusionem possimus appellare. Accipe animam rationalem, à parte rei, hæc ne vnquam sine sensitiua, & vegetabili reperitur? si ergo anima rationalis à parte rei habet vt simul sit sensitiua, & vegetabilis; quorsum eam separas ab anima humana?

Constitue mihi animam rationalem à parte rei, neq; per intellectum aliquid abstrahas; neq; eam per inadæquatos conceptus multipliciter concipias, neq; distinctionibus diuidas, sed habeat quan tum suapte natura habere potest. Nonne hæc est forma hominis? immò maximè? nam forma est quæ dat esse: at hominis esse consistit in rationalitate. ergo si est forma hominis, erit principium omnium operationum eiusdem. quis dubitat? erit ergo principium sentiendi, & vegetandi, ac proinde cum hęc omnia reperiantur in anima rationali, stultum est diuidere animam rationalem ab anima humana.

Obijcies forsan, animam rationalem esse principium formale nō effectiuum: sed hæc obiectio non est obolo ęstimanda: quippe eadem est ratio animæ in vno aut in alio genere causę cōsideratæ; hinc

hinc est quod licet causa formalis causet informando, potest Deus supplere concursum eius, efficiendo. Deinde anima per idem est principium radicale operationum, per quod est principium formaliter constituens operantem: si igitur anima rationalis per se ipsā constituit formaliter operantē, per se ipsā est principium radicale operationum. Nec mihi dicas animam rationalē cōsiderari vt rationalis est, abstrahendo à reliquis operationibus, quas habet per quas dicitur anima humana. Hanc responsionem non tolerat pactum à principio celebratum, nempe non habere hic locum inæquales diuisionum conceptus, & operationes nostræ mentis.

Præterea non aliter distinguuntur isti gradus, quam in ordine ad operationes, sed si in ordine ad illas non est necessaria ista distinctio (siquidem ex natura rei operationes sunt in anima vt in suo radicali principio) neq; similiter in ratione informandi erit talis distinctio necessaria. Est ergo anima rationalis vnum eminens, & quasi vniuersale principiū tantum; neq; oportet in ea fingere varias entitates, per quas anima rationalis mutet appellationem, & vocetur anima humana: sin autem vis in anima fingere has entitates, finge eas in omni genere agēntium respectu diuersorum effectuū, vt in Sole respectu indurationis luti & liquefactionis ceræ. Et ignis respectu attenuationis, rarefactionis, calefactionis, combustionis, & sic multiplicabis stultè, hoc est, tuo modo, entitates. Tandem considera ea quæ in inferioribus distincta sunt, in superiore principio esse vnita, & in illo superiore eminenter inferiora contineri, quare non exiguo errore dixisti, in anima esse formaliter gradus, quos rectè dixisses esse eminenter.

§. 2. *De indiuisibilitate animæ.*

HYdram secare libet: errores tui ex vno plures pullulant: non deerit aliquando Philoctetes quispiam, qui admoto igne totum comburat monstrum. Nunc verò, quando vegetatiuum, sensitiuum, rationale formaliter in anima existere dixisti, dic quæso, in bruto inest ne formaliter sensitiuum, & vegetabile? ita sanè: iam ergo das in vno composito duas formas substātiales, hoc est, duas animas; Pari ratione in homine dantur tres formæ, nempe vegetabilis, sensitiua, rationalis. Hoc sit primum absurdum. Nec effugies si dicas esse plures gradus vnius formæ, non plures formas inter se distinctas: nam ego quæram à te, quid appelles nomine graduum? sunt ne entitates reales realiter inter se distinctæ? at cum formaliter insint, formaliter distinguuntur, ergo per suas formas: quare cum gradus appellasti, in formas incidisti. Si verò gradus isti non sunt entitates, sed quædam entia rationis, per quæ res accipit intensionem, vt in qualitate, aut extensionem, vt in quantitate; sanè sola ratione differunt inter se: quomodo ergo vis inter res distinctas ratione, dari proprietates realiter distinctas? quod ita esse demonstro, (& erit alterum tuum absurdum) Sensitiuum & intellectiuum different sola ratione, & tamen intellectiuum est immortale indiuisibile, sensitiuum mortale & diuisibile: hæ autem passiones sunt à parte rei, nec indigent mentis ope.

Itaq; animam humanam dicis esse compositum quoddam ex vegetali sensitiuo & rationali, ergo in anima humana includitur anima rationalis. turpis ergo est diuisio, in qua vnum membrum diuidens includitur in alio, & ecce tertiū absurdum. Dices tamen animam separatam esse animam rationalem, animam corpori coniunctam, esse animam humanam, sed non ne separata, & coniuncta est eadem numero? ita sanè. sed tu ais separam continere duntaxat rationale, coniunctam verò, rationale, & irrationale, & secundum rationale esse mentem immortalem indiuisibilem, secundum irrationale esse formam diuisibilem, &c. Hæc doctrina in philosophia morali rectè fluit, & D. Paulus agnouit in se legem membrorum, hoc est partem irrationalem, contrariam legi mentis,

tis, hoc est parti rationali. Sed videamus quantum possit in physica auscultatione.

Anima est forma corporis: vel ergo informat prout est rationalis, vel prout est irrationalis, vel prout est vtrumq; simul. Si prout est rationalis, cum quicquid dat esse det operari, operationes omnes erunt ab anima rationali, nec est cur irrationalem ei adiūgamus: Si prout est irrationalis; cum ex anima irrationali informante, & materia informata fiat vnum compositum physicum; iam non erit cur materia appetat animam rationalem; neq; cur anima rationalis materiæ adiungatur, immò cum suapte natura immaterialis sit, nulla vi ad corpus trahi poterit. Si tandem informat prout est vtrumq; simul, nempe rationale, & irrationale; duo sequentur absurda; vnum est, animam rationalem fieri perfectiorem addito sibi imperfecto: nam irrationale imperfectum est, animam verò esse formam perfectio. alterum absurdum, quia cum effectus sequatur deteriorem partem suæ causæ, compositū emergens ex rationali, & irrationali, erit irrationale.

Sed nolo te ad plura deducere absurda: solum cum formas ab operationibus dignoscamus, sitq; hominis proprium intelligere, & ratiocinari, quis negabit animam etiam quoad gradum, ex quo huiusmodi fluunt operationes esse propriam hominis formam? quis etiam negabit animam intellectiuam, quæ in hoc vitæ statū non operatur nisi conuertens se ad phantasmata, habere ordinem ad corpus? hic autem ordo supponit naturalem quēdam nexum inter vtrumque, nec potest esse alius quam formæ cum materia.

Turpiter ergo ais intellectiuam animam non esse formam totius naturę humanæ, quod non solum est contra veram philosophiam, sed contra fidem: Audi verba sacri cōcilij Viēnēsis. *Quisquis deinceps asserere seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis seu intellectiua non sit forma corporis humani per se & essentialiter, tamquam hæreticus sit censendus.*

de trinit. S. 2.

Hoc statuto, scilicet animam rationalem, etiam quoad gradum rationalitatis esse veram hominis formam, reuoca in memoriam animam vegetatiuam esse formaliter in plantis, in brutis verò formaliter sensitiuam, eminenter autem vegetatiuam: hoc autem nihil aliud est, nisi animam illam vegetabilem quæ erat forma plantæ, iam in brutis non esse formam, sed gradum quendam, dignitatemue (vt sic dicam) eminenter existentem in bruto. Cæterum tam vegetabilis plantarum anima, quam sensitiua brutorum, materiales quidem sunt, licet incorporeæ (nā licet omne spirituale sit incorporeum, non omne incorporeum est spirituale) sunt, inquam, materiales quia educuntur de potentia materię, atq; proinde possunt extendi; ad extensionem sequitur posse diuidi non per se (nam hoc est proprium quantitatis, qua carent) sed per aliud, ratione scilicet materiæ cui inhærent, & cuius participant conditiones, propter quas dicuntur materiales,

Anima rationalis, quam tu fateris esse velut punctum indiuisibile (sed perperam nam punctus refertur ad situm, anima ad virtutem seu potentiam) continet in se eminenter gradus inferiores: nempè sensitiuum, & vegetatiuum: hi autem gradus cum non sint formæ, nec insint formaliter, sed tantum eminenter, non efficiunt, vt anima rationalis, quæ est vti punctum, suam amittat indiuisibilitatem. Remanet ergo anima rationalis cū suis gradibus inferioribus indiuisibilis veluti prius, & est tota in corpore, & tota in qualibet corporis parte, estq; in corpore non circumscriptiuè, sed definitiuè, neq; enim est velut in loco, vt eius partes, corporis partibus correspondeant. Neq; necesse est eos gradus, qui non nisi eminenter insunt, præstare animæ diuisibilitatem, ita vt eadem prorsus concepta vt rationalis sit indiuisibilis; concepta, vt habens gradus inferiores sit diuisibilis: iam supra dictum est animam hoc vel illo modo conceptam, differre à se ipsa sola ratione, diuisibile

autem

autem, & indiuisibile inesse à parte rei.

Si errores omnes, quotquot in illa cacographia de ortu animæ scriptis mādasti percurrere vellem, processus fieret in infinitum: non possum tamen non te reprehendere, quod mordicus defendas plures animas posse dari in vno cōposito quia ex vna tamquam ente in potentia, & ex alia tamquam ex ente in actu, vnū ens vnaq; forma resultat. Quid stultius dici potuit? forma ne quæ est actus componitur ex ente in actu, & ente in potentia? forma ne est quidpiam compositū? num in isto cōposito id quod est in potentia potest edere operationes? at operationes animæ vegetatiuę, quam tu dicis esse in potentia, actu eduntur: apage cum tuis istis nænijs, & si sapere vis, addisce à doctoribus, qui te docebunt animam rationalem esse formam informantem, & hanc ita esse totam in toto, vt simul sit tota in qualibet parte: nam si non esset tota in qualibet parte, esset pars eius in aliqua parte, & sic esset diuisibilis. Docebunt te item non omnes formas esse diuisibiles. quippe diuisibilitas est attributum quātitatis; formę autem, saltem animalium perfectorum non sunt quantę. Quod si brachium amputetur, forma quæ illic erat, nec restringitur nec perit: quia si desineret pars illa quæ brachium informabat, iam haberet partes integrales; si restringeretur occuparet minorem locum; at illa nō est in corpore vt in loco circumscribente. Tu dicis mentem esse quasi punctum indiuisibile: at punctum suam habet vbicationem: vbi nam vis esse istud vbi? nēpe in cerebro: in toto ne, an in parte eius indiuisibili? non intelligis spirituale esse indiuisibile alia ratione ac punctum: nā punctum est indiuisibile quia est vltima exiguitas, nec habet aliam minorem in quam diuidatur. at substantia separata est indiuisibilis, quia quantumuis per impossibile diuideretur, semper maneret indiuisa, hoc est tota in qualibet parte. sed quid plura? vbi est anima rationalis, ibi est mens: quoties tu illi membrum assignas, iam facis eam potentiam organicam, quæ indiget membro in quo fungatur suo munere. Sed dices: num mens est in calcaneo? & ego quæram, num oculus sit in calcaneo? cur ergo in cerebro mentem collocamus? quia nempe ibi sunt potentiæ rectrices, menti inseruientes.

§. 3. *An anima rationalis à Deo creetur, & corpori infundatur, an à virtute seminali oriatur.*

MAlè sentis, & loqueris, dum ais sectam, quam plurimi sequuntur illam esse, quæ censet essentiam animæ humanæ totam à superis indi fœtui in vtero degenti. A superis ne? at sic superorum appellatione Angelos etiam comprehendes, cumq; animæ per creationem producantur, concedes Angelis potentiam creandi. hoc autem falsum esse, & theologi tibi demonstrant, & ego suo loco subiungam. Si vero (vt par est) nulla creatura creat, cur solum Deum Optimum Maximum superos esse dicis? arridet ne tibi gentilium Deorum multitudo non solum inanis, sed etiam turpis?

Deinde, cum eorum qui rectè, & theologicè sentiunt, sectam esse velis, ignorare videris, quid nomine sectæ accipiēdum sit. Secta, si nescis, vel sumitur à sectando: & tunc quando partes inter se diuersa sectātes significare volumus, sectæ vocabulo vtimur: vel à secando; & sic nomine sectæ dicimus diuisos in diuersas opiniones. Vtcumq; tamen accipiatur, semper sumitur in malam partem: cum ergo hæc opinio habeat communem Sanctorum Patrum consensum, erroneum est tuum pronunciatum.

Porrò, produci animam per creationem, perinde est, ac si dicamus eam à Deo produci: quare vt probemus produci animam à Deo, sufficit probare eam per creationem produci. Hoc autem probari multipliciter posset, sed vnā vel alteram rationem attingam, vbi plures non desunt. Anima ergo vel generatur per se, vel per accidens, vel creatur ex nihilo. non generatur per se, quia

non

non constat ex materia, & forma, nec generatur per accidens, hoc est ad generationem alterius: nam cum sit forma corporis, oriretur ad generationem eius ex virtute seminali; reliquum ergo est vt fiat per creationem. Ampliùs, si anima non producitur per creationem, producitur per generationem à generante, generans est agens corporeum, cumq; anima sit quidpiam spirituale, agēs ageret vltra suum genus, quod est absurdum. Sed ne in hoc immoremur, satis est errorem hunc esse valde damnatum (hæresim vocat D. Thomas) vtpote qui animæ immortalitati palam officit.

1. p. q. 118. art. 2. cōtra gen c. 86. D. Aug. de hæres.

Non possum hic tenere risum cum audio duas Aristotelis sententias ita a te explicatas, vt si per impossibile verum foret eam fuisse Philosophi mentem, nō Philosophus esset, sed bos. Prima est, cum dicat Aristoteles *Sol & homo generant hominem*. Solis nomine Deum intelligi. in primis da mihi alibi Deūm ab Aristotele Solis nomine fuisse appellatū. Deinde si ita intelligimus, vel Deus concurrit suo concursu vniuersali, & sic poterimus similiter dicere, Sol & homo generant bouem, Sol & homo generant paleas, & quicquid aliud volueris. quare nihil speciale dixit, nec oportebat hanc generalitatem dicere. Si verò Deus concurrit peculiari concursu, cum peculiaris concursus sit miraculosus, vnaquæq; hominis generatio vnum esset miraculum. Altera stultitia est, cum Aristoteles dicat oportere Mundum hunc supernis lationibus esse continuum, vt inde omnis eius virtus gubernetur; supernas lationes ais esse Deū; sed dic quæso, quorsum Aristoteles ad actionem Dei in hæc in inferiora cōtinuitatem cælestium lationum cum his inferioribus inquisiuit? nunquid non potest Deus agere nisi per continua? Caue sis, ne dum pius esse vis in impietatem incidas. An nescis Deo omnia esse connexa siue inter se continua sint, siue disiuncta? Non ne Aristoteles in illo opere agit de meteôris, quæ à supernis lationibus pendent, & gubernantur, vnde Astrologi, pluuias, & ventos, & reliqua huiusmodi solent prædicere? & non ne Deus propter immensitatem suam, est etiam in vacuo? quorsum ergo ais oportuisse mundum hunc inferiorem Deo esse continuum? quasi vero citra hanc continuitatem, virtus Diuina nequeat ad nos transmitti.

Reuertor ad pensum, & te iterum moneo, vt agnoscas aliud esse admittere plures animas, aliud plures gradus vnius animæ: illas non nisi in diuersis subiectis reperies, hos in singulis. Viuit fœtus ab humano semine in vtero materno plantatus: viuit, inquam vita plantæ, hoc est habet animā vegetabilem: quippe embryon statim ac coagulatum est, materno sanguine nutritur, augetur; neq; per primos illos dies aliquod sensus, motusue arbitrarij specimen præbet. deinde tempore destinato, obscuro quodam motu incipit moueri, signum aduenientis animæ sensitiuæ, cuius aduentu vegetatiua recessit, mansitq; vegetatiuus gradus, hoc est vegetatiua, quæ formaliter inerat, eminenter inest: pergit vlteriùs, & suo tempore recedit sensitiua ad aduentum rationalis; hæc autem rationalis excludit sensitiuam, quæ non amplius inest formaliter, sed tam sensitiua, quam vegetatiua eminenter sub rationali continentur. Hunc progressum demonstrat D. Thomas quorundam animalium exemplo, quę ex putri materia oriuntur: in horū enim generatione primum quidpiam imperfectum, deinde aliquid melioris notę emergit. Quod si hoc imperfectis animalibus contingit, quid ni fiat in alijs, quę perfectiora sunt?

Rogabis forsan, quis occidit animam vegetatiuam, quando aduenit sensitiua? quis sensitiuam ad præsentiam rationalis? Conimbricenses aiunt, cum prima sit via ad secundam, secunda ad tertiam; priores ambas recipere initio tales dispositiones cum quibus non nisi certo spatio perseuerent, cedantq; principi formæ, cui præeundo, istiusmodi veluti satellitio famulantur. Potius videtur dicendum, embryon magis ac magis elaborari, & hac maiore elaboratione recipere dispositiones aptas ad

recipiendam nobiliorem formam, ad cuius introductionem prior absorbetur propter incompossibilitatem. Sed quis eas facit incompossibiles? nempe inconueniens pluralitatis formarum: neque enim informante vna posset alia informare. esse autem incompossibiles plures simul formas in eodem subiecto alibi te docebo.

pag. 100 Sed non præteribo id quod ais, conceptum in primo quadragenario haben tem vtramq; animam, nempe vegetalem & sensitiuam specie differre ab omni planta, & ab omni brutorum genere: & licet careat intellectu, tunc etiam quadamtenus hominem vocari posse; immò esse hominem incompletum, ita vt possit dici, homo hominem generat. Hęc abs te dicta ab omni recta philosophia abhorrere palam fit omnibus, qui vident meras nugas his verbis cotineri. Dic ergo, dabis ne vegetabile quod nõ sit planta, sensitiuum quod non sit animal saltem ex brutorum ordine, quid ergo sunt? nempe, ais tu, sunt homo quadamtenus, seu homo incompletus: das ergo hominem ante quam accedat rationale: erit ne eiusdem speciei cum alijs hominibus? at alij homines distinguuntur specie à brutis per rationale, hic tuus homo non habet per quod differat. Deinde hominem esse ais incompletũ; quid incõpleti nomine significas? num minus hominẽ quam alios? at homo est substãtia, & substãtia nõ suscipit magis nec minus. Tandem si (vt tu dicis) homo hominẽ generat, quicũq; hominem sic genitum, & nondum rationali anima præditum oc iderit, homicida erit, ita ne? at c. sicut 32 quest. c. 2. si sic existimas, scito te sacrorum canonum decretis aduersari, disponentibus non committi homicidium ab eo qui fœtum in vtero occidit ante infusionem animæ, videlicet rationalis, quod nondum dici possit natum esse hominem. caue ne præceps ruas.

§. 4. *In quo conueniant, in quo rursus dissideant Angelus, & anima separata.*

PAululum eleuemus à corporeo inquinamento animam, eamq; in statu separationis à corpore consideremus: quod, vt melius peragatur, comparatio instituenda est inter ipsam, & Angelum. Nam in hac comparatione multa similia, multa rursus dissimilia reperiemus.

In primis, si ante oculos proponimus punctum, in quo productus fuit Angelus, reperiemus eum cum primum creatur, statim in actu primo & completo operandi constitui; si verò conuertimur ad animam, statim ac separatur, per species sibi inditas, & per propriam mouendi potentiam ad operandum expeditur. Itaq; id quod accidit Angelo cum creatur, accidit animæ cum separatur.

Secundo anima, non minus quàm Angelus, fortita est eleuationem operatam supra materiæ conditionem, & à corpore independentem; & hinc colligitur eam non dependere à materia, quo ad suum esse: quippe vt vnumquodq; operatur ita est. Hinc autem tu colligis animam rationalem & animam humanam differre inter se: anima namq; humana sine corpore nõ operatur. Vellem vt adiungeres quænam sit isthæc differentia: certe realis non est; etenim anima quæ in hac vita peccauit eadem est ac illa quæ separata punitur; non est formalis: siquidem non sunt diuersæ formæ; hoc tu negas, aisq; animam humanam esse compositam; rationalem vero simplicem; caeterùm si humana anima est composita, non est forma; nam compositum constat ex materia, & forma, vnde illa forma ex alia constaret, & alia ex alia, & sic daretur processus in infinitum. Deinde tu ais formam seu animam humanam constare ex rationali, & irrationali; sed rationale & irrationale sunt sibi inuicem contraria, constabit ergo ex contrarijs: contraria autem

in eo-

pag.181 in eodem subiecto existere nequeunt nisi in gradibus remissis; formę autem substantiales, substantiæ cum sint, non intenduntur nec remittuntur. Tandem conficis argumentum ad probandam animæ humanæ compositionem in hûc modum: simplicis essentiæ, simplex est potentia, simplex & actio; at verò animi nostri potentia, actioq; multiplex apparet; ergo & anima nostra multiplicem habet essentiam non simplicem. Addis præterea nullam, præter primam, simplicem omninò essentiam reperiri posse, & sic terminos & mutas & confundis. dic quæso quis nam hic loquitur de omnimoda simplicitate, quæ actui purissimo, id est, Deo duntaxat conuenit? non ne agnoscis te psallere extra chorum. volo te reducere intra cancellos: esto nihil sit simplex nisi prima essentia; at in hoc sensu etiam anima rationalis non est simplex; ergo in hoc sensu est composita; ergo in hoc sensu non differt ab anima humana. ergo si anima humana differt quia composita, oportet simplicitatem in alio sensu accipere. iam ergo nihil valet tuum istud argumentum, quod asinitatem sapit. Sed quando velis animam istam humanam componi ex rationali & irrationali, cur adiungis partem animę humanæ esse mortalem & corruptioni obnoxiam? num putas animam secundum hanc partem non esse formam? si nō est forma quid aliud est? si est forma, formas nec generari, nec corrumpi docet te commu-

8 metaphys. tex 14. nis Philosophorum magister. Sed en quo me inuitum trahit tua isthęc diuisio in animam humanam, & animam rationalem.

Tertio commune est animę, & Angelo non esse in loco nisi æquiuocè ad cor-

p 1. q. 52 art. 1. pus, vt ait D. Thomas: corpus enim est in loco per hoc quod applicatur loco secundum contactum dimensiuę quantitatis; quæ nec in Angelo, nec in anima separata est, sed est in eis quantitas virtualis. Per applicationem igitur virtutis ad aliquem locum dicuntur esse in loco. Nam substantia incorporea, sua virtute contingens rem corpoream conti-

nēt ipsam, & non continetur ab ea. si ergo anima est in corpore vt continens non vt contenta (quod communi consensu patet) multo magis separata a corpore erit in loco vt continens & in hoc similis est Angelicæ naturę.

Quarto, quemadmodum Angelus, art. 2. ita & anima non potest esse simul in pluribus locis: sunt enim virtutis finitæ, quę non se extendit ad omnia, sicut se extendit Deus, qui est infinitæ virtutis, ac propterea omnia amplexus sui immensitate pertingit: quare non solum est in pluribus locis, sed vbiq; Itaq; Deus, causa nempe vniuersalis in toto vniuerso operatur, creatura finitam virtutem possidens, ad vnum determinatum tantummodo extenditur. An vero diuina virtute possit hoc fieri, vt scilicet vnus Angelus, vnaue anima sit simul in pluribus locis, non caret difficultate. De Angelis quidem videtur nōn posse fieri: nam si posset, Angeli assistentes, essent simul ministrantes, cum tamen D. Thomas partem negatiuam tueatur. De q 112. anima etiam videtur negandum, quippè Clazomenius, & alij de quibus supra, cum de ecstasi loqueremur, egimus (licet narretur eorum animas peruagasse quia multa procul facta referebant: & tamen corpus non deseruisse, nam alioquin corpus fuisset cadauer & reditus ad illud fuisset resurrectio) nihilominus vel inter fabulosa commenta recensentur, vel non deserente corpus anima, potuerunt ad illam rerum idola è longinquo deferri, modo quodam supra naturam: & sic proprietate quadam indiuiduali lipothymizabant, & priuilegio peculiari in lipothymia instruebantur. Cæterum hoc verissimum est, contradictione inuolui eum, qui dixerit vnam animam, vnumue Angelum posse simul esse in pluribus locis: quod sic probo. tametsi substantijs spiritualibus non conueniat esse in loco, vt conuenit corporibus, nempe circumscriptiuè, prout commensurantur loco, conuenit eis esse definitiuè, hoc est ita esse in vno loco, vt non sint in alio. tunc sic: anima ita est in hoc loco, vt non sit in alio, ergo esse in

hoc, & simul in alio inuoluit contradictionem: quicquid autem contradictionem inuoluit, non subiacet diuinæ potentiæ, Deus autem nec circunscriptiuè, nec definitiuè est, quare est vbiq; Si quis est autem dicat: anima in corpore tota in qualibet parte, quare est in diuersis locis simul: quod si hoc conuenit ei dum est in corpore, longè melius conueniet in statu separationis. respondeo esse totam in qualibet parte & totam in toto, nempe totam in toto per modum informantis, totam in qualibet parte per applicationem virtutis.

Quinto. Nec duo Angeli in eodem loco, nec duæ animæ in eodem corpore dari possunt: nam tam Angelus quàm anima dicuntur esse in loco (vt iam diximus) per hoc quod immediatè contingunt locum, per modum continentis perfecti. plures autem impellentes nauim non ita se habent vt vnusquisq; sit perfectus motor, sed ex omnibus fit vnus motor perfectus. Opponet tamen aliquis, hominem à cacodæmone correptum, in quo datur anima, & dæmon simul: sed respondetur animam & dæmonem non comparari ad corpus secundũ vnam, & eandem habitudinem causæ: quippe anima est causa formalis, non autem dæmon, & est responsio sumpta à D. Thoma. *q. 53. ar. 1. ad 3.*

Sexto conueniunt in motu. Hæc conuenientia elicitur ex D. Thoma, qui sic ait. *eiusdem rationis est Angelum beatum moueri, & animam beatam moueri; sed necesse est dicere animam beatam localiter moueri, cum sit articulus fidei, quod Christus secundum animam descendit ad inferos, ergo Angelus beatus mouetur localiter.* *q. 53. ar. 1 in corpore.* Addere tamen oportet sicut diximus de loco, nempe tam Angelum, quam animam esse in loco æquiuocè, sic esse dicendum de motu. Porrò quemadmodum nõ sunt in loco nisi per contactum, ita non mouentur nisi per diuersos contactus successiuè, & non simul, absq; eo quod commensurentur ad locum. Sed quæret aliquis, an isti contactus sint continui? respondetur posse in his continuitatem quandam inueniri: quia nihil prohibet assignare Angelo, & animæ, locum diuisibilem per contactum suæ virtutis, sicut corpori assignatur per contactum suæ magnitudinis. Sicut ergo corpus successiuè, & non simul dimittit locum in quo prius erat, & sic motus eius est continuus, sic potest totum locum simul dimittere, & toti alteri simul applicari, & sic motus non erit continuus.

Septimo, anima, & Angelus nunquam prorsus ab intelligendi actione cessant, sed in aliquam semper cognitionem incumbunt. Quæstio est valde controuersa, quam videre quis poterit, tùm apud theologos, tum etiam apud Conimbricenses. Mihi affirmatiua pars magis arridet: quoniam tam Angeli, quàm anima vitam sui ordinis habent: viuentia corporea si cessent ab omni prorsus operatione, emortua censentur, (quod tu negas, existimans posse dari ferias altricis animæ) ergo viuentia spiritualia si cessent ab omni operatione, emortua erunt: at emortua esse nequeunt, ergo nec ab omni operatione cessare. Deinde anima, & Angelus se agnoscunt, & in cognitione sui, maximam percipiunt delectationem, vtpote circa obiectum nobilissimum, atq; pulcherrimum: sicut ergo dolor vehemens perenniter afficit patientem, sic vehemens delectatio, ac proinde perenni sui ipsius intuitu tam anima, quàm Angelus fruũtur. Tandem licet à cognitione sui possent aliquando diuerti, non tamen ab omni prorsus operatione intellectus cessare queunt: quippe cessatio hæc, dum anima est in corpore, nunquam, nec etiam per somnum contingit, demus autem contingere dormientibus; id accidit, quia animal, sensuum qui per organa corporea agunt actione defatigatur, ac proinde postulat ad refectionem otium. Sed anima extra corporea organa tantum abest vt agendo defatigetur, quin potius perficitur; quod si hoc in anima est verum, multo magis in Angelo, vtpote qui magis quam anima est actuosus. Nec vero theologica consideratio ab hac doctrina abhorret: nam *in tract. de anim. separ. disput. 4. art. 2.*

tam

tam anima quam Angelus, vel sunt in numero beatorum vel damnatorum: beatis concedere otium, esset detrahere de beatitudine; damnatis, à supplicio cessatio vlla non datur. ergo iugis est actio intellectiuæ substantiæ. Nec est cur aliquis dicat, si substantiæ separatæ non possent non exercere intellectiuam potentiam, essent agentia necessaria, non libera, quod multùm nobilitati earum derogaret: ex altera parte nobilitas earum vltra debitum augeretur, essentq; æquales Deo, nempe infinitę perfectionis, & immensæ capacitatis, siquidem non determinatè, sed potius agerent indeterminatè: nemo, inquam, ita obijciat, nam facilem habebit responsionem.

Quod attinet ad libertatem; quamuis agens quod agit necessariò, seu ex necessitate naturæ, semper agat; non tamen ex opposito, quicquid semper agit, agit ex necessitate naturæ: nam Deus semper agit, & tamen non agit ex necessitate naturæ, sed liberè. Differentia inter agens necessariũ, & agens liberum non consistit in eo quod agens necessarium semper agat, agens vero liberum, modo agat, modo non agat. Sed consistit in hoc, quod agens necessarium semper agit ad vltimum potẽtię, agens vero liberum potest se ad libitum cohibere, aut dilatare; e. g. respiratio fit ab agente libero, hoc est, à facultate animali, quamuis autem semper fiat (quippè necessaria est ad vitam) nihilominus possumus eam ad libitum intẽdere & remittere. At vero pulsatio arteriarum, quæ fit à facultate non libera, nempè à vitali, quæ ad vegetabilem reduci potest, necessariò operatur, & operatur quantum potest, nisi ab aliquo impedimento cohibeatur. Itaq; Angelus & anima agunt liberè contemplando, quoniam ad diuersa obiecta diuerti possunt.

Quod attinet ad infinitam perfectionem, & immensam capacitatem, quam Angelus, & anima videntur habere, si semper agant. nullum est inconueniens aliquid esse infinitè perfectum, & immensè capax syncathegorematicè, hoc est, habere perfectionis gradus non tot, quin plures. Sed dicet aliquis, hinc sequeretur Angelos omnes esse æquales: respondeo esse quidem æquales in genere substantiæ spiritualis, habere tamẽ alios alijs plures gradus perfectionis & capacitatis; sicut plures homines in natura humana sunt æquales, nihilominus puer, adolescens, & senex, differunt in gradibus perfectionis, & capacitatis. Adhuc tamen est, quod obijci possit. Nimirum, si omnes Angeli possunt syncathegorematicè acquirere in infinitum gradus perfectionis, omnes habent parem capacitatem: quippè infinito nihil est maius. Respondeo ratione generis (vt dictum est) omnes esse pares, siue sint eiusdem speciei, siue (cum D. Thoma) diuersæ. Omnes itaq; sunt administratorij spiritus ratione angelicæ conditionis, ratione vero ordinis, sunt diuersæ capacitatis, ita vt conueniat naturæ angelicæ perfici in infinitum, ita tamen, vt vnicuiq; ordini sua perfectio cõueniat, quod probari solet exemplo filiorum, quorum aliqui sunt maiores, alij minores, vnusquisq; tamen habet vestes proportione pares, licet magnitudine diuersas. Verum de hac conuenientia satis, accedamus ad aliam.

Octauo. tam anima, quam Angelus sunt immortales. Quid de immortalitate animę senserit Aristoteles in dubiũ vertunt authores: melior tamen pars tenet eum existimasse animam esse immortalem, & instar omnium mihi sit Theophrastus, qui diù Aristotelem in Lycęo deambulãtem audiuit, vnde credibile est pręceptorem de re tanti momenti interogasse, testaturq; eius mentem fuisse, mentem esse immortalem. Sed quicquid decreuerit Aristoteles, fides certè immortalitatem animę decreuit: & præter fidem, idem ostendit humana ratio: potest namq; naturali lumine immortalitas animę cognosci. Multos in hac demonstrãda excelluisse scio, sed inter omnes primum locum tenet Marsilius Ficinus, quem philosophię delicias iure possumus appellare: supersedendum

sedendum igitur est ab hac prouincia, & duntaxat supponendum tamquam receptissimum, tam Angelos, quam animam per creationem fuisse productos, hoc est productionem ex nihilo habuisse: ergo finire nequeunt, nisi per reductionem in nihilum: quemadmodum enim quod genitum est, per corruptionem desinit, ita quod ex nihilo diuina potestate est factum, eadem imperante in nihilum reduci potest, nec aliter deserere suum esse. Si quis autem dicat à nobis superiùs in viuentium ordine fuisse collocatos Angelos, & animam: quicquid ergo viuit vitam habet, ergo per priuationem vitæ, est morti obnoxium; Respondemus substantias spirituales esse quidem viuentes, cæterum sui generis, ac proinde illis competere sui generis mortem. Solus enim Deus ita est immortalis, vt nullo pacto queat aboleri, creaturæ immortales sunt suapte natura, sed creatori obnoxiæ à quo esse acceperunt, & poterunt rursus reduci in non esse: Sed poterit ne diuina potestate fieri, vt anima, aut Angelus non per reductionem in nihilum, sed per corruptionem substantiæ intereat? Respondeo negatiuè; nam quicquid contradictionem secum necessariò inuehit extra diuinæ potentiæ amplexum remanet; sed esse spiritum, & esse corruptioni obnoxium, est mera contradictio; quippe corruptio est passio corporea, & subinde supponit corpus, in quo fiat: esse corporeum, & non esse corporeum sunt contradictoria: non est corporeum id quod est merè spirituale, vt anima separata, & Angelus; est corporeum id quod corruptionem pati potest. hæc duo tamquam incompossibilia effugiunt diuinę potestatis vim. Tu autem, qui animam humanam compositam esse dicis, & ex parte mortalem; da mihi vnum totum compositum ex duobus entibus toto genere diuersis, hoc est ex mortali, & immortali; quod nam est istud totum? num physicum? at totum physicum constat ex materia, & forma; in hoc composito ex mortali, & immortali, quæ nam est forma? quæ nam materia? num totum integrale? at ex mortali, & immortali, quid poterit vnum resultare? tu dicis resultare vnum, quod partim sit mortale, partim immortale: at hoc ita erat prius, antequam ex duobus vnum coalesceret: oportet ergo, vt sit vnum, mistam naturam habens ex mortali, & immortali, quemadmodum ex calido & frigido fit tepidum.

Nono, tam in Angelo, quam in anima datur liberum arbitrium. inesse autem liberum arbitrium Angelis probat D. Thomas: inesse animæ separatæ non est negandum: quippe liberum arbitriū inest homini per animam, quare illud anima secum defert quādo est separata: neq; enim libertas voluntatis est ex ijs quæ per organa corporea exercentur. 1. p. q. 59 art. 3.

Decimo, tā Angelus quā anima separata cognoscunt singularia. Verū quidē est singularia percipi sensu. Verum itidem est animam separatam, non magis sensuum ministerio vti, quam Angelus: attamen vtraq; natura species à Deo accipit per quas & vniuersalia, & singularia cognoscit: nam scientia rei est causa rerum, vt docet D. Thomas. cum igitur Deus cognoscat vniuersalia & particularia, producit species quas influit in Angelum & animam, repræsentantes vniuersalia & particularia. Si quis autem dicat, quemadmodum sensus non potest eleuari ad cognitionem vniuersalium, sic nec intellectus deprimi ad cognitionem singularium, respondeo sensum non esse capacem præcisionis, quæ necessaria est, vt fiat vniuersale: nempe præscindendo à particularibus: cum igitur præcisio sit opus intellectus, implicat fieri vniuersale à sensu, quippe fieret à sensu vt supponitur, & non fieret à sēsu, quoniā fieret per operationem intellectus. at verò intellectus potest deprimi ad particularia, quatenus quicquid potest inferius, potest etiam superius. Sed potest adhuc dici species particularium esse obiectum sensus quia sunt materiales, si autem abstrahantur à materia, abstractionem istam non posse fieri nisi prius percipiantur nō abstractę; respondeo, quod hoc munus est intellectus 1. p. q. 14 art. 8.

lectus agentis, dum est in corpore, at extra corpus non potest fieri. nam species quæ à Deo sunt, repræsentant singularia, vt in Deo sunt: nempe spiritualizata. Si quæras à quo determinentur ad hic, & nunc; respondeo determinari à Deo, ac proinde hominum preces vt audiantur à Sanctis, vel ab Angelis, prius à Deo audiri, qui permittit eas audiri à superis. sed possunt ne determinari ab habitudine aut affectu aliquo? Conimbricenses concedunt, quippe anima diuitis terminabatur ad fratres in mundo commorantes propter affectum, in ipsos: cæterum quamuis verum sit, posse inter spiritualia, & corporalia sympathiam aliquam esse. vt de ruta & alijs quæ dæmones fugant, circumferri solet. Hoc autem licet admittam, nihilominus bene dispositæ voluntatis ordo postulat vt ita Deo datori specierū sit subiecta, vt nonnisi illo permittente ijs vtatur. Adhuc tamen vrgebis cacodæmones qui non bene dispositam voluntatem habent, singularia etiam percipere; Respōdeo cacodæmones etiam non posse diuinum imperium subterfugere, nec cognoscere aliquid plusquam eis à Deo permissum sit quod si cacodæmon obstitit Michaëli. id quoq; permittente diuino Numine factum fuisse censendum est.

Dictū est in quibus Angelus, & anima conueniunt; restat inquirere in quibus dissentiunt. In primis se offert communis denominatio, qua Angelum intellectum, siue mentem solemus denominare, animam verò non ita: nempe quia tota Angeli cognitio, intellectualis est, cognitio vero animæ aliquid sensualis habet admistum, quatenus scilicet species per quas intelligit, prius fuerunt sensatæ, deinde factæ insensatæ beneficio intellectus agentis, dum illa in corpore commoraretur.

1. p. q 75 art. 9. Secundo, quia anima rationalis & Angelus differunt specie vt D. Thomas ex professo probat, & præterea Angelus nobilior est quàm anima. Non defuit qui inter Angelos, & animas rationales, paritatem agnosceret, quem errorem Origeni attribuit D. Thomas, & alij, satis ab ipsis refutatum. Non defuit etiam, qui Angelos animæ rationali inferiores faceret, in quo errore versatus fuit Georgius Venetus; quippe Angelorum damno homines voluit exaltare. Eius præcipuum fundamentum est, quia (vt ait Aristoteles) vnumquodq; id simpliciter esse dicitur, quod in eo est optimum: at inter animas rationales anima Christi est optima, & superat naturam Angelicam, ergo simpliciter anima rationalis dicetur Angelos superare. quod si dicamus verum esse animam Christi Angelis esse superiorem, spectata supernaturali dignitate, respondet Venetus gratuita dona accommodari recipientium naturis: quare dignitas illa gratuita & supra naturam, supponit naturam excellentiorem, quam sit natura Angelorum. At licet concedamus gratuita priuilegia recipientibus accomodari, vt plurimum; hac tamen lege diuinā potentiam non adstringemus, ita vt non potuerit aliquando recipientis naturam excedere, vt re vera & in Christo Domino, & in Beatissima Virgine excessisse tenemur fateri. Si quis deinde sententiam Veneti vellet corroborare authoritate D. Lucæ, *maior est qui recumbit quam qui ministrat*; cum Angeli sint administratorij spiritus, non solum Dei, sed etiam hominum; Respondebo ministrantes quidem esse inferiores recumbentibus, quando ij qui ministrant à recumbentibus imperantur: cæterum Angeli, quando homini ministrant, non sequuntur imperium hominis, sed omnipotentis Dei, quod ex sacra pagina colligitur. Adhuc tamen vrgebit quispiam: nam cacodæmones dona naturæ non amiserunt, sed Angelicam retinent, & tamen inseruiunt hominibus, veniūtq; ad eorum iussa coacti. Respondeo id nō fieri ex imperio hominis in Angelum, sed ex pacto inter vtrumq; siue tacito siue expresso, de quo videndus est. Martinus del Rio. Vlterius posset aliquis in Veneti confirmationem adiungere, id quod vltimum est in executione, esse primum in intentione: cum igitur homo creatu-

10. eth. c. 7.

c 22.

creaturarum vltima sit, erit prima in intentione, ac proinde erit finis: causa autem finalis nobilior est, quam id quod in finem tendit. Sed respondetur non semper vltimum in executione, esse primum in intentione, sed duntaxat quando vnum ordinatur ad aliud: Angelicam vero naturam ad hominẽ ordinari quis dixerit? Deinde quamuis concedatur, hominem esse finem Angeli, erit finis cuius, hoc est cuius gratia facti sunt Angeli, at finis cuius non solet esse nobilior quam id quod ad finem ordinatur. finis qui nobilior censetur, est finis cui, quo pacto Deus est finis cui ordinantur omnes creaturę.

Est igitur vera minoritas hominis comparatione Angelorum, vnde in psalmis scriptum est, *minuisti eum* (scilicet hominem) *paulo minus ab Angelis*. Videlicet *minuisti* donis naturæ: nam dona gratiæ multo ampliora fuerunt in Christo Domino, quam in supremo Angelorum: quippe omnibus creaturis gratiæ donis antefertur à D. Paulo. Deinde, anima est ens incompletum: quippe ex ea & materia, vnum completum physicum euadit. Satis ergo demonstrata manet animæ ab Angelo diuersitas specifica, & eiusdem animæ ad Angelum notissima inferioritas.

Tertio. Ex hac inferioritate germinant aliæ differentiæ, quarum vna est; Angelicam cognitionem fere nunquam esse discursiuam, cognitionem verò animæ fere semper discursiuam esse. Addidi vtrobiq; illud fere; quia ex vna parte nihil prohibet Angelum in ijs, quorum non est valde capax, posse discurrere: ex altera, anima circa prima principia sine discursu versatur; in visione etiam beatifica sine discursu intelligit, & tandem per scientiam infusam potest sine discursu cognoscere: quamuis enim scientia in primum parentem infusa fuerit discursiua; hoc non tollit posse infundi à Deo hominibus scientiam, qua simul & præmissa; & conclusiones percipiantur: quāuis enim separata non habeat phantasmata, nihilominus discurrere non tam ratione phantasmatum, quam ratione rationalitatis conuenit, ac proinde (vt diximus) Angelus dicitur intellectiuus, anima vero dicitur rationalis.

Quarto. Angelo initio suæ creationis indidit Deus species intelligibiles; per quas cognoscit; animæ vero non in creatione, sed in separatione: vnde solet dici separationem animæ esse similem creationi Angeli, atq; ita in hac similitudine dissimilitudo inest, quippe quod Angelo est creari, est animæ separari: hoc autem dissimilitudo est, accipere autem species, similitudo: sed aduerte aliam dissimilitudinem, nempe Angelum non habere alias species nisi inditas, animam & inditas & acquisitas. ratio huius diuersitatis est, quoniam Angelus non habet vnde species illas possit accipere; anima verò intellectum agentem habet, per quem à sensibus possit idôla extrahere. hæc idôla secum defert cum separatur: & quoniam intellectum agentem non defert, hic enim non est necessarius in statu separationis, tunc si anima speciebus indiget, ei à Deo induntur, sicut inditæ fuerunt Angelis. Itaq; intellectus humanus (ex Aristotele) initio suæ creationis est tamquam tabella, in qua nihil est depictũ, cui accedit intellectus agẽs, & phantasmata à sensibus accepta illustrat, facitq; ex sensibilibus insensibilia, & tandem intelligibilia reducit in actũ. separata verò anima depicta est figuris ex hac vita delatis, quod si alijs indiget, eas Angelorum more accipit.

Quinto. In animæ intellectu datur falsitas, in Angelico verò minimè. Videndus est circa hoc D. Thomas. qui iuxta Aristotelicam doctrinam tenet, falsitatem non dari in simplici apprehensione, sed in componendo, ac diuidendo: cum ergo Angeli cognoscant per simplicem apprehensionem, decipi nequeunt; decipitur tamen humanus intellectus, sed per accidens, vt patet ex eodem: quippe potest definitio non congrua definito adaptari, & sic ex errore compositionis oritur falsitas; Angelus verò est incapax falsitatis, nam in rebus naturalibus simplici apprehensione vtitur, in supernaturalibus autem cum rectè dispo-

1. p. q. 58 art. 5. 9. metap. tex. 22.

sitam

ſitam habeat voluntatem ad opera Dei, non verſatur circa ea, niſi iuxta ordinem diſpoſitionemq; diuinam. Sed quid dicendum de cacodæmone cuius voluntas perperam diſpoſita eſt? hic ſanè circa rem naturalem decipi nequit, quia eius ſimplex eſt cognitio, circa rem ſupernaturalem quæ voluntatem rectè ordinatam requirit, procul abeſt à vera ſapientia, ac proinde poteſt decipi.

Sexto. Anima ſeparata habet propenſionem ad corpus quam Angelus nō habet: & quidem de Angelo certiſſimū eſt; nihil enim habet commune cum corpore: immò verò quoties iuſſu Dei corpus accipere oportuit, illud accepit ex aëre condenſato, quod non ſibi naturaliter vniuit, neq; per id vitales exercuit functiones. Sed fuit quoddam (vt ita dicam) humani corporis ſpecimen. videndus porrò eſt D. Thomas, ne quod ab illo doctiſſimè ſcriptum eſt inani labore tranſcribamus. illud tamen certiſſimum eſt, corpora ab Angelis aſſumpta, licet habeant figuram organicam, non eſſe verè organica: quid enim prodeſt figura, ſi deſunt potentiæ vitales inhærentes materiæ? ſi autem dixeris Angelos poſſe operationes vitales exercere, vt eſt loquutio, quæ non eſt apparenter vera vt comeſtio, ſed realiter eadem cum loquutione viuentium; reſpondeo bene poſſe aëris repercuſſione fieri loquutionem, quæ cū nō procedat à principio vitali, non eſt vitalis actio. Anima verò ſeparata, cum naturaliter corpori cuius forma eſt, inſit, quamdiu à corpore abeſt illius deſiderio tenetur. Num propterea in ſtatu ſeparationis violentiam patitur? minimè. nam violentia ibi eſt, vbi effectiua vis in contrarium ducit, vt lapidi ſurſum impulſo ineſt vis effectiua deſcendendi deorſum, at anima non habet vim effectiuam, quæ illam ad corpus impellat. Num in ſtatu ſeparationis eſt contra naturam ſuam? nequaquam: etenim ſi ſtatus ſeparationis eſſet contra naturam, regreſſus ad corpus eſſet naturalis; quare mortuorum reſurrectio naturali lumine cognoſceretur, quod tamen eſſe falſum conſtat, vel maximè ex eo quod inter articulos fidei reſurrectio ponitur, fides autem non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum.

1.p.q.51 art.2.art 3.

Cum ergo ſtatus ſeparationis non ſit naturalis, alioquin ſtatus coniunctionis eſſet contra naturam: cum præterea nec ſit violentus, nec contra naturam, quid erit? ſcire oportet, quemadmodum multis modis aliquid ſecundum naturā eſſe dicitur, ſic multis modis dici etiam contra naturam, ex quibus vnus eſt, qui licet naturæ non omnino repugnet, nec eam deſtruat, nihilominus eidem non eſt congruus, & propriè dicitur præter naturam: ſic inter morbum & mortem differentia eſt, quod mors ſit contra naturam, hoc eſt, cum deſtructione propriæ naturæ; morbus præter naturam, nempe naturæ non conueniens, quamuis eam non prorſus deſtruat. eodem etiam modo violentum id dicitur, quod præter naturam eſt; Vnde Ariſtoteles ſæpiſſimè eam accretionem violētam appellat, quæ præter naturam excurrit. Porrò, qui diſtinctè loqui velit ſtatum ſeparationis non violentum, non contra naturam, ſed præter naturam appellabit.

Si quis autem dixerit ſtatum ſeparationis eſſe nobiliorem quam ſit ſtatus animæ in corpore, iam ex dictis erroris conuincetur: ſiquidem ille ſtatus eſt nobilior atq; præſtantior, qui magis naturæ congruit: cum ergo habitatio animę in corpore magis conueniat animæ, quā eſſe à corpore ſeparatam, præferre debemus ſtatum habitationis, ſtatui ſeparationis. Cæterum, dicet aliquis, in ſtatu ſeparationis, animam exornari ſpeciebus à Deo inditis, quæ ſunt illuſtriores & præſtantiores quam eæ, quas anima ex phantaſmatibus extraxit. Reſpondeo tamen, ſpecies iſtas non ad ornatum eſſe inditas animæ, cum ſeparatur à corpore, ſed in ſupplementum, quaſi earum beneficio ſuppleatur defectus intellectus agentis, quem, vt diximus, anima ſecum non detulit. Si adhuc obijcias animam dum in corpore eſt, corporis ancillam eſſe: Vnde mores animi,

K corpo-

corporis temperamentum sequuntur. Respondeo mores, qui sequuntur temperamentum, quamuis dicantur esse animi, non esse tamen solius animi, sed totius, vnde est illud vulgatum Aristotelis, dicere animã irasci, perinde est, ac si dicamus animam filare, aut texere. Animo igitur tametsi dum in corpore est, aliquantulam subeat conditionis seruilis notam, nihilominus nullius momẽti est præ commoditate, quam recipit ex coniunctione cum materia. quæret tamen aliquis, quænam sit isthæc commoditas. respondeo, de ratione intrinseca animæ esse, vt sit forma hominis, tunc autem res in sua perfectione est, cũ id habet totum, quod est illi intrinsecũ: at anima non habet rationem formæ, nisi cum informat. proinde etiam cum actus sit nobilior potentia quando actu informat, nobiliùs se habet, quam cum est in potentia ad informandum. Si quis autem dixerit perfectionem animę separatæ esse adeo intensam, vt cum est in corpore, non possit intentior esse; ego cum Caietano dicam hanc perfectionẽ quam habet anima in corpore, esse extensiuè maiorem, quia tunc & est anima & est forma; separata autem tantummodo anima est.

Si quis interroget: hæc propensio, quam habet anima ad corpus, tamquam ad statum nobiliorem, est ne ad omne corpus, an ad illud duntaxat, quod prius informauit? Pythagoras aut quispiam e iusdem sectæ responderet, propensionem animæ esse ad omne corpus, etiam brutorum. Nihilominus cum Iob dicat *in carne mea videbo Deum, ipse & non alius*, ac subinde sit de fide, vnumquęq; resurrecturum cum suo corpore; consentaneum est, hoc diuino consilio esse factum, vt sero licet, resurrectio propensioni animę, ad suum peculiare corpus accommodaretur.

Septimo, differunt anima & Angelus (hoc etiam ad inferioritatem animę spectat) quia Anima ex sua natura corpori vnibilis cum sit, modum intelligendi habet minus sublimem quam Angelus: licet enim quoad species inditas, Angelo æquiparetur, nihilominus habet alias quas in corpore habitans acquisiuit, & hæ sunt Angelicis valde inferiores, quare meritò, D. Thomas ait animam tenere inferiorem intellectualitatis gradũ immò in his, quæ naturaliter cognoscit in operatione quodammodo, comparatione Angeli retardatur: tametsi enim iam à tenebris materiæ sit expedita, nihilominus species ę corpore delatæ, nũquam possunt inditis adæquari. *1. p. q. 75 art. 7. ad tertium.*

Octauo tandem & vltimo, in eo vel maximè splendescit nobilitas Angelicæ naturæ vltra naturam animæ, quod Angelus cognitionem accipit perfectam, anima, non nisi confusam & imperfectã: animæ enim naturaliter competit corpori vniri. naturaliter ergo per corporea instrumẽta, hoc est per phantasmata intelligere. cum ergo est extra corpus non iam per conuersionem ad phantasmata intelligit, sed per conuersionem ad superiora, qui modus intelligendi, licet sit nobilior, est tamen supra naturam animæ, sicut præter naturam est ei, esse extra corpus: ergo in anima separata inuenitur intelligere per influxũ diuini luminis, sicut reperitur in omnibus substantijs intellectualibus. Lumen autem illud in principio est vnum, & simplex, & quanto magis creaturæ intellectuales distant à primo principio, tanto magis diuiditur illud lumen, & diuersificatur, sicut accidit in lineis à centro egredientibus. ergo animæ separatæ, quæ sunt inferiores cuilibet naturę Angelicæ, accipient influxum valde debiliorem & confusum, non ex defectu influentis (absit isthæc impietas) sed quia conuenit ordini creaturarum, vt per suos gradus disponantur. Aduertere tamen oportet hunc intelligendi modum, quẽ dicimus esse supra naturam, non excludere modum naturalem per species à corpore deductas, immò etiam dici posse naturalem, quoniam quicquid ab authore naturę fit, naturale esse censetur. quid enim magis creaturarum naturę congruit, quam à creatore illustrari? *1. p. q. 89 art. 1.*

CASTI-

CATIGATIO VII.

De permistione rerum secundum grauitatem, & leuitatem.

§ *Vnicus. Vtrum ea quæ grauiora sunt meliùs coniungantur quam quæ leuiora.*

SCripsi in opere de meteôris microcosmi, quem tu lacerare inaniter cupis, hæc verba *iuxta pondus à natura concessum, corpuscula considerantur grauia inferiùs, minus grauia superiùs, atq; ea quæ grauiora sunt meliùs coniunguntur. hinc terra densitas.* Insurgis & quasi per irrisum negas, grauiora meliùs coniungi posse. Exemplo arenæ, quæ grauior est quam aqua, aut oleum, & tamen arenæ granula nequaquam coniunguntur; aquæ aut olei guttæ facillimè. Sed hæc tua redargutio nulla est. Dixi ne ego, quæ duriora sunt melius coniungi? At quando tu exemplum adhibes, in quo solida cum liquidis comparas, mollia cum duris confundere vis: illudere paras, illusus remanes. Accipe ergo duo æqualiter liquida, sed vnum altero grauius: nempe hinc metallum fusum, illinc oleum, aut aquam certè vtrinq; par mollities est, sed in metallo maior grauitas: tunc vide an meliùs coniungantur, inter se metalli fusi guttæ, an guttæ olei siue aquæ. facilè euanuit isthæc tua techna, quære aliam si sapis. Alia, inquis, te ex meo libro de meteôris microcosmi impugnasse, & lectorem ad disputationem primam remittis, verum ibi nihil reperio: perge impugnando, nam sic mei operis detegis dignitatem.

CASTIGATIO VIII.

De comparatione animæ ad corpus.

§. 1. *An detur proportio aliqua inter animam, & corpus.*

QVo nam animo quæso meum de meteôris microcosmi opus legisti? num velut serpens halitu contaminans omnia? qua nam etiam fronte tu mihi non rogatus consilium das? nempe vt si velim non indoctus audire (audiri, vel potius haberi debueras dicere) ne proponam viris doctis meum istud opus legendum. ego nec doctis nec indoctis proposui librum legendum, sed in publicum omnibus exhibui. accesserunt viri docti, & sicut apes multa inde in mellificium acceperunt: accessisti tu, & quicquid tetigisti veneno inficere curasti, sed frustra: in te cudetur hæc faba.

Dixi ergo in libro de meteôris microcosmi, inter corpus sensibus expositum, & animam incorpoream, nulliq; sensui subiectam, nullam omnino esse proportionem. Hoc dogma falsi insimulas: cur ita? nempe quoniam, ex Aristotele proportio est inter mouens & mobile. In primis hac tua redargutione, quam in Aristotelica doctrina fundasti, Aristotelicæ doctrinæ desertor mihi videris. Putasne animam ad corpus se habere, vt mouens ad mobile? iam ergo incidis in sententiam Platonis, immò & Anaxarchi, qui à Nicocreonte Cypri tyranno in mortarium saxeum coniectus, ibiq; ferreis malleis contusus identidem illud repetijt, *tunde, tunde Anaxarchi follem: Anaxarchum enim non tundis*, quibus verbis indicauit corpus externum quid esse homini, nec ad eius naturam pertinere. Verum ab hac tua errandi infelicitate supersedere libet.

lib. 1. c. 3

Quid ad improportionem, quam ego inter corpus & animam reperio? Memineris me dixisse inter corpus sensibus

expositum,&animam nulli sensui subiectam: quare indicaui non mihi esse propositum considerare animam, & corpus iuxta externum quendam affectum mouentis & mobilis,sed iuxta internam denominationẽ, qua anima dicitur substantia spiritualis, corpus corporea substantia.atq;iuxta hanc intrinsecã proprietatem, quæ ab essentia vtriusq; profluit dixisse nullam esse proportionem.

Rursus, considerato incorporeum non dicere corporis priuationem:priuatio enim est in subiecto suapte natura apto, vt cæcitas in oculo apto ad visionem: at spiritus non est suapte natura aptus ad corporeitatem, vt sic dicam, propterea incorporeum non dicitur priuatiuè de spiritu, sed negatiuè, vt non lapis, non homo. huiusmodi quippe negationes, dicuntur de ijs quæ natura sua ei quod negant non conueniunt,vt lapis est non homo, & homo est non lapis.

His ita constitutis, dic mihi quænam potest esse maior improportio, quam inter duo negatiuè opposita. putas ne inter lapidem qui est non homo, & hominem, aliquam esse proportionem? si ita existimas insanus es. Si vero inter lapidem & hominem improportionem agnoscis, agnosce illam inter corporeum & incorporeum, seu mauis inter corporeum & non corporeum, nam particula (in) latinis veluti græcis (ἀ) & priuationi, & negationi inseruit.

Sed tu instas motorem ad mobile habere se vt agens ad passum; inter agens vero,& passum proportionẽ quandã dari: quippe proportio est, qua duo inter se maxime distantia ad affinitatẽ reducuntur,vt possint inuicem agere,& pati. At debueras considerare agens & patiẽs vel opponi ex propria essentia, & ratione intrinseca, ita vt agens nitatur conuertere in suam naturam passum:& inter hæc duo datur proportio, affinitas, communitas naturæ, reactio: vel opponi propter imperantem duntaxat vim agẽtis, & potentiam obedientialem patientis: & inter hæc duo licet agendi, & patiendi respectus quidam detur, nulla tamen datur proportio, & affinitas naturæ.vt inter cælum, & hæc inferiora. Porrò inter mouens, & mobile respectus est extrinsecus, nulla tamen requiritur affinitas naturæ, Dic sodes, non ne Plato, qui animam motorem esse dixit,corpus mobile, comparauit animam nautę,corpus vero naui? quænam ergo proportio naturę est inter nautam & nauim?est quidem respectus quidam extrinsecus, qui non euertit meam propositionem, nempe inter corporeum & non corporeum non dari proportionem.

Adhuc tamen instabis quod dixerim inter motorem, & mobile esse respectũ extrinsecum, & dices nihil magis intrinsecum esse animæ, quam corpus mouere. Sed Aristoteles te tui erroris admonere potest,quippe ait, animam cum corpus moueat secundum alium motum à motu proprio, hoc est à motu grauium, impossibile esse.vt fit sine fatigatione atq; labore. Si ergo est cum labore motus quo anima corpus mouet, non est animę intrinsecus, quod enim intrinsecum est, & de essentia rei, nec fatigat, neq; laborem inducit: fatigantur organa corporea sentiendo, intellectus intelligendo non fatigatur, organis extrinsecum est sentire, intellectui intelligere intrinsecum. *2. de cælo sum. 2. c. 3. tex. 6.*

§. 2, *Vtrum inter animam, & corpus detur aliquod medium.*

MEdium aliquod dari oportet inter animam & corpus: hoc in prędicto opere de meteôris microcosmi semel asserui; hoc iterum affirmo. Medium autem istud animę propter suam tenuitatem, corpori propter suum corpus, quo non caret, accommodatur. tales sunt spiritus, sic nuncupati, non quod sint corporis expertes; sed incorporeitati proximè accedunt. Hanc doctrinam à doctissimis quibusq; viris (inter quos tibi offero Fernelium) receptã, tu in tua schola non recipis, nec mirum; vera est: veritas à liceti lyceo exulat, quo nam igitur nomine eam excludis? nempè, quoniam duo continet contradictoria,& inter duo contradictoria non datur

datur medium. Duo ne contradictoria putas esse corporeum, & incorporeum? Vide quid dicas; nec mihi confundas duo contraria cum duobus contradictorijs: nam duo contradictoria simul vera Deus non potest facere; duo autem contraria in eodem subiecto potest sustentare: si autem ad libitum contraria mutaueris in contradictoria, ad libitum potentiæ diuinę detrahes, quod maiori stultitia factum videbitur, quàm fuit illa qua turris babylonica erigebatur.

An nescis contradictionem spectari in enunciationibus; contrarietatem in rebus? Sed tu forsitan dices, quia res est, aut non est, propositio vera est aut falsa: si ergo veritas aut falsitas enunciationis pendet à rebus, vt duę res contrariæ dari queant, necesse est admittere duas propositiones cōtradictorias simul veras, & sic tam contraria quam contradictoria impossibilia sunt apud Deum: nam vt vna propositio contradictoria excludit alteram, sic vnum contrarium alterum excludit: quippè contraria dicuntur esse quæ ab eodem subiecto se mutuò excludunt. At tu nescis inter duas res contrarias exclusionem esse realem: sic res quędam nigra, rem albam excludit, hæc autem realis exclusio fit per actionem, nempe nigri agentis in album, aut albi in nigrum: potest autem Deus ab ista actione suum suspendere concursũ, ac proinde non dabitur actio, nec victoria, quæ sequitur ad actionem, vnde non erit contrariorum exclusio, quapropter remanebunt simul per potentiam diuinam, hoc est per suspensionem diuini concursus. At vero in contradictorijs longè aliter res habet: nam duæ enunciationes contradictoriæ, essentialiter inter se differunt, Deum autem non posse mutare essentias rerum manentibus ijsdem rebus, consensu omniũ theologorum constat. Itaq; possunt esse simul albedo, & nigredo; non possunt simul esse veræ duæ propositiones *hoc est album, hoc non est album.* Impossibilis tibi videbitur hæc sententia, nam si nigrum est non album, si nigrum simul cum albo esse potest in eodem subiecto cur non de eodem etiam subiecto erit verum dicere *hoc est album, hoc non est album.* Demens es, qui non agnoscis sophisma latens in hac techna. Possunt quidem esse veræ istæ duæ enũciationes *hoc est album, hoc est non album:* quia termini harum propositionum sunt duę res contrariæ, album & non album, videlicet nigrum, istæ autem duæ res, contrariè non contradictoriè opponuntur, si vero dicas *hoc est album, hoc non est albũ* istæ duæ, contradictorie opponuntur, & vna destruit alteram, & non possunt esse simul verę. Adhuc persistes dicens idem est dicere *album est non album*; ac si dicamus *album non est album.* Hoc tibi negabo: etenim si dicas *album est simul non album hoc est nigrum*, dabis mihi duas res contrarias quæ simul per diuinam potentiam dari possunt: si vero dicas *album non est album* mutans copulã mutabis sensum & dices de eodem affirmari & negari albedinem, & efficies duas propositiones quarum vna destruit alteram.

Nec mihi exempla afferas extra chorum: nam scio has propositiones homo non est animal, & homo est non animal parem vim habere. ego vero assumo duo contraria, quæ inter se accidentaliter differunt, possuntq; diuina virtute esse simul. Accipe igitur calorem & frigiditatem, possunt simul esse diuinitus; ergo verum est dicere *calidum est frigidum*, *ac subinde calidum est non calidum*; non tamen verum est dicere *caildum non est calidum*: ratio huius diuersitatis est: quia cum dicimus *calidum est non calidum* asserimus duo contraria esse simul: quãdo vero dicimus *calidum non est calidũ* prædicatum destruit subiectum. Deniq; per suas æquipollentes declarabitur vis harum propositionum: *calidum est non calidum.* æquipollet huic *calidum* (ex hypothesi per diuinam potentiam) *est simul non calidum, id est frigidum*: nam duo contraria sunt, & per diuinam potentiam simul stare possunt. At *calidũ non est calidum* æquipollet huic *id quod dicitur calidum non dicitur calidum*, & est contradictio, quæ diuinam subterfugit

fugit potestatem.

Iam ergo habemus corpus & spiritū, seu corporeum & non corporeum, quæ duo sunt contraria, perperam à te contradictoria fuisse appellata. Perge igitur, non ne dantur contraria medium haben tia? immò maximè & media bifariā accipi solent; vel per participationem extremorum vt tepidum, quod caloris, & frigoris est particeps; vel per extremorum negationem, vt liberalitas quæ & auaritiam, & prodigalitatem negat.

Accedo ad spiritus nostri corporis, qui sic appellantur, non quod sint substantia spiritualis corporeæ opposita; sed quia sic libuit medicis substantiam tenuissimam, & inconspicuam appellare. Sunt tenuissimi, ergo corpoream proprietatem participant: quippe tenuitas debetur corpori: neq; enim Angelos, aut animam separatam dicimus esse tenuem; rursus sunt inconspicui, ergo participant proprietatem substantię spiritualis, quę oculis non conspicitur. Quare per participationem extremorū sunt medium inter corporeum, & incorporeum. Deinde ex axiomate Areopagitæ *supremum infimi attingit infimum supremi*: At suprema corporis dignitas est subtilitas, quam acquirent corpora beatorum, & per quam spirituali substātiæ ferè accedunt: infimum animæ, & Angeli est esse inconspicuum, omnes enim aliæ dignitates, vt intelligere, illuminari à Deo, liberè operari, non pendere à materia, omnes, inquam, hæ proprietates excellĕntiores sunt quā inconspicuitas. immò multoties, vt aliquid agant coguntur inconspicuitatem dissimulare, & se sub corpore aliquo fictitio, aëreoue repræsentare: cum ergo substantiæ spiritualis infimum sit in conspicuitas, cùm substantiæ corporeæ supremum sit subtilitas, si hæc duo in spiritibus nostri corporis se attingunt, profectò spiritus nostri corporis aptissimum medium, censeri debent quo anima corporis & corpus animæ imperio subijcitur.

de diuin. nomin. c. 7.

§. 3. *Vtrum spiritus nostri corporis sint instrumenta, quibus anima in corpore operatur.*

MEmineris me ibi dixisse hos spiritus, quos media esse asserui, esse quidem media nempe vt instrumēta: mea verba sic habent. *igitur tam inter animam, & corpus hominis; quam inter Mundi animam, & visibile vniuersum; spiritus hi mediant, animarum non vincula sed instrumenta, quibus etiam vis corpori adhibetur.*

Quoties admirabilis ordo vniuersi considerandus proponitur, aptissimum fundamentum sumitur ex præcitato Areopagitæ axiomate. Attende nunc ad connexionem rerum creatarum, & considera substantias spirituales, supra corporalia omnia esse excellentiores. Accipe igitur substantias istas spirituales per suos gradus à supremo, nempe à Deo vsq; ad animam rationalem, & descende per omnes hierarchias, inuenies istius supremi infimum esse animā hominis. Rursus corpora omnia assume, ab infimis inanimatis ascende ad animata imperfecta, dehinc ad perfecta; postea ad perfectiora, demum ad corpus humanum perfectissimum omnium corporum, & in hoc supremo corpore quid nobilius est, nempe spiritus ille, quem Aristoteles πνεῦμα ἔμφυτον, idest spiritum innatum appellat. Vt igitur ordo seruetur, hoc supremum infimi, hoc est iste spiritus innatus, attingere debet infimum supremi, quod diximus esse animam. Quod si non attingeret, quomodo posset commercium aliquod esse inter animam & corpus, quæ duo, ratione naturæ dixi superiùs (te renuente) esse inter se valde improportionata? profectò non posset dari correspondentia illa, qua anima corpori ancillatur, & corpus animæ. Itaq; instrumentum est id per quod agens passo proportionatur, quamuis aliàs longè nimis inter vtrumq; sit improportio.

Si quis autem dixerit, membra nostri corporis esse actionum instrumenta, & propterea organa appellari, esse etiam

tempe-

temperamentum inſtrumenti vices gerens, & tum ob exquiſitam temperiem, tum ob compoſitionem aptiſſimam, manum inſtrumentum inſtrumentorum dici; reſpondendum eſt temperamentum, & organa, ſeu membrorum conſtitutionem eſſe inſtrumenta operationum vt operationes ſunt duntaxat; at ſpiritus, eſſe inſtrumentum operationum vt vitales ſunt: quippe, vt vitales ſint, debent procedere à vitali principio, vitalis autẽ vis à corde ſpiritibus per ſe & primo cõmunicatur. Hinc eſt quod Ariſtoteles hoſce ſpiritus dixit eſſe corpus quoddã elementis diuinius: cum nullum elemẽtorum perueniat ad præſtantiam operationum earum, quæ ſpirituum miniſterio perficiuntur. ſunt igitur ſpiritus corpus quoddam æthereum; proportione reſpondens (vt Ariſtoteles ait) elemento ſtellarum.

Exultas fortaſſe quod corporis præſtantiam in tenuitate reperiam ego qui craſſo ſum corpore, ac propterea ab omni præſtantia prorſus alienus. Siſte parumper, lepidam tibi ſed veram hiſtoriam narrabo. Galeottus quidam Martius robuſto ingenio diſciplinas omnes complectens, cum in foro Veneto, ad geminas columnas conſtitutus eſſet, vt impetrata venia, ſe falſa quædam in ſacra, moraliq; philoſophia ſcripſiſſe fateretur; ſubita dicacitate effecit vt exortus in turba riſus iudicium euerteret: Nam cum forte non ignobilis Venetus, è turba proximus, ſtrigoſa proceritate, & impudicæ vxoris probro in ſignis traductum ludibrio, præ pinguem porcum appellaſſet (erat Galeottus vaſto obeſi corporis pondere, & abdominis mole tumẽs) ex templò ad Venetum reſpiciens ridente ore: pinguis, ait, porcus, quam macer hircus eſſe malo.

§. 4. *An puriorum ſpirituum hauſtu intellectus purior euadat.*

INter cætera, quæ in prædicto opere demeteõris microcoſmi à me ſcripta à viris doctis laudata reperiuntur, vnũ eſt, ratiocinium illud, quo quicquid Plato de dæmonibus ſcriptum reliquit, ſpiritibus noſtri corporis exactiſſimè accõmodo. ibi ſic inquio. *Dæmones aliquo in loco litteras docentes, dicemus eſſe puriores in eo loco ſpiritus, quorum hauſtu ſpiritus purior redditur: mũdant enim hi ſpiritus alibi puriſſimi ſunt, vt poté à Sole illuſtrati; alibi impuri, videlicet à Saturno turbidi nimis facti, vnde Eubœci craſſo valde ingenio ſunt, Theſſali ingenioſi.* Tu vero hanc ſublimem conſiderationẽ craſſa quadam Minerua deprimere conaris, ſed tuo ſolito infortunio: quippe tuæ ridiculæ redargutiones quibus videri vis argutus, obtuſum te hominibus oſtendunt.

Inquis ergo illud à me eſſe dictum *quaſi Galenus, & Ariſtoteles ineptiant, quorum ille ſcribit ingenij differentias non exteriorum ſpirituum hauſtum, ſed corporis internum temperamentum conſequi. & hic non ſolum carnis mollitiem eadem ratione ſignificare hominem ait, aptum mente, duritiem è contra ineptum: ſed etiam melancholicos, qui omnes ſaturnini ſunt, eſſe ingenioſiores.* Sic tu, qui Galeni librum citas, & peream ſi illius paginas peruolutaſti. Sed ſolo titulo contentus tuam redargutionem formaſti. Inſcribitur quidem libellus *quod animi mores corporis temperamentum ſequantur*: quod tu tamen addis ab eo eſſe dictum non puriorum ſpirituum hauſtum ingenij differentias conſequi, tam falſum eſt, quam quod falſiſſimũ. immò ſi hoc negaret ſibi contradiceret, quippe millies alibi aëre, inquit temperamenta immutari, aër autem ſpiritus ille eſt qui reſpiratione tranſpirationeq; hauritur, quod addiſcere potes ex Hippocrate in libello de flatibus. Ipſe ibidem ſpiritus ſimul cum cibo per os ingredi affirmat: aër igitur materia, ſaltem partialis, ſpirituum noſtri corporis eſt, & ſpiritus noſtri corporis ad temperamentum ſpectãt Quod vero ſpectat ad Ariſtotelem, carnis mollitie hominem mente aptum ſignificari, dixit, ſed num propterea negauit ſpirituum puriorum ſeu purioris aëris hauſtu, ſpiritus qui ex aëre fiunt illuſtrari? melancholicos dixit eſſe ingenioſiores, eſto: nunc non diſputo quinam

Galenus quod animi mores

Ar. 2. de anim. & tex. 94.

nam sint isti melancholici, tu id quærito apud Fracastoriũ in suis dialogis & apud Ficinum de studiosorum sanitate tuēda. Sed dic quæso num propterea melancholici isti in aëre puro non gignent sibi spiritus illustriores, in denso & turbido obtusiores? Vade ad eundem Marsiliũ, lege libellum aureum de vita cælitus cōparanda, & ibi hanc, quam ab eo accepi, doctrinam addiscito. Si tamen Ficinum quod Platonicus sit, tu magnus peripateticus odio habes, magnum habes peripateticum Albertum, Magnum, qui tibi ait aërem alteratum à qualitatibus corporum cælestium, mouere appetitum in animalibus, & intellectum practicum in hominibus. & alibi, aëre dempto, non esse, nec nutriri spiritus in corpore animalis.

8. phys. tract. 1. c. 10. & c. 92.

l. 1. tract. 1. c. 105

CASTIGATIO IX.

De gradibus temperamentorũ.

§. *Vnicus. An dari possit corpus summè siccum, moderatè calidum, & summè calidum moderatè humidum.*

QVatuor sunt qualitatum combinationes, ex quibus Aristotelica schola quaternarium elementorum colligit: videlicet calidum in summo & siccum prope summum, & est ignis; frigidum in summo & humidum prope summum, & est aqua; humidum in summo & calidum prope summũ, & est aër; siccum in summo & frigidum prope summum, & est terra. Non mihi placere dixi in meteoris microcosmi hunc modum colligendi numerum elementorum; atque addidi. *Hæc si ita sunt rependam Aristoteli pro his quatuor elementis, quatuor alia elementa, vocentur ut vult: pro igne summè calido, & moderatè sicco, dabo aliam combinationem summè sicci cum moderatè calido: pro aëre extremè humido moderatè calido, dabo summè calidum cum moderatè humido, pro aqua quæ plus habet frigoris quam humiditatis, afferam maiorem humiditatem cũ minore frigiditate: pro terra extremè sicca & mediocriter frigida, extremè frigidum afferam cum moderata siccitate.*

Hæc proposui, non quia combinationes istæ meæ dentur; sed quia dari possunt, & sic ex ijs quatuor alia elemēta vltra quatuor priora ab Aristotele vulgata possunt confici. Itaq; vt meum argumentum suam vim habeat, non necesse est, vt coroborationes quas propono dentur, sed sufficit dari posse: cum ergo sint possibiles, & possibili posito in actu nullum sequatur inconueniens; fiet vt ex suppositione, nempe si ex combinationibus quatuor ab Aristotele adductis quatuor colliguntur elementa, nullum erit inconueniens ex alijs quatuor combinationibus alia quatuor elementa colligere. Itaq; non ego enunciatiuè quatuor meas combinationes actu dari asseueraui, sed eas possibiles esse, & subinde esse possibile numerum elementorum ad octonarium producere.

Quid tu ad hoc? nēpe impossibile esse censes in primis dari corpus summè siccũ moderatè calidum; nã siccitas est lima caloris. est quidem siccitas lima caloris, nō quæ augeat gradus caloris, & ex calore vt quatuor efficiat calorem vt octo: potest quidem siccitas calorē efficere mordaciorem: sic effluxus febrientium acriores sunt quam corporum naturaliter se habentium, sic calor febrilis acutior nō tamen intensior calore natiuo, sic tandem iuuenum calor æqualis est calori adolescentium, cum maiore tamen siccitate. Demonstratione etiam tibi hoc fieri posse ostendo. Detur corpus summè calidum & summè siccum: hoc tu fieri posse non negabis, qui siccitate augeri calorem credis: augeatur calor à siccitate vt summum. ecce summa siccitas & summus calor. introducatur frigiditas, hæc introduci potest sine humiditate, nam terra frigida est & sicca. ad introductionem frigiditatis minuetur calor, non minuetur siccitas, ecce remanebit corpus moderatè calidum, extremè autem siccum. Negabis forsan in corpus

pus extremè calidum posse introduci frigiditatem, quippe quæ minus actiua est quam calor. At ignis summè calidus est, & ignis mistionem ingreditur, mistio verò, non fit nisi per refractionem qualitatum: oportet ergo vt ignis aliquid possit de summo calore remittere, alioquin semper destructionem, nunquã mistionem moliretur.

Alteram combinationem etiam censes impossibilem. videlicet summè calidum cum moderatè humido, quippe, ais tu, summa caliditas absumit statim moderatam humiditatem, & necessariò iungitur summæ siccitati. & præterea humiditas retundit aciem caloris, & cum summo calore durare vnquam nequit. Ais ne summam caliditatem absumere statim humiditatem? ita sanè, at statim tempus aliquod importat: neque enim in instante qualitas aut oritur aut perit, sed in tempore: iam ergo spatio aliquo temporis durabit humiditas cum summo calore: iam ergo combinatio isthæc non est impossibilis. Deinde demus summam caliditatem cum summa humiditate: isthæc caliditas aget ne in humiditatem absumẽdo illam? aget quidem, nam maior est actiuitas caloris quam resistentia humiditatis, cum caliditas primum locum obtineat inter qualitates actiuas; humiditas secundum inter passiuas. Agat igitur: non ne ista actione minuetur humiditas? quis dubitat? euanuerunt tuæ oppositiones, & te euanuisse possum affirmare.

CASTIGATIO X.

De anima cæli.

§. *Vnicus An orbes cælestes sint animati.*

MVndi animam, cum Platone Platonicisq; omnibus, immò cum Aristotelicorum non paucis, initio mei operis de meteôris microcosmi, statui, & tamen infra cap. 10. Cælos animatos statuere nefas esse dixi. Hic tu reperis contradictionem, nam cæli sunt mondi partes, & totum illud animatum dici nequit, cuius nulla pars sit animata: vel saltem cuius partes præcipuæ non sint animatæ: hoc vltimum addidisti: nam siue partes sint præcipuæ, siue nõ præcipuæ, semper, vt partes sunt, animæ totius participes esse debent.

Pergis inquiens: *mundi enim partes sunt cæli, & elementa: nam mista corpora sunt mundi fructus, & partus non partes*: hic, vt luderes similitudine vocabulorum, mundi partus non partes dixisti, mundum fecisti parturientem parum philosophicè, vt soles, nam simplicia corpora non sunt partus elementorum, sed sunt ipsamet elementa inter se permissa. Nunquid partus in suos parentes redibit? at mista ad elementa redire dicuntur. parere elementa dixisti, & stultitiã peperisti.

Cæterum, cum plures sint mundi acceptiones, tu mundum confusè dixisti, & non considerasti, mundum simpliciter dictum esse mundum sublunarem, seu (vt Aristoteles loquitur) mundum hunc inferiorem. Instabis forsan ab Aristotele esse dictum, munudm hunc inferiorem supernis lationibus esse continuum, vt inde tota vis eius gubernetur. Sed tibi respondetur. non ne mundi huius inferioris nomine significauit distinctionem inter mundum inferiorem & superiorem: nempe inter sublunarem & cælestem? iam ergo sunt duo mundi inter se distincti. quod vero attinet ad continuitatem, licet de ratione partis sit cõtinuam esse suo toti, non tamen de ratione totius est, vt quicquid sibi continuum est, eo ipso sit eius pars: nam pili & vngues sunt continui cum nostro corpore, & tamen non sunt eius partes. Nec respondeas pilos, & vngues esse excrementa: nam vt ostendam dari aliquid continuum cum suo toto & non esse partem totius, satis est vt pili, & vngues sint continui & tamen non sint partes.

Sed dic quæso, non ne partes cum toto communes esse debent saltem in ma-

teriæ? at materia cælorum specie differt à materia horum inferiorum. Non ne partes cum toto eandem conditionem subire debent ratione corruptibilitatis, & in corruptibilitatis? at orbes cælestes sunt incorruptibiles, cætera omnia corruptibilia. si vero dicas elementa incorruptibilia esse. id tibi negabo: nam tametsi totum elementum ob suam magnitudinem corrumpi nequeat, tum quia dum pars vna corrumpitur altera reponitur, tum quia non habet aliud, in quod corruptum abire possit; nihilominus corrumpuntur elemētorum partes. Quid plura? non ne elementa suapte natura alterabilia sunt? at omne alterabile suapte natura, est suapte natura corruptibile. quæ intemperies isthæc cælos facere mundi partus, vt si mundus sit animatus, sint animati etiam ipsi? Dices forsan, cælos etiam esse corruptibiles; sed diuina voluntate, quæ maius, potentiusq; est vinculum, incorruptibiles permanere. Sed ne quæso ab Aristotelis castris ad Platonica sis transfuga. quando enim Plato diceret cælos esse corruptibiles, sed diuina voluntate per mansuros incorruptos, vtiq; tolerandus foret: sed id quod est corruptibile, fieri incorruptibile durum quidem est: neq; enim possunt mutari essentię rerum manentibus iisdem rebus: corruptibilitas autem, & incorruptibilitas ad essentiam rei pertinent, non sic autem corrumpi, aut non corrumpi: exemplum habes in rationali: est quippe de essentia hominis; ratione vti aut non vti, non ita. Auferes ab homine rationem, nō autem rationalitatem.

Si vero quæras à me, quid mihi persuasit vt mundum facerem animatum, cælos verò inanimatos, rationem meæ assertionis reddam, non tibi, sed doctioribus. Nec vero exactissimas alioquin, sed tamen ab aliis prolatas rationes hic afferam, vnam vel alteram duntaxat subiungam quæ in præsenti contemplatione locum habere videntur. Possumus ergo vel à supremo descendere, vel ascēdere ab infimo, nam vtrinq; par est ratio. A supremo sic. Deus summè vnus, vna idealiratione, vnoue exemplari omnia architectatur, ita tamen vt ex illa fæcundissima idea multę spargantur ideę, quibus vniuersum opus completur, completum, primæ illius ideæ notionem habet, quæ reliquas in actu conseruat, & eis tribuit tam esse, quam operari. cognitio autem qua Deus cognoscit, veritatem rebus attribuit, ecce iam vnum verum ex quo reliqua sunt: hoc vnum si non est anima, quid aliud esse potest? sed dices posse habere rationem formæ, non tamen animæ: at sic iam teneo vnam esse formam totius mundi. hæc præstantissima esse debet: quippe ad præstantissimum compositum concurrit; cur ergo formam præstantissimam animam appellare dedignaris?

Sed age vice versa ab infimo ascendamus. Materia prima, qua nihil magis abiectum dari potest, non est hoc aliquid, seu est quidpiam imperfectum, & (vt ait D. Augustinus) prope nihil: fit autem aliquid perfectum per formę presentiā, formarum magnus est numerū, qui totius vniuersi capacitatē implet: si ergo formę istæ plures actu, seu plures actus sine nexu aliquo existant, vniuersū erit aggregatum quoddam ceu aceruus lapidum, & sic in ratione totius abiectā sortietur naturam: vt autem sit totum perfectum & nobile, oportet vt formę istæ, potius composita omnia ex formis & materia nexu aliquo vniantur, ex quo sympathia īter partes resultet, istud vnū forma formarum appellabitur: quippe formis singularium tribuit esse formas in vniuersali quodam coēuntes. coēunt ergo in vna forma. hæc si non sit anima sequitur absurdum ingens, nempe partes animatas esse præstantioris naturæ suo toto: sit ergo anima: sed nonne absurdum est partes mundi inanimatas esse partes totius animati? minimè: nam inferius continetur in superiore, non autē superius in inferiore.

Mundus ergo, cum sit quidam ornatus ex multis compositus, est quodammodo corpus organicum, cuius diuersæ operationes per sympathiam quandam respiciunt vnius rationem, ac proinde

vnius

vnius formam, animamq; habere decet. At orbes cæleſtes, corpora omnino ſimplicia, qui motum cui ſunt dicati non per ſe ipſos ſed per impulſum præſtitum ab intelligentia, quam ſibi vnitam habent moliuntur, non habent vnde nobis ſuſpicionem præbeant animæ informãtis, ſed ſolius formæ, à qua recipiunt eſſe. quid enim habent in ſuis operationibus quod animam ſapiat; motus, vt dixi, ab externo eſt; lux conuenit corpori valde tereti, vt igni calor & ſplendor; reliquæ etiam qualitates quas influunt in hæc inferiora, ſunt effluxus quidam, quales à corpore etiam inanimato prouenire ſolent, nulla figura niſi circularis, nullus membrorum ordo, nulla inter partes ſympathia; quare corpora quidem præſtantiſſima ſunt, ſed cuilibet vermiculo inferiora.

CASTIGATIO XI.

De Manucodiata.

§. 1. Vnde nam nomen Manucodiata, pulchritudo coloris, ſpecierum diuerſitas.

ERgone tu, qui ſciolus es, & omniſcius vis videri cum pluries agas de Manucodiata multa ſcitu digna omiſiſti? & tamen in alijs contemplationibus valde prolixus, longè petitas rhapſodias amplecteris adeo vt ſæpiſſimè in te quadret illud Horatianũ: *fortaſſe cupreſſum ſcis ſimulare*. Manucodiatæ nomen vnde nam originem habeat te latuit: non latuit tamen Aldrouandum virum eruditum, cuius iure victitaſti. Is quoniam hæc auicula præcipuè in Molucorum inſulis, non niſi mortua, reperitur in terra, & in mari non (vt ineptè ais) in infima aëris regione (in aëre viuæ volant aues, ſi moriantur concidunt) quare ad Molucorum linguam recurrens ait, apud eos Manucodiatam ſignificare Dei auem; appoſitè quidem: nam occulta eſt eius vitæ ratio, occultum autem diuinum appellamus; ſic accipi ſolet Hippocraticum illud, *ſi quid diuinum in morbis eſt*. Vulgus eam, paradiſi auem appellat, ſiue ob eandem rationem; quippe locus paradiſi, ab vniuerſali inundatione nobis occultus eſt; ſiue ob miraculoſum vitę genus, quod eam non alterius regionis quam paradiſi facit indigenam; ſeu ob pulchritudinem, ſic enim iucunda omnia ad paradiſum voluptatis ſolemus referre.

Diſplicet mihi Scaliger qui vnam deſcribit, perinde ac ſi non ſint plures. Aldrouandus quinq; ſpecies diuerſas nobis tradit: ego quidem numerum certũ affirmare nequeo, attamen plures in Luſitania ab India allatas vidiſſe, omnes ad admirationẽ pulcherrimas poſſum affirmare. Earum fere omnes corpore erant exiguo, quare immerito idem Scaliger Cardanum ſugillat, quod dixerit hanc auiculam corpus habere hirundinino æquale: talem enim à ſe viſam ſcribit. Suſpicatur tamẽ Scaliger hanc fuiſſe adhuc iuuẽculã, nec totum ſui corporis augmẽtũ aſſequutam. Deſinat autẽ reprehendere: etenim, inter varias ſpecies, nil prohibet alias maiorẽ, alias minorẽ habere terminum magnitudinis, quod Aldrouando placere video. Demũ ſi corporis molem ſpectemus, exiguæ vt plurimum ſunt, ſi caudam, alaſq; expanſas intueamur, ampliſſimæ ſunt.

Quod autem Cardanus ait, Manucudiatam non morbo, ſed ſenecta diſſolui, non debuit ab Scaligero increpari tamquam falſi, ſed tamquam temerè loquutus ſit. nulla enim eſt ratio, qua verum ne an falſum hoc ſit probari poſſit. Dicet aliquis fortaſſe viuidum colorem, qui in hac auicula mortua viſitur, argumento eſſe eam non ex morbo perijſſe. At color, quem morbus defœdaſſet, tũ ſenectus tum mors multo magis poſſent defœdare. Hoc autem longè miraculoſius eſt quàm reliqua, quæ de hac auicula narrantur; quippe multorum annorũ ſpatio in illo cadauere varij colores omnes exactiſſimi ſpectantium oculis gratiſſimi perdurant, neq; præcedente interitu, neq; ſubſequente temporis diuturnitate hebetantur.

§. 2. *De Manucodiata cibo.*

EXcusationem tuam accipio. Ita esto, neq; tu aliud de Manucodiata scire curasti, nisi an ex eorum animalium sit genere, quę à cibi abstinentia viuunt. Quid igitur sentis? nempe sic. *Deinceps autem, Apodem illam auem Indiæ Manucodiatam, totum sua vita tempus in superno aere degentem; longiorem abstinentiam tolerare probabile est: quippè rara supra nubes in alimentum sibi comparare potest insecta, & huiusce modi alia solidiora corpora.* Ita ne ais? At ego oppositam amplexus sum sententiam, inquiens. *Manucodiata in aëre viuit, sed non ex aëre: nam ibi etiam volatilia venari potest, quibus alatur, vt pisces piscibus.* Si ergo tuis dictis mea sunt pugnantia, atq; contraria, cur me appellas furem? & tuam placentam surreptam esse conquereris, aisq; tuam conclusionem omissis probationibus in meo libello, tamquam meam, à me fuisse recitatam? scio quid sis responsurus, videlicet te alibi aliter fuisse loquutum, his verbis. *Quod autem vltimo de manucodiata proponitur, id vel exotericam postulat ab Scaligero subtilitatem: si enim auis ea nunquam visitur in hoc aere infimo, nisi mortua, profectò in aere illo supero, in quo viuit, genita est, si ergo ibi materia est illa mista, ex qua oritur. si sponte oritur; cur ibidem esse nequeat ex qua nutriatur? Amplius, si ibi a parentibus gignitur, & viuit Manucodiata, quid prohibet alia etiam oriri, tum semine tum etiam sponte eodem loco insecta, & viuere, quibus illa nutrimenti vice vtatur?* & quæ sequuntur, mox inferius ponderanda. Ecce tu qui defectu cibi Manucodiatam longiore abstinentia vti iam superius dixeras, nunc ei mensam paras opiparam, ex varijs insectis, à natura paratis. Igitur prius quam me furti reū apud iudices constituas, constituam te reum contradictionis, atq; inconstantiæ, atq; etiam (licebit dicere) vinositatis: neq; enim aliter tanta obliuione potuisti opprimi, vt intra paucissimas paginas adeò manifesta labores contradictione.

Ampliùs, si tu sentis insecta, ex putri materia, in superiore aëre ad Manucodiatæ cibum gigni, & viuere, & huius doctrinæ te inuentorem esse potes iactare (quippe singularis est & à nemine prolata) ego qui communem aliorum sequor, qui potui tuam furto rapere? Alij ne fuerunt, qui in regione aëris in qua volitat, Manucodiatā sibi victum quærere existimarunt? immò maximè: offero tibi Aldrouandum ita nobis referētem. *Quare solidiore cibo ipsis, meo quidem iudicio, opus fuit, quem cum aer ipse, tū maximè arbores, aliaq; eminentiora loca suppeditare poterant insecta nempe, eaque tum volucria, tum aptera, ad quorum venatum rostrum illis natura grandiusculum dedit, satisq; robustum, & quodam modo aduncum.* Offero etiam Libauium, cuius hæc sunt verba. *Manucodiata Georgiō Agricola, de subterraneis, non videtur solo aëre viuere, & incremētum capere, sed vna bestiolis in eo captis.* Non potui hoc apud Agricolam, inueni re. vt vt sit, multorum sententia est, quā amplectitur doctissimus Episcopus Tortonensis: si ergo me raptorem vis appellari, saltem multorum, non tuarum rerum raptor ero. multorum, inquam, à quibus non me accusatum iri certo scio, vt pote cum rectè agnoscant, posse eum qui cum alijs sentit omni suspicione furti carere. Pudeat te ergo huius inanis accusationis. li. 1. Batrachiorum c. 13

Cupio deinceps scire, an hæc tua cōclusio, quām tibi surreptam quereris sit veluti altera Helena digna rapi; ego quidem non in ea pulchritudinē veritatis agnosco: percurramus singula. *Si auis hæc*, inquis, *nunquam visitur in hoc aere infimo nisi mortua, profectò in aere illo supero in quo viuit, genita est.* Hoc tibi precario admittam; alioquin nulla me ita sentire necessitas cogit: non ne anates palustres semper in aqua visuntur, & tamen extra aquam gignuntur? Piscium genus multiplex cum pariendi tēpus instat, ad terram exit, reliquo tempore in aqua commoratur. Addis præterea: *si ergo ibi materia est illa mista,*

ex

ex qua exoritur, si sponte exoritur, cur ibidem esse nequeat ex qua nutriatur ex hypothesi argumentaris, inquis, *si sponte oritur*, hoc est, si supponamus eam sponte oriri, dubitantis loquutio est. Sed quomodo admittenda est isthæc hypothesis, si tu statim eam destruis? quomodo constare potest isthęc dubitatio, si tu statim post indubitanter loqueris? nõne paulo infra me inuitas, vt cum Cardano, probabili, vt ais, argumento dicam, huic auiculę non spontaneum, sed ex semine, ac ouo, ortum esse? Vel ergo argumentum ex hypothesi, quam respuis, non valet; vel si hypothesis tenet, tu tibimet contrariaris.

Pergis vlterius sic. *Amplius si ibi a parentibus gignitur, & viuit Manucodiata, quid prohibet alia etiam oriri tum semine, tum etiam sponte eodem loco insecta & viuere, quibus illa nutrimenti vice vtatur.* sic tu: quoniam autem quæris, quid prohibet insecta oriri in eodẽ loco, siue ex semine, siue sponte; responsum tibi dare oportet. prohibet insecta oriri in supera aëris regione (hæc enim est in qua oritur Manucodiata) quoniã insecta ista vel erunt volatilia, vel aptera: si aptera statim cadent; nec poterunt seruari ad Manucodiatæ cibum; si volatilia, ex quanam materia gignentur? respondes *ex vapore, ac exhalationibus ascendentibus inuicem commistis calore Solis*. Itane? at quænam est materia Manucodiatæ? puto te responsurum eandem, neq; enim aliter poteris respõdere. cur ergo ex ijsdem exhalationibus, ac vaporibus calore Solis in eadem supera regione permistis non gignentur similiter Manucodiatæ? ecce dum cibũ huic auiculæ paras, das nobis alias eiusdem speciei auiculas, & sic ipsæ vix ortæ se ipsas inter se comedent. Deinde insecta ista comparas cum animalculis, quæ simul cum pluuia in terram cadunt, & tamen vis insecta in superiore aëris regione oriri *ex odorata exhalatione ab aromatibus subiectis scaturiente cum vaporibus, & aere commista*. Optimam sanè & suauissimi odoris miscellam conficis ad generationem insectorum, quid melius posses reperire ad ipsas Manucodiatas gignendas.

Cæterum libet parum ludere. dicis insecta illa animalia esse Manucodiatæ *cibo, & victui deseruientia*. cum ergo cibo victũ addas, victus nomine aliquid vltra cibum significas: rectè quidem: victus enim apud medicos non solo cibo, ac potione constat, verum etiam omnibus alijs, vt ocio, exercitatione, balneis, venere, somno, vigilijs & quibuscũq;, quę quouis modo in corporibus nostris fiũt, vt Galenus præcipuè author est. Apud grammaticos, victus nomine continentur, quæ esui, potui, cultuiq; corporis, quæq; ad viuendum homini sunt necessaria. Apud iuris consultos, verbo victus eadem intelliguntur, vestes quoq; victus habere vicem, ait Labeo. Vestiarium etiam, & habitatio, hæc omnia verbo victus includuntur. Quare si insecta tua, inseruiunt cibo, ac victui Manucodiatæ, iam hæ auiculæ, ex tua liberalitate, habebunt vnde nutriantur, vestiantur, viuant, & habitent.

3. epid. sect. 3.

ff. de ver. sig. & l. fin. ff. de ali. leg.

Bellum deinde suscipis cum Scaligero, & te Cardani exhibes defensorem, aisq; rectè à Cardano esse dictum Manucodiatas aëre puro non nutriri: quippè aër purus non concrescit. Accipe ergo impurum aërem, qualis est iste infimę regionis, concrescit ne? si admittis petam à te in media hyeme frustulum concreti aëris, dabo tibi inuicem Aristotelem dicentem aërem incongelabilem esse. ergo vt ostendas aërem non concrescere, puritatem in eo requiris. siquidem impurus etiam concrescere nequit. At Scaliger non putauit venturum aliquem, qui puritatem aëris pro causa ob quam nutrire non valet, afferret: putauit sanè, posse dici aërem ob sui tenuitatem non esse aptum vt nutriat. At puritas & tenuitas diuersæ res sunt: sed esto, sint vna & eadem: tu puritatem dicis, quam tenuitatem voluisti dicere. Sed non ne iam ab Scaligero tibi erat satisfactum; quippè ait *qui dedit illi aërẽ pro cibo dedisset etiam concretionem aëris ad cibum* si tibi hæc Scaligeri responsio displicet, debueras eam impugnare, & impu-

de gen. anim. li. 2. c. 2. in fine.

impugnasses libenter. Nihilominus si (vti soles) dixeris hoc esse confugere ad miracula; respondebo pro Scaligero, vbi reliqua miraculosa sunt (vt cernitur in Manucodiatæ cibo, volatu, vitæ singularitate) non esse præter rationem vt tot miraculis vnum adijciatur.

Pergis contra Scaligerum, inquiens *voluntarium esse assertum non esse animalia nota nobis*, ea scilicet, quæ Manucodiatæ in cibum inseruiunt. *Quid prohibet*, inquis tu, *ibi esse pyraustas, muscas, & alia id generis?* in hoc tibi aduersaris, qui dum victum Manucodiatæ parabas, insecta quædam somniasti, sic inquiens. *animalia vero illa Manucodiata cibum suppeditantia, licet nobis nota non sint, non propterea tamen nota non sunt*, si ergo illuc animalia nota ascendunt, vt pyraustæ, muscæ, cur ignota esse dicis? deinde quęnam tua est isthæc dementia, pyraustas, & muscas ad superam aëris regionem deducere? quę tuntur aquilæ quod eas insectis inferiores facias. Iam ergo in certamine volatiliũ cum aquila, musca te habebit fautorem. ignoras pyraustam seu pyralem quandiu est in igne duntaxat viuere, longiore paulo volatu emori. Vnde pyraustæ interitus abijt in prouerbium? De musca autem quid dicam? num ad superam regionem potest volare, quæ non accedit ad excelsiores domos, & circa mensas est eius frequens volatus, quod etiã abijt in prouerbium?

chil. 1. cent. 9. n. 51.

chil. 4. cent. 7. n. 43.

Interrogas rursus Scaligerum, cur non ibi sint animalia ignota nobis, quibus tamen alatur Manucodiata: Sed tu hactenus animalia nota præbuisti, nempo muscas, & pyraustas, cur nunc adiungis ignota? tot epulas huic auiculæ in mensa offers, vt videatur semper conuiuas inuitare ad opiparum conuiuium. Sed, extra iocum tu interrogas, si materia est illic mista in qua Manucodiata oritur, si sponte oritur, cur ibidem esse nequeat ex qua nutriatur? posset Scaliger respondere nolle se multiplicare species, cum nutrimentũ aliunde adueniens sine noua insectorum, & inaudita productione possit à natura suppeditari, nihil interim immutato ordine vniuersi.

Tu vero poteris axiomata philosophica in rem tuam trahere, quorum primum esto, naturam non deficere in necessarijs, deficeret autem si nutrimentum non nisi aliunde transmissum Manucodiata haberet: quippe multoties impedimenta pullularent, quę obstarent quo minus huiusmodi transitus fieret, & misera auicula fame periret. At ego possibile esse inquio, materiam ibi gigni, non necessarium. Quare si aliquando transitus alimenti impediretur, non desineret natura ibidem cibum fabricare; sic hominibus sæpè ob impeditum commeatum deest frumentum, nec tamen deest modus subueniendi necessitati alimenti. Præterea si casu impediretur transmissio nutrimenti, scito naturam non præcauere ijs, quæ fortuitu euenire possunt, satis est quod non reddat impossibile præsidium.

Alterum axioma est, frustra dari potentiam quæ non reducitur ad actum, si ergo potest in illa regione alimentum gigni, reducatur hæc potentia ad actum, & alimentum gignatur, neq; aliunde expectetur. Omitto multa quæ in huius axiomatis gratiam afferri possent, cæterùm relictis omnibus, nos supponimus materiam esse in supera aëris regione ad insecta gignenda. Hęc tamen materia est sub aliqua forma, nempe vaporis, exhalationis, aut cuiusuis alterius rei, est ergo materia sic informata in potentia ad suscipiendas alias formas, ac pro inde est in potentia passiua, At potentia passiua, vt talis est, perfici debet quolibet actu, vel aptitudine: non est enim de ratione potentiæ passiuæ, vt sic, semper esse sub actu suo, est autem de ratione eius, vt ei correspondeat actus, qui possibilis sit, iuxta proportionem ipsius potentiæ: Itaq; sufficit vt materia illa, quam tu supponis esse in aëre, & quæ potentiam passiuam habet ad formas insectorum, perfecta dicatur, iuxta proportionem ad actum, tametsi non sit sub illo actu. Proportio autem consistit in hoc, vt si potentia sit merè naturalis, actus etiam merè naturaliter possibilis sit.

fit. Hæc tibi forsitan metaphysica videntur, & quidem sunt, ac proinde tuū captum excedunt: sono a campanæ, nisi Campana quoq; claudicat, innotescent.

Poteris vlteriùs argumentum ducere ex alio axiomate, videlicet Possibili posito in actu nullum sequitur inconueniens. cum igitur ego possibilem statuo hanc insectorum generationem in aëre, quod nam est inconueniens propter quod non ponitur in actu? ego quidem non hanc excludo insectorum generationem propter aliquod inconueniens quod ex ea oriatur, sed ducot alio axiomate, videlicet Frustra fieri per plura, quod per pauciora ęquè commodè pręstari potest. si ergo absq; multiplicitate specierum potest Manucodiata habere ex quo nutriatur, cur species sine necessitate multiplicabo?

Quære igitur aliquem, qui tibi in hac insectorum noua productione consensū præstet: nec te eum inuenturum pro cōperto mihi est. Nam bestiolæ istæ atq; insecta producuntur in minore numero quam oportet, & tunc verè dicetem naturam deficere in necessarijs: vel producuntur in maiore, & sic deberent redundare aliqua insecta, quæ suo pondere ad terram ferrentur, & tunc nobis innotescerent, & immeritò ea ignota appellares: vel tot gignerentur quot necessaria sunt, adeò vt vna nec desit, nec supersit, hæc autem mensura vel tua est, scilicet vana; vel non tua, scilicet miraculosa, & vtroq; modo extra philosophiam. Addo insecta ista in aëre commorantia alimentum expostulare; hoc alimentum vnde nam aduenietꝰ nunquid ibi horrea constituis, & alimentum istud alimentum alimentorum appellabis?

Ais abesse à veritate Manucodiatam nutriri rore, & licet Cardanum non nomines, ab eo tamen recedis, qui inter alios, rorem huius auiculæ nutrimentum esse putauit. Sed cur hanc sententiam falsam iudices, indicas nempe quoniam in supero aëre, in quo Manucodiata habitat, ros non reperitur, sed eius origo

1.meteo. c. 11. est apud nos in aëre inferiore teste Aristotele in meteōris. Sed cur non attulisti alias efficaciores rationes? Plectendus sanè es, quod in re facili fueris diminutus. Non ne considerasti rorem non gigni omni tempore, nec nisi in die sereno? Deinde quomodo rorem excipiētꝰ respondebit quispiam excipere rorem rostro, quo tamen carent. Porrò non nisi certo anni tempore, certa diei hora, parum apto rostro quid accipient? nempè tantum quod alere non sufficiat.

Tandem Scaligerum, qui tamen plures suæ opinionis habet socios, insectaris, quod Manucodiatā dixerit aëre victitare, seu (quod idem est) viuere sine cibo. Verum ante quam hanc pugnam incipias, explica nobis tuam de Manucodiatæ cibo sententiam. Nulla mora est: sic te explicas. *Deinceps autem Apodem illam auem India Manucodiatam totum sua vita tempus in aëre degentem, longiorem abstinentiam tolerare possibile est: quippè rara supra nubes in alimentū sibi comparare potest insecta, & huiusce modi solidiora corpora.* Sed quęnam est isthæc longior inedia, quam tribuis Manucodiatæ? nempe lōgior quàm vt possit, calore in humidum agente vitam sustentare: alioquin omne animal, etiam homo potest tolerare inediam tandiu, quandiu humor non sit omninò a calore absumptus. Itaq; tuo iudicio Manucodiata tolerat longiorem inediam, quàm pro ratione caloris in humidum agentis. Erit ergo huius inediæ causa eadem ac illa, quæ facit vt animalia per menses sine cibo viuant, hoc est erit apud te vel caloris æquilibrium, vel ecstasis, vel quidpiam simile (de hoc in præsenti nō disputo) Habemus iam Manucodiatam obtinentem à natura causas diuturni ieiunij. Sit v. g. ieiunium vnius mensis. Sed finito hoc mense, quid impediet easdem causas adhuc permanere? permaneant per alterum mensem; & sic per tertium, & ampliùs per totam vitām. Incidisti demēs in laqueum quem parasti. Non ne vides te in opinione comprehēsum quam in Scaligero reprobasti? ille dixit Manucodiatam aëre victitare: hoc perinde est, ac si diceret nullo cibo; tu nullo cibo Manucodiatam sustentari asseris,

feris, parum ergo vel nihil ab eo differs, à quo differre plurimum studes. Sed de cibo aut inedia Manucodiatæ plura diximus quam oportuit, sed oportuit tuam frænare licentiam.

§. 3. *An Manucodiata careat lingua.*

l.3.c.20. Inuenio apud te hæc verba. *Quod autem Manucodiata Brasilica linguam non habeat, id suspectum est, habent si Apodes Molucha, cur & non Brasilica?* videris aut apud Scaligerum; aut apud quempiam alium hanc historiam inuenisse; in qua tria reperio, quæ indigent castigatione, vix plura sunt verba. Inprimis Brasilicam Manucodiatam nobis exhibes. dum authorem aliquem non citas, qui Brasilicam istam auem tibi ostenderit, mendacij te insimulo. In Olyssipponensi ciuitate patria meâ, quo frequentissimè è Brasilica regione appellunt naues, psittacos varios, tum corporis magnitudine, tum colorum varietate vidi; Manucodiatam Brasilicam tamquam figmentum reijcio. Deinde cum suspectum tibi esse dicas, id quod nemo hactenus dixit, suspectus mihi es de vaniloquentia, ita vt hostem fingas quē ferias.

Tandem cum dicas, si Apodes Moluçæ cur & nō Brasilicæ, dixisses melius cur non & Brasilicæ. ò eximiam logicā! nempe quia Æthiopes sunt nigri cur & non Itali. Dicemus eodem modo ceruę omnes (teste Aristotele) in monte Asię Elapho nomine apud Agrinossam, quo loco Alcibiades mortem obijt, scissa aure sunt, ergo ceruæ aliarum regionum scissa sunt aure. At sic non erit verum quod Philosophus addit, nempè hac nota si locum mutarint, dignosci. In Cilicia capræ tondentur, vt alibi oues: in Africa, arietes statim cornigeri generātur, nec solum mares (vt Homerus scribit) sed etiam fœminæ: contra in Ponto per prouinciam Scythicam nullis cornua enascuntur. Plura reperies apud Philosophum exempla animalium, quæ sub vna eadem specie, in diuersis tamen locis, varias sortiuntur proprietates. Quare perperam, tuo more, ex Moluçæ Manucodiata ad Brasilicam, si qua est, argumentum deducis.

l 6. de histo. an. c. 29

Vlterius tu disputandi auidus, tametsi Aristoteles dicat omnia, tam sanguinea, quam exanguia habere eam partem, qua sapores sentire possit, non vereris concedere *ad disputationem* Manucodiatæ deesse linguam. ò egregium veritatis indagatorem! vbi nam apud artis proceres reperisti vt vnum postulet veritas, alterum disputatio? existimabant hactenus omnes, cum Varrone, disputare esse valde purum facere; tu vero disputando, id quod purum est, facis impurum. Gratulor ergo tibi, qui ne disputationi desis, veritati deesse vis; sed tuam sequi ineptiam oportet. Sit ita, careat lingua, ne tua lingua careat ineptijs: quid inde? erit quidem sine lingua (ais tu) non tamen erit sine cibo, immò sine gustu. Prodigiosam rem narras: accinge ergo te ad probandum tuam istam monstrosam doctrinam. Prius ergo probas, licet sine lingua sit, non esse sine cibo: quippe plantæ sine lingua nutriuntur, & præter plantas conchylia; & insectorum infima, mediæq; inter plantas, & animalia naturæ, Zoophyta nuncupata. Risum teneatis amici. plantas, & conchylia, quæ à plantis parum absunt, immò plantas simul & animalia esse dixit Aristoteles, lingua carere ais, & tamen cibum sumere. In primis caue tibi ab Aristotele, qui linguam omnibus testa intectis inesse inquit, qua & gustāt, & cibos capiunt, & hoc diffuse tractat. At his linguam deesse admittis non quia ita se res habeat, sed ad disputationem, quare apud te plantæ linguam habent, & alia etiam animalcula. negas? at nos in eo sumus, vt ostendas ea quæ linguam habent, perinde ac si non haberent cibos capere. quid ita? attende parumper. Incumbit tibi probare animalia, quibus natura linguam tribuit, licet eam non haberent, potuisse cibos sumere, & affers pro exemplo plantas, atq; conchylia vel ergo plantis, & conchylijs ex natiua corporis constitutione non conuenit linguam habere, vt nec talpæ oculos,

1. de part anim. c. 17.

1. de p'āt c. 1. de histo. anim. l. 4 c. 7. l. 2. de part. an. c. 47.

los, & ſic ineptum eſt exemplum, veluti ſi ad probandum hominem ſine oculis poſſe quocumq; velit progredi, afferas pro exemplo talpam quæ caret oculis,& tamen progreditur. At alius eſt hominis alius talpæ progreſſus. Sic plantarum conchyliorumq; alia eſt cibatio, alia perfectorum animalium. Vel conuenit quidem plantis & conchylijs habere linguam,quam tamen non habent, & ſic tacitè naturam arguis, quæ plantis linguam denegauit :argueres etiã apertè, quæ tua impietas eſt.

de rhetor. ad Alex. c.8. Amplius exemplum, vt congruat, debet eſſe, authore Ariſtotele, res ſimilis ijs, quæ facta ſunt, ijs vero de quibus loquimur, contraria. Sit ita: nempe plantæ ſint contrariæ animalibus in ijs de quibus loquimur, hoc eſt animalia habeant linguam,plantæ non habeant. At in his quæ facta ſunt ſcilicet in modo quo cibantur ſimilitudo adeſſe debet,ac propterea vel animalia radicibus, vel plantæ ore cibum capient. Deſinat iam homo arbor inuerſa appellari, nam te authore, iam ſuapte natura plantarum more cibos capit.

Tandem cum *ad diſputationem* admittas Manucodiatam poſſe ſine lingua eſſe, ex hac hypotheſi abſurdum pullulat nõ leue, videlicet Manucodiatam nutriri, vel rore, quod tu improbaſti,vel aliquo ſucco,qui rori ſit ſimilis, & hoc ſimiliter improbandũ eſt,ni velis vt tua illa inſecta in mortario pinſantur, & ex ijs, velut ex pullo,gallinaceo ſiccus exprimatur.Hoc negare nequis: nã ſine lingua non poteſt ſolidior cibus verſari in ore vt teratur.

Poſtquam tibi videris ſatis demonſtraſſe partem priorem, hoc eſt, animal quamuis ſine lingua foret, non propterea futurum *ſine cibo*; accedis ad alteram videlicet *nec ſine guſtu*. Verum non magis te feliciter geris in ſecunda,quam feciſti in prima. Vis ergo ſine lingua dari guſtum, quippe aderit linguæ proportione reſpondens membrum, vel etiam ſine alio membro in ore, & palato guſtus erit. In primis da mihi iſtud linguæ proportionale membrum, erit quidem in ore, nam per os cibus ingreditur, & illic trituratur: erit inſuper mẽbrum carnoſum: nam neruoſum, aut oſſeum ineptum eſt: erit ſubſtantiæ ſpongioſæ vt ſaporis vehiculo facilè imbuatur. At dum linguæ proportionale mẽbrum quæris in linguam incidiſti.

Vlteriùs tu ſine lingua, ſine membro quod linguæ proportione reſpondeat, guſtum admittis, quoniam præter linguam, alias etiam partes v.g. palatum guſtandi vi pollere ais, & Ariſtotelem recipis dicentem in priore linguæ parte ſenſum maximè eſſe exquiſitum, qui tamen non inficiatur in alijs etiam membris circumuicinis guſtandi ſenſum adeſſe. Exiſtimas ne Ariſtotelem naſum habere cereum, vt eum quoquo verſus queas trahere? Duo citas philoſophi loca:in vno, ne verbum quidẽ eſt, quod faciat ad hanc rem, in altero totus tibi eſt contrarius: nam ibi linguam voluit ſignificare paraphraſi quadam inquiens *membrum quod ad ſentiendum datum eſt* (ad ſentiendum, inquam ſapores) ita linguam appellat. Quid plura? guſtatus inſtrumentum linguam eſſe dixit Galenus. Sed tu dices, nunquid propterea negauit,alia etiam membra eſſe guſtandi inſtrumenta? immò negauit:nam vnius ſenſus vnum eſt inſtrumentum; quemadmodum enim inſtrumentum viſus eſt humor cryſtallinus, reliquæ autẽ partes oculum componentes coadiuuãt, ita vt ſine cryſtallino non fiat viſio, ſine aliqua ex alijs fiat; ſic linguę ſubſtantia eſt inſtrumentum guſtus, concurrentibus alijs, quæ linguam complent. Hoc ergo conſiderandum eſt in vnoquoq; membro diſſimilari, ſeu organico, hoc eſt ex multis compoſito,vt ſcilicet quod ex componentibus eſt autogenum,neq; cum alio conſanguinitatem habet, iſtud ſit cui actio debetur. Da mihi carnem fungoſam, quæ habeat eandem ſubſtantiam cum carne linguæ, vt neruus cum alijs neruis; os cum alijs oſſibus: certè non dabis.ergo iſta eſt autogena,ac ſubinde eſt illa, cui peculiaris actio, nempe guſtandi debetur. reliqua membra v. g. palatum, pharynx concurrunt quidem, ſed non ſine lingua. quare Lucretius,

2. de hiſt anim cap 11. *2. de par. anim. cap 17.* *de inſtru. odorat. c. 2.*

quem tu citas, & tibi fauere putas, ait.

Deinde, voluptas est è succo in fine palati.

Merito collocans voluptatem in palato: sed, si rectè aduertis, *Deinde*, hoc est, postquam cibus linguam prius terigit, linguam, inquam, ad quam discernere sapores spectat. Hinc est quòd Galenus, vt diuersitatem saporum reperiamus, rem cuius saporem inquirit, lingua contingi iubet. Abs te ergo qui auiculam sine lingua, non tamen sine gustu fingis, aliqua scire vellem: & in primis, dum linguam negas, negare etiam teneris tunicam, quæ linguæ, ori, palato, æsophago, ventriculo, intestinis communis est. ita ne? quid ni? Si ergo communitas ista desit, iam dum cibus dilabitur, non erit tunica qualitate saporis imbuta, ac proinde nec os nec palatum saporem sentient. Respondebis forsan, tunicam quidem adesse, quæ vestiat reliquas partes, licet non adsit lingua, quã vestiat. si ita ais, & tunica sine lingua sufficit ad discernendos sapores, frustra ponitur lingua vt inseruiat gustui, sed solum ad alios vsus: si non inseruit gustui, malè Aristoteles præcitatus ait, eius priprimorem partem sapores exactissimè sentire.

1. simpl. c. 37.

Deinde, cum lingua sit trium actionum organum: nimirum motionis commodæ ad triturationẽ ciborum, loquutionis, & gustus, neruos accipit ad hæc tria necessarios: hoc est, tria neruorum paria, quæ per linguam disseminantur; priora duo per tunicam sparguntur, & gustui inseruiunt; postremum in linguæ musculos ad motum, & loquutionem diuaricatur. fateor illa duo paria, quæ gustui inseruiunt, palatum etiam attingere: non tamen ibi gustus sensum perficiunt: quippe pars ea non est apta huic muneri peragendo, quippe nec mollitiẽ nec raritatem, fungositatemue habet, quę requiruntur ad percipiendos succos saporiferos. Si ergo linguam negas, negare debes hos neruos. nam quorsum transmittentur in partem non aptam muneri cui sunt dicati? itaq; si linguam tollas, & subinde hos neruos, gustum cogeris etiam tollere, ac propterea falsa est tua illa propositio sine lingua posse animal esse, non tamen sine gustu. Gustum autem deesse vbi desint nerui delatores huius sensus, ostendit tibi historia, cuius adhuc fortasse Patauij memoria conseruatur. Vide an extet adhuc ibi officina aromatarij ad insigne Angeli, forsitan Lazari vitri voracis nomen nõdum est deletum. Erat homo, potius monstrum omnia indiscretè vorans, saxa, ligna, animalia viua, carbones, nihil inter sapores distinguens. Aromatarius Martinus nomine pactus est cum eo, proposito pretio si carbones deuorasset. At Lazarus non solum carbones, sed saccum insuper in ventrem ingessit. Aromatarius persoluto pretio, comminatus est, si amplius ad officinam accederet, veritus ne se, vasa, & tabernam totam ederet. Hunc post obitum secuit celeberrimus anatomicus *Realdus Columbus* (apud quem hæc historia extat) & se reperisse ait, quartam neruorum coniugationem, quæ gustus gratia in alijs hominibus, à natura producta est, nec ad linguam, nec ad palatum reptare, sed ad occipitium reflecti.

Sed relicto Lazaro vitri vorace ad te redeo, & occasionem reperio concitandi risum lectoribus: nam postquam Lucretij carmine probasse te putas posse animal esse sine lingua, non tamen sine cibo, hanc sententiam experientiæ committis demonstrandam: & sic ais. *Et ratio experientia adiuncta huic dogmati fidem facit aptissimam: constat enim homines quacumq; de causa truncos, & radicitus lingua extirpatos, non omninò gustu carere, at obsoniorum saporem permanere.* Heus tu qui rationem experientiæ adiunctam te afferre profiteris; debitor es rationis, neq; enim vllam attulisti: experientiam, quæ fidem, vt tu dicis, facit aptissimam, nihil salis in se habet. proponis hominem lingua truncũ, atq; hunc sapores sentire ais, nec mirum nam pars linguæ quę trunca remanet, sensum saporis adhuc habet. Tu tamen vlteriùs

pergis

pergis,& homines affers lingua extirpatos(parum latinè,debueras dicere queis lingua est extirpata)interrogo nunc homines istos vis ne viuos esse an mortuos? si viuos, rem impossibilem somnias: nempe homines extirpata lingua superstites; si mortuos magis impossibilem, videlicet post mortem sapores percipi obsoniorum? Adhuc ne ignoras linguam se ipsa, arterijsq; ac neruis & venis non paucis palato alligari adeò vt absq; animalis interitu extirpari nequeat? Tu vero tamquam rem manifestam constare ais huiuscemodi homines quibus qualibet de causa, lingua radicitus fuit extirpata, sapores sentire. Nun-
ps. 136. quid quia reperisti in psalmo *adhæreat lingua mea faucibus meis*,atq; hoc quod imprecatur sibi vates non esse naturale putas? At Psalmographus imprecationem istam non tuo palato inseruientem accommodauit, sed eam sic intellexit ac si diceret, *adhæreat lingua mea* immota *faucibus meis*. Vel si mauis linguam faucibus adhærere præter naturam foret, quippe naturaliter adhæret palato. sume quod velis, & tuæ obiectioni satis erit factum.

Porro lingua non secundum se totam sed secundum radicem duntaxat adhæret, ita scilicet, vt remaneat mobilis & apta ad motum, triturationemq; immò verò, si propriè loquendum est, non dicitur adhærere:nam quæ adhærent, contigua sunt, lingua corpori est continua, alioquin non esset pars viuens neq; forma rotius informaretur. Si Phalaris aliquis nostro æuo regnaret, is tibi linguā iuberet extirpari, vt conspiceret quam aptè lingua radicitus extirpata, cibos sumeres.

§. 4. *An Manucodiata careat pedibus.*

Dicitur apus, fateor, sed sunt aliæ etiam aues apodes, quæ pedes exiguos habent: nam priuans nomen tametsi rem non omnino priuet, satis est quod eam exiguam esse denotet, & adeò exiguam vsuis vsibus vix inseruire possit. Hoc iam satis tibi alibi enucleaui. Sic apnæam dicimus cum vix perceptibilis est respiratio; apepsiam, cum fere extincta est coctio, & pleraq; alia. Sed ne videar extra chorum psallete, Aristotelem habes, qui te hoc do- 1. histor.
ceat, inquiens, apodes à paruitate pe- an. c. 1.
dum vocati: & auiculas ex hirundinum genere, hirundinibus valdè similes, quæ cypselli appellantur, vulgò *rondoni* ille apodes appellat. Scimus autem has pedes habere, licet exiguos, ita vt si ad terram cadant, non possint inde euolare, quippe ad volandum oportet vt prius se in pedes erigant, eas tamen natura mirabilem docuit industriam: nempe in loco aliquo prærupto consistunt, inde se præcipites dant, dum vero ruunt, volatum in aëre accipiunt, & alarum beneficio aëra tranant. Itaq; ab hac Aristotelis apode, Manucodiatam nonnulli apodem indicam appellant: cur non ea etiam, eandem habebit industriam: nēpe edocta à natura eandem industriam, vt scilicet in præcipite aliquo saxo sedeat, & inde præceps ruens volatum exerceat? At, dicunt aliqui, nemo eam viuam vnquam conspexit. Respondet tamen Aldrouandus sic. *Si quispiā nidum illarum a nemine repertum esse arguat, is plurimarum auium natura ignarus flatuendus est, ac rapacium in primis, quæ in desertissimis, altissimisq; rupibus extra humanum conspectum nidos suos condunt.* Sic ille; quid ergo prohibet in regione valdè inculta auiculam degere, quæ naturæ instinctu occultari gaudeat? Certè hoc minus miraculum est, quàm eandem semper in aëre supremo volitantem collocare.

Quod si quis dixerit, hoc proprium, & peculiare esse Manucodiatæ, vt nunquam terram attingens, semper in aëre degat; Interrogo, an degat semper volans, an aliquando quiescens? Si semper volitare respondeat, ego Aristotelē 8. phys.
illi offeram communem magistrum, qui tex. 26.
neq; motum perpetuum, neq; perpetuā quietem in rebus admittit. Si verò respondeat quiescere quidem in aëre hoc ego nequaquam admittam: nam cur mortua in terra reperitur? nempe quia

cum ob mortem omnis desit facultas, omnis actio cessat, ac proinde non potest amplius in aëre sustineri: ergo viua aliquid agens erat, ergo non quiescens. Vides ne miluos, & alias volucres expansis alis, in aëre, tam quam quiescentes persistere? at non quiescunt. Mors hoc detegit, quippe si moriantur, subitò ad terram cadunt. Hoc quietis speci mē à Galeno motus tonicus appellatur: appella, si mauis, actionem tonicam. Sic cymba aduerso flumine vecta, si tanta fluentis deorsum aquæ vis sit, quantus impetus venti, aut nautæ, aut vtriusq; sursum impellentis, non mutat locum, & tamen non quiescit. quia impellitur sursum deorsum, sed æquali impetu. Sic duo colluctatores, si pares habeant vires persistent in eodem loco, nihilominus non quiescent, cuius rei signum est quod fatigantur, ex ocio vero non oritur labor.

Displicet mihi Scaliger, qui hoc non intelligens, affert exemplum ab homine natante acceptum: quippe tametsi non moueatur, ab aquis sustineri extensis brachijs obseruatur. At ò Scaliger obseruaui ego homines natandi peritos ita facere, & in aquis supinos, immobiles, & veluti demortuos sustentari: obseruaui etiam natandi imperitos, qui hoc præstare nequibant, sed demergebantur. Vnde suspicatus sum aliquod artificium hic occultari, fit artificium, ergo actio; sin minus dic mihi cur periti sustentantur, imperiti submerguntur? Quare optimè Mercurialis ait, Manucodiatam, & volucres alias, quæ expansis alis in aëre cōmorantur non quiescere, sed duobus motibus contrarijs agitari; altero corporis deorsum à natura acti, altero animæ sursum contra naturā corpus mouentis: poterat quidem Mercurialis illud contra naturam omittere, ne viuentis motum quoquo versum videretur appellare contra naturam. Tandem Manucodiatæ somno est opus: nā quod caret alterna requie durabile non est, dormire autem in aëre non magis licet quàm in aëre ociari: at iam diximus non dari ocium in aëre, dicemus nunc, neq; somnum: quippe somnus est ocium animæ, vt eum appellat Aristoteles.

gymna. l.3.c.3.

1. ethic

§. 5. *An Manucodiata sit ouipara.*

ANceps es, neq; affirmare audes quidpiam circa huius auiculæ generationem. Si saperes non ambigeres: quippe res est manifesta. Suspicaris eā sponte nasci; si sponte, ergo è putredine: id ita fieri posse tibi persuades argumento insectorum, quæ cum pluuia decidunt: at hæc in regione aëris infima fiunt, Manucodiatam supernè vltra nubes collocas. Sed qui fieri potest vt ex putredine oriatur auicula, quæ neq; mortua per complures annos putredinem olet. Abi igitur cum ista tua inani suspicione, quam ne obolo quidem emam. Cardanum, aliosq; non paucos audito, asserentes ouiparam esse, non tamen vno eodemq; modo loquuntur omnes. Cardanus, vt pote qui hanc auem putat nunquam ab aëre, dum viuit discedere, similiter existimat eam in aëre incubare oua *Masculi*, inquit, *dorsum sinuatur intus, in eamq; cauitatem oua fœminam facere ratio ipsa docet, cum & ipsa fœmina cauum habeat ventrem, vt sic vtraq; cauitate possit oua incubare. Masculo haret in cauda filum lōgius tribus palmis, coloris nigri, medium inter quadratum, rotundumue neq; crassum, neq; admodum tenue, verum et non absimile, quo crepidas cerdones consuere solent. Hoc existimamus dum fœmina oua incubat alligari firmius illam masculo.* Ita se habet Cardani coniectura. Aldrouandus non filum vnum caudæ hærens agnoscit, sed duos dorso annexos, trium & amplius palmorum longitudine, eius figuræ, quam Cardanus descripsit, sed in alios vsus, videlicet, vt geminorum filorum ope, non modo quiescere in arboribus, verum nidulari etiam, & in proprijs nidis incubare possint. Hanc opinionem meritò ipse sacris litteris conformem esse ait, quippe aues in terris nidificare traduntur. Alij sunt, qui fœmellas receptaculū quoddam sub alis in quo oua deponant, habere existimant. Verum tam hæc

opinio

opinio quam illa Cardani autopsiæ claritate obscuratur: nemo enim huiusmodi cauitates vidit vnquam.

Atq; hæc sunt, quæ mirabilem istam auiculam contemplantes colligere potuimus. Porrò eius vita, locus, forma, origo, omnes in admirationem rapit, quare præclara ingenia ex Manucodiatæ singularitate, cudendis emblematibus sumpserunt occasionem. Inter quos Alexander Ferra nobilis Alexandrinus, relatus à Luca Contile, pulcherrimum quoddã fabricauit: vt enim significaret, spretis caducis humanæ vitæ rebus, altiora esse quærenda, auem egregiæ naturæ, quæ nunquam in terris visitur accepit, adiungens hæc verba SINE PONDERE SVRSVM. Ad cuius imitationem Aldrouandus in agello suo eandem auiculam depingi voluit cum hisce verbis, SIC ANIMVS PETIT ALTA. Nouissimè Illustrissimus Paulus Aresius, Tortonensis Episcopus, qui sacra emblemata vulgari sermone, ad concionatorum vtilitatem, summo ingenio, & eruditione conflata, edidit; vt D. Ioannis Baptistę vitam ab illecebris huius mundi segregatam commendaret, & eum in eremo ab oculis hominum ereptum nobis ante oculos proponeret, hac etiam auicula vsus est, cui verba hæc apposuit. NON MANDVCANS NEQVE BIBENS. Si quis autem velit significare, probatę vitæ hominibus post mortem, voluptatem esse repositam; hanc auiculam mortuã in galeis cristatis exultantium equitum gestari solitam, depingi iubeat: nempe vel galeam, vel galerum, cui cristarum instar superemineat Manucodiata, & subtus hanc inscriptionem MORTVA EXVLTO. Quod emblema probis viris propono non improbis, quorum guttur patens sepulchrũ lingua dolis scatens haud exultabit in gloria.

emb. 78

INDEX

INDEX CASTIGATIONVM

Quæ hoc libro continentur

CASTIGATIO I.

Quomodo Deus Opt. Max. cum naturali quolibet agente concurrat.

CASTIGATIO II.

De Ecstasi.

CASTIGATIO III.

De vita, & ijs quæ ad vitam spectant.

CASTIGATIO IV.

De calido, & humido.

CASTIGATIO V.

Quomodo se habet calor ad motum.

CASTIGATIO VI.

De hominis anima.

Videat R. P. Gregorius della Bella Ordin. Minorum de obseruantia an in præsentibus Castigationibus contineatur quid Pietati Christianæ, bonisuè moribus aduersum & referat D. hac die 23. Octob. 1637.

Vincentius Rabatta Vic. Gener. Floren.

Has Castigationes D. Stephani Roderici Castrẽsis peruidi: & quasi funiculo triplici, nẽpe Theologico, Metaphysico, Philosophico opprimentem se verberat, ac si satyricè, non nisi Satyrum redarguit. Nil contra pietatem Christianam & bonos mores inueni, vexatum se tantum redimit: ideo difficilè soluetur. Typis mandari posse arbitror: in quorum fidẽ propria manu subscribo in Conuentu omniũ Sanctorum Florentiæ die 21. Nouembris 1637.

Ego F. Gregorius de Bella Florentinus Predicator & Sacra Theol. Lector Generalis Ordinis Min. de Obser.

Attenta præmissa Relatione Imprimatur liber, si tamen ita videbitur Reuerendissimo P. Inquisitori D. die 24. Nouembris 1637.

Vincentius Rabatta Vic. Gen. Floren.

Adm. R. P. Mag. Io. Paulus Bimbaccius Ord. Min. Con. huius S. Off. Consultor videat an in hoc opere quid contineatur quod S. Indicis regulis sit dissonum, & referat. ex Ædibus S. Inquisit. Florentiæ die 4. Aprilis 1639.

F. Io. Muzzarellius Inq. Generalis Florent.

R. Pater

R. Pater. Excellentiss. Domini D. Stephani Roderici Castrensis Lusitani Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Medici, & in Pisano lyceo Medicinã in supraord. loco docentis opus inscriptum Castigationes exegeticæ, quibus variorum dogmatum veritas elucidatur, quod de Paternitatis V. Reuerendissimæ mandato attẽte perlegi, egregium vndequaque est, Philosophicis subtilitatibus redolens, Theologicis, ac scripturalibus arcanis refertum, suo demùm Authore Clarissimo, & quod minimè in tenebris lateat dignum. In publicam igitur lucem typis datum exire poterit nõ Modico studiosorum emolumento. In fidẽ &c. dat. in Conu. nostro Sanctæ Crucis die 4. Octobris 1639.

F. Io. Paulus Bimbaccius.

Imprimatur Florentiæ die 6. Octobris 1639.

F. Io. Muzzarellius Inquisitor Generalis.

Alexander Victorius Senator. Serenissimi M. Ducis Aud.